Trg Riječke rezolucije – povijesni razvitak i prijedlog uređenja

Baričević, Samanta

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Civil Engineering / Sveučilište u Rijeci, Građevinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:157:974154

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-23**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Repository of the University of Rijeka, Faculty of Civil Engineering - FCERI Repository

zir.nsk.hr

UNIRI DIGITALNA KNJIŽNICA

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE U RIJECI

GRAĐEVINSKI FAKULTET U RIJECI

Samanta Baričević

Trg Riječke rezolucije – povijesni razvitak i prijedlog uređenja

Diplomski rad

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

GRAĐEVINSKI FAKULTET U RIJECI

Sveučilišni diplomski studij Građevinarstvo

Smjer: Urbano inženjerstvo

Javne zgrade i prostori

Samanta Baričević

JMBAG: 0114021057

Trg Riječke rezolucije – povijesni razvitak i prijedlog uređenja

Diplomski rad

Rijeka, srpanj 2020.

Naziv studija: Diplomski sveučilišni studij

Znanstveno područje/područja: Tehničke znanosti

Znanstveno polje/polja: Arhitektura i urbanizam

Znanstvena grana/grane: Povijest i teorija arhitekture i zaštita graditeljskog naslijeđa, Arhitektonsko projektiranje

Tema diplomskog rada

TRG RIJEČKE REZOLUCIJE – POVIJESNI RAZVITAK I PRIJEDLOG UREĐENJA

RESOLUTION SQUARE IN RIJEKA – HISTORIC DEVELOPMENT AND ARRANGEMENT PROPOSAL

Kandidat: **SAMANTA BARIČEVIĆ**

Kolegij: **JAVNE ZGRADE I PROSTORI**

Diplomski rad broj: _____

Zadatak:

Rad treba sadržavati teoretski i praktični dio, podijeljen u nekoliko cjelina. U uvodnom dijelu potrebno je analizirati trgove – javne prostore grada i dati povijesnu bilješku o nazivu Trga Riječke rezolucije. U drugom dijelu potrebno je prikazati povijesni razvitak Trga Riječke rezolucije i zgrada koje ga okružuju, slijedeći kronološko-stilske mijene, od antike do danas.

Praktični dio rada sastoji se iz dva grafička dijela. U prvom je potrebno priložiti snimak postojećeg stanja i fotodokumentaciju postojećeg stanja. U drugom dijelu potrebno je izraditi projekt uređenja – idejni i dio izvedbenog projekta.

U završnom dijelu rad treba sadržavati zaključak i popis izvora i literature.

Tema rada je uručena: 31.08.2017.

Komentor: Mentor:

_____ _____

izv.prof.dr.sc. Nana Palinić, d.i.a.

IZJAVA

Diplomski rad

SAMANTA BARIČEVIĆ

TRG RIJEČKE REZOLUCIJE – POVIJESNI RAZVITAK I PRIJEDLOG UREĐENJA

RESOLUTION SQUARE IN RIJEKA – HISTORIC DEVELOPMENT AND ARRANGEMENT PROPOSAL

izrađen je u sklopu znanstvenog projekta

Materijali, konstrukcije i tehnike kontrole fizikalnih utjecaja u povijesnoj arhitekturi Kvarnera

Voditelj projekta	izv.prof.dr.sc. **Nana Palinić**, dipl. ing. arh.
Šifra projekta	**uniri-pr-tehnic-19-28**
Financijer projekta	**Sveučilište u Rijeci**
Pravna nadležnost	**Republika Hrvatska**

U Rijeci, 19. lipnja 2020.

Mentor:

_____

IZJAVA

Diplomski rad sam izradila samostalno u suradnji sa mentorom i uz poštivanje pozitivnih građevinskih propisa i znanstvenih dostignuća iz područja građevinarstva. Građevinski fakultet u Rijeci je nositelj prava intelektualnog vlasništva u odnosu na ovaj rad.

_____

Samanta Baričević

Rijeka, datum

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojoj mentorici izv. prof. sc. Nani Palinić, dipl. ing. arh. na velikoj pomoći i stručnom vodstvu tijekom izrade diplomskog rada.

Naslov rada: *Trg Riječke rezolucije – povijesni razvitak i prijedlog uređenja*

Ime i prezime studenta: *Samanta Baričević*

Ime i prezime mentora: *izv.prof.sc. Nana Palinić, dipl.ing.arh*

Urbano inženjerstvo

Diplomski sveučilišni studij građevinarstvo

Javne zgrade prostori

SAŽETAK:

Trg kao javni gradski prostor postoji gotovo u svakome gradu, te će u ovome radu biti prikazan razvoj trga kroz povijesni razvoj nekih značajnijih gradova. Ovisno o povijesnom razdoblju i civilizacijama bit će vidljive promjene koje se događaju s javnim prostorom. Javni prostor grada, u ovom slučaju prostor trga oblikovat će se kroz stoljeća mijenjajući svoju funkciju i formu koja je ili sakralna ili svjetovna. Svako povijesno razdoblje sa sobom nosi neku novinu koja mijenja izgled i namjenu javnog gradskog prostora, počevši od agore, trgova, parkova i perivoja. Zahvaljujući njihovoj očuvanosti, danas se koristimo trgovima koji su stari nekoliko stoljeća.

Trg Riječke rezolucije idealan je primjer trga čija povijest seže u doba antike. Zahvaljujući sačuvanim planovima i grafikama moguće je pratiti razvoj Trga Riječke rezolucije. U radu će biti opisane promjene koje su se dogodile na trgu, a bile su vezane uz njegov oblik i površinu, zgradama koje ga okružuju, ulicama koje su se slijevale na njega, te njegovu funkciju. Kako bi to bilo moguće izvesti svi planovi spomenuti u radu su rektificirani. Također, bit će prikazana fotodokumentacija postojećeg stanja trga, kao i idejni dio izvedbenog projekta preuređenja trga. Revitalizacijom trga žele se privući ljudi kako bi boravili na njegovom prostoru i pritom se osjećali ugodno.

KLJUČNE RIJEČI: povijesni razvoj trgova, javni gradski prostori, grad rijeka, trg riječke rezolucije, revitalizacija,

SUMMARY:

There is a square in almost every town. In this thesis will be shown a development of urban squares throughout the historical development of some major towns. Depending on the period of history and civilisations there are some changes in public spaces to look at. The public space of a town, in this case the space of a square is shaped troughout the centuries, changing its dorm and function that can be profane or sacral. Each period of history brings something new which changes the function and appearance of square spaces. Due to well – preserved condition of some squares we use them today no matter that they are few centuries old.

Rijeka's Resolution Square is an ideal example of a square which history goes back to antiquity. Owning to plans and saved graphics, it is possible to observe the development of the Rijeka's Resolution Square. In this thesis will be described all the changes that happened on a square, from the shape and area changes, to the building, street and function changes. To make this possible, all the plans mentioned in thesis have been rectified. Also, thesis brings photographic documentation of the current situation on the square and the surrounding buildings, as well as the ideal and a part of the construction plan of the square reconstruction project. The aim of the revitalisation plan is to bring people to spend time on its space and to feel comfortable doing it.

KEY WORDS: historical development of squares, public urban spaces, the town of rijeka, rijeka's resolution square, revitalisation

Sadržaj

1. UVOD 1

1.1. Javni gradski prostor 2

1.2. Povijesni razvoj trgova 3

1.3. Povijesna bilješka o nazivu trga 9

2. POVIJESNI RAZVITAK TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE I ZGRADA KOJE GA OKRUŽUJU 12

2.1. Rijeka u prapovijesti – Ilirsko razdoblje 15

2.2. Antički počeci (1. – 6. st) 16

2.3. Srednji vijek (7. – 14. st) 19

2.3.1. Pad Tarsatike i dolazak Hrvata 19

2.3.2. Formiranje naselja 19

2.3.3. Izgradnja augustinskog samostana i crkve sv. Jeronima 21

2.3.4. Gotička baština 25

2.4. Razdoblje renesanse (15. i 16. st) 29

2.4.1. Procvat trgovine 29

2.4.2. Slabljenje trgovine i Mletački napadi 29

2.4.3. Prostor Trga Riječke revolucije u doba renesanse 30

2.4.4. Velika utvrda 31

2.4.5. Stendardac 33

2.5. Razdoblje baroka (17.-18. st) 36

2.5.1. Slabljenje Mlečana 36

2.5.2. Rađanje Merkantilizma 36

2.5.3. Potres koji pogađa Rijeku 37

2.5.4. Riječka luka 37

2.5.5. Širenje grada izvan gradskih zidina 38

2.5.6. Prostor Trga Riječke rezolucije u doba baroka 38

2.5.7. Barokna obnova crkve svetog Jeronima 45

2.5.8. Anton Gnamb 46

2.6. Razdoblje klasicizma (prva polovina 19. st.) 51

2.6.1. Austrijska restauracija i težnja za oživljavanjem riječke privrede 51

2.6.2. Jačanje proizvodnje i kulturni napredak 52

2.6.3. Prostor Trga Riječke rezolucije u razdoblju klasicizma ... 53
2.7. Razdoblje historicizma (druga polovina 19. st) ... 58
2.7.1. Pripojenje Rijeke mađarskoj kruni ... 58
2.7.2. Stanovništvo i privreda ... 58
2.7.3. Urbanistička struktura grada i arhitektura historicizma ... 59
2.7.4. Prostor Trga Riječke rezolucije u doba historicizma ... 60
2.7.5. Giovanni de Ciotta ... 66
2.7.6. Zgrada Domoljubnog kazina ... 67
2.7.7. Palača Municipija ... 70
2.7.8. Plinska rasvjeta ... 75
2.7.9. Izvori pitke vode: zdenci ... 76
2.8. Razdoblje secesije (20. st. do 1918. g.) ... 79
2.8.1. Promjena gradske vlasti ... 79
2.8.2. Urbanistički razvitak grada ... 79
2.8.3. Riječka rezolucija ... 80
2.8.4. Prostor Trga Riječke rezolucije u doba secesije ... 81
2.9. Razdoblje rane moderne (od 1918. g. do 1945. g.) ... 83
2.9.1. Pad Austro - Ugarske i dolazak talijanske vlasti ... 83
2.9.2. Njemačka okupacija i borba za oslobođenje ... 84
2.9.3. Prostor Trga Riječke rezolucije u doba rane moderne ... 85
2.10. Razdoblje kasne moderne (poslije 1945. g.) ... 90
2.10.1. Teška poslijeratna situacija ... 90
2.10.2. Privredni razvoj grada ... 90
2.10.3. Urbanistički razvoj grada ... 91
2.10.4. Prostor Trga Riječke rezolucije od 1945. g. do danas ... 92
3. MEĐURATNI PLANOVI OBNOVE ... 99
3.8. Sanacija povijesne jezgre – regulacijska pitanja ... 99
3.9. Obnova Staroga grada ... 99
3.10. Novi regulacijski plan ... 100
3.11. Stari grad i ostala područja ... 100
3.12. Izbor lokacija za javne građevine ... 101

3.13. Gradska vijećnica – Palazzo di citta' 101
3.14. Casa del Fascio (zgrada Radio Rijeke) 106
4. SUVREMENI POTHVATI 107
4.8. Igor Emili 107
4.8.1. Planovi obnove Staroga grada 108
4.8.2. Zgrada Kraša 109
4.8.3. Skupština Općine Rijeka 110
4.8.4. Stup za riječku zastavu 111
5. POSTOJEĆE STANJE TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE 112
5.8. Geodetski i ortofoto snimak 112
5.9. Fotografije postojećeg stanja 113
6. PROJEKT UREĐENJA 127
6.8. Tehnički opis 127
6.8.1. Postojeće stanje – analiza lokacije 127
6.8.2. Opis zahvata 127
6.8.3. Opločenje i odvodnja 129
6.8.4. Urbana oprema 130
6.8.5. Zaštita ambijentalnih vrijednosti 130
6.9. Idejni projekt – nacrtna dokumentacija 131
6.9.1. Geodetski i ortofoto snimak područja Trga Riječke rezolucije, M 1:500 131
6.9.2. Situacija Trga Riječke rezolucije i okolnog područja – postojeće stanje i područje radova, M 1:500 131
6.9.3. Prijedlog opločenja, M 1:500 131
6.9.4. Situacija preuređenog Trga Riječke rezolucije, primjer 1, M 1:500 131
6.9.5. Situacija preuređenog Trga Riječke rezolucije, primjer 2, M 1:500 131
6.9.6. Situacija preuređenog Trga Riječke rezolucije, primjer 3, M 1:500 131
6.9.7. Situacija Trga Riječke rezolucije u funkciji kina ili kazališta, M 1:500 131
6.9.8. Situacija Trga Riječke rezolucije u funkciji koncerta, M 1:500 131
6.9.9. Situacija Trga Riječke rezolucije u funkciji Adventa, M 1:500 131
6.9.10. Situacija preuređenog Trga Riječke rezolucije, primjer 2, M 1:250 131
6.9.11. Situacija preuređenog Trga Riječke rezolucije, primjer 2, M 1:150 131

6.9.12. Presjek A-A, sjeverno pročelje Trga Riječke rezolucije, M 1:200 131
6.9.13. Prijedlog odvodnje oborinskih voda, M 1:500 132
6.10. Izvedbeni projekt – nacrtna dokumentacija 133
6.10.1. Detalj odvodnje M 1:10 133
6.10.2. Detalj opločenja, primjer 1, M 1:10 133
6.10.3. Detalj opločenja, primjer 2, M 1:10 133
7. ZAKLJUČAK 134
8. LITERATURA I IZVORI 135
8.8. Literatura 135
8.9. Izvori 136

1. UVOD

Javni gradski prostori neophodni su dio svakoga grada kao mjesto susreta, komunikacije, zadržavanja i druženja, te kao takvi stvaraju snažnu urbanu sliku, karakter i identitet grada. Javne prostore grada čine trgovi, ulice, parkovi i perivoji, te javne zgrade. Kroz ovaj rad bit će prikazane promjene koje se događaju na gradskim trgovima od samih početaka postojanja trgova pa do danas.

Rijeka je najveća hrvatska luka, administrativno središte Primorsko – goranske županije, te treći grad u Hrvatskoj po broju stanovnika. Zbog njenog geografskog položaja i dubine mora razvila se u jednu od najvećih europskih luka. Da nije došlo do propasti industrije i smanjenja lučkog prometa uzrokovanih ratovima, Rijeka bi vjerojatno bila vrlo moćno industrijsko središte. Danas se Rijeka sve više okreće turističkom razvoju kao i razvoju uslužnog sektora.

Ovim diplomskim radom obrađuje se Trg Riječke rezolucije, koji je donedavno imao funkciju parkirališta, a recentno je prenamijenjen u pješačku zonu. Smatram da trg ima velik potencijal i da zaslužuje promjenu i preuređenje. Upravo to je bio razlog zbog kojeg sam izabrala ovu temu. Trg Riječke rezolucije poprimio je današnji izgled u doba historicizma. U rimsko doba na tom prostoru nalazile su se grobnice, a nedaleko od današnjeg trga nalazio se obrambeni zid sa kulom. Provale brojnih napadača, rušenje grada i smjenjivanje vlasti kroz stoljeća ostavile su trag i na području Trga Riječke rezolucije. Usprkos svemu, trg je ostao dobro očuvan. Izgradnja zgrade Radio Rijeke i palače Municipija dala mu je konačni izgled i formu.

Kako bi se saznao pravi potencijal Trga Riječke rezolucije kroz rad će se prvo provesti detaljna povijesno - urbanistička analiza grada Rijeke i samoga trga. Sačuvane grafike i prostorne planimetrije omogućile su tu analizu. Kako bi se što bolje dalo usporediti planove iz različitih godina u radu su korišteni rektificirani planovi. Osim promjena izgleda, u radu će biti prikazana i funkcija trga kroz povijesna razdoblja. Također, analiza postojećeg stanja bit će popraćena fotodokumentacijom, dok će u posljednjem dijelu biti prikazan idejni i izvedbeni plan projekta Trga Riječke rezolucije. Osnovna ideja je da se

trg preuredi u pješačku zonu koja je prilagođena građanima, a da se istovremeno ne naruši njegova povijesna vrijednost i identitet.

1.1. Javni gradski prostor

Javni gradski prostor čine socijalni prostori poput gradskog trga, ulica, javnih zgrada i vrtova, parkova te perivoja. Taj prostor je otvoren i pristupačan svima, nezavisno od spola, rase, narodnosti, godina ili socijalno-ekonomskog statusa. U vlasništvu je društva, općine ili države. Njegova namjena je raznovrsna, stoga može služiti rekreaciji, zabavi, informiranju i sl.

Javni gradski prostor kao takav ne bi postojao bez razvitka grada iz manjih naselja, najčešće zbog povećanja stanovništva i izgrađenih formi, te proširenja ciljeva kao što su tehnički izumi i porast produktivnosti, razvoj transporta i komunikacije koji je nužan za razvoj života u gradovima. Urbana struktura definirana je tzv. čvorovima, putevima i distriktima kojima opisujemo trgove, ulice i gradske četvrti, odnosno osnovne elemente funkcionalne i oblikovne kompozicije grada.

Ulica je javna površina unutar naselja namjenjena pješačkom, cestovnom i željezničkom prometu. Prema vrsti prometa i njegovu intenzitetu ulica može biti magistralna, primarna i sekundarna, sabirna, stambena, pješačka, te šetalište. Prema tehničkim karakteristikama ulica se dijeli na gradsku autocestu, brzu gradsku cestu, teretnu ulicu, ulicu za lagani i pješački promet. Prema položaju u gradu ulice su suburbane, tranzitne, tangencijalne, obilazne, radijalne, kružne, izlazne. Prema opremi i komunalnoj infrastrukturi ulice dijelimo na trgovačke, poslovne, industrijske, stambene i sl.

Trg je slobodan i ravan gradski prostor. Obično se nalazi na križanju dvije ili više ulica i najčešće je okružen zgradama, potpuno ili djelomično. Gradski trg se najčešće nalazi u srcu tradicionalnog grada u kojem se odvija najintenzivniji oblik gradskog života. Položaj trga u nekom naselju može biti centralni, između centra i periferije i periferni s mogućnošću modifikacija tijekom vremena.
Površina trga sastoji se od neizgrađenog dijela i onog izgrađenog, odnosno objekata koji tu površinu okružuju. Objekti svojim oblikom, veličinom i položajem oblikuju otvoreni

prostor, te svojim namjenama daju određeni karakter trgu, dok neizgrađene površine, bilo da su prometne ili slobodne omogućavaju funkcioniranje trga.
Za optimalno korištenje trga od velike je važnosti način na koji je organizirana i uređena njegova površina. Poželjno je da površina trga bude kvalitetno i estetski opločena, osvjetljena, te da sadrži potrebnu urbanu opremu i informacije.
Cilj trga je privući građane da provode svoje slobodno vrijeme na njegovoj ugodnoj i lijepo uređenoj površini.[1]

1.2. Povijesni razvoj trgova

U najranijim počecima gradovi nisu raspolagali javnim gradskim prostorom. Razvojem gradova tijekom vremena razvijala se i svijest o potrebi i značaju javnih gradskih prostora. Iz tog razloga su danas javni gradski prostori bitan faktor za održavanje važnih društvenih događaja.

Trg potječe iz doba antičke Grčke pod nazivom „agora“ te predstavlja javni gradski prostor u središtu grada u funkciji tržnice, trga ili mjesta poslovnog i javnog života. Agora je mijenjala svoju funkciju tijekom vremena. U arhajsko doba bila je nepravilnog tlocrtnog oblika i tada je služila kao mjesto okupljanja ljudi. U klasično i helenističko doba je postala središte kulturnog, društvenog i političkog života, dok je kasnije promijenila svoj nepravilan tlocrtni oblik u pravilan oblik kvadrata ili pravokutnika s omjerom stranica 2:1 do 5:4.

[1] PALINIĆ, Nana: „Javne zgrade i prostori“ , skripta, Rijeka, 2011.

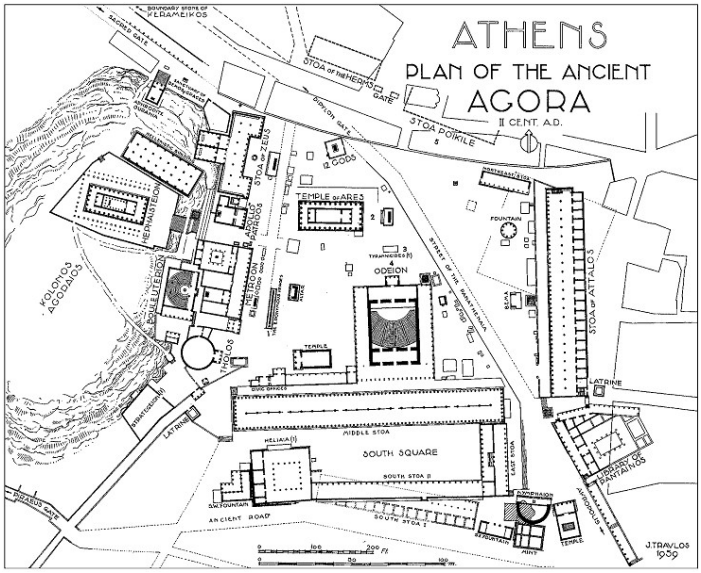

Slika 1: Atenska agora.

U Rimu je to bio „forum“, a služio je kao mjesto za trgovanje te kao političko, kulturno, administrativno, društveno i privredno središte rimskoga grada. U manjim rimskim gradovima to je bio jedini trg, dok je u onim većim bio reprezentativni trg.

Forum je najčešće postavljen na sjecištu glavnih gradskih ulica ili su se ulice slijevale u forum. Tlocrtni oblik foruma najčešće je pravokutni s odnosom stranica 3:2, premda može biti i kružnog i eliptičnog oblika.

Slika 2: Rimski forum.

Gradske trgove srednjeg vijeka možemo podijeliti na tri osnovna tipa: Katedralne trgove, Trgove vijećnice i Trgove tržnice. Sva tri tipa trga su tipološki raznolika i manja u odnosu na antičke trgove, te su najčešće nepravilnog tlocrtnog oblika. Specifična je pojava da se na trg ulazi sa strane i u uglovima, a ne u osi pročelja centralne zgrade na trgu. Na slici broj 3 možemo vidjeti položaj vjerske institucije i prostor pratećeg trga, odnosno katedralnog trga. Spomenici i fontane postavljene su tako da ne ometaju pješački promet.

Javni prostor srednjevjekovnog trga koristi se u svrhu kažnjavanja, za gradske i religijske svečanosti.

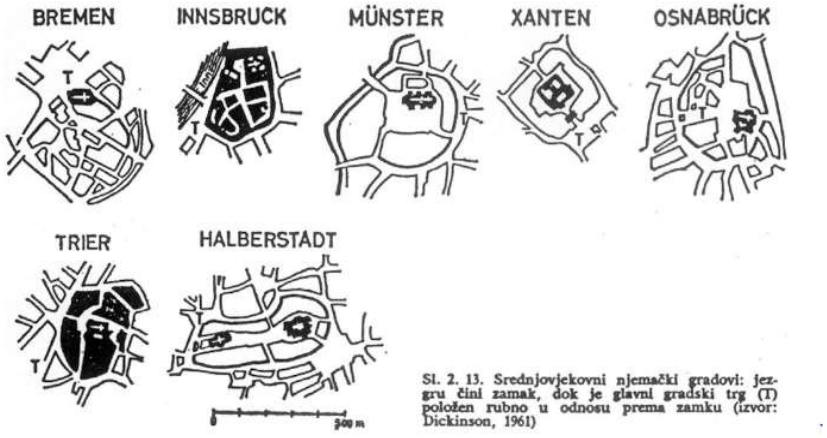

Slika 3: Njemački srednjovjekovni gradovi.

Kako je cilj renesansnog grada bio formirati „idealan grad“ koji je opasan zidinama pravilnih geometrijskih oblika kruga ili poligona, tako je i gradski trg bio pravilnog kružnog ili poligonalnog oblika, okružen radijalnim ulicama. Radijalne su ulice presječene ulicama koje iz perifernog dijela grada vode ravno na trg. Glavni trg nalazio se u samom središtu grada, dok su se manji trgovi nalazili na križanjima radijalnih i njima poprečnih ulica. Orijentacija u takvome gradu je bila poprilično otežana jer su sve ulice gotovo identične. Idealan primjer takvoga grada je Palmanova prikazana na slici br 4.

Slika 4: Renesansni grad Palmanova.

Karakteristika baroknih trgova je simetrična aksijalna kompozicija te vizualna povezanost sa širim gradskim prostorom. Završna točka vizure je aristokratska palača ili crkva. Na trgu se obično nalazi spomenik, obelisk ili fontana. Barokni trgovi manje služe za okupljanje i trgovanje, a više za prezentaciju moći aristokracije i crkve. Najreprezentativniji primjeri ranobaroknog trga trapeznog ili ovalnog oblika nalaze se u Rimu. Jedan od njih je svakako Trg svetog Petra prikazan na slici br 5.

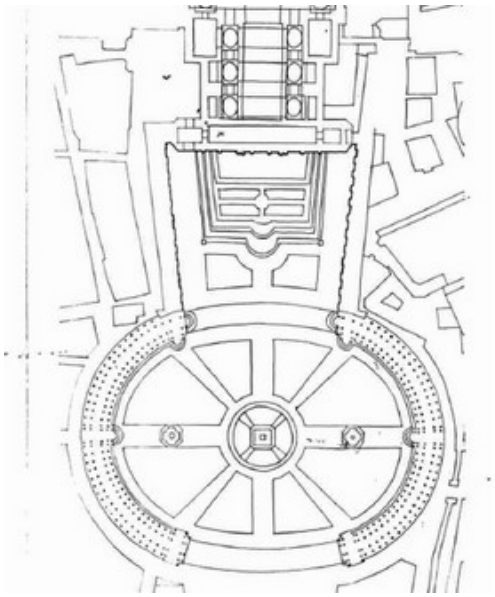

Slika 5. Trg svetog Petra u Rimu.

Najreprezentativnij gradovi kasnog baroka nalaze se u Francuskoj (Pariz, Versailles), zatim u Njemačkoj, Rusiji, te SAD – u.

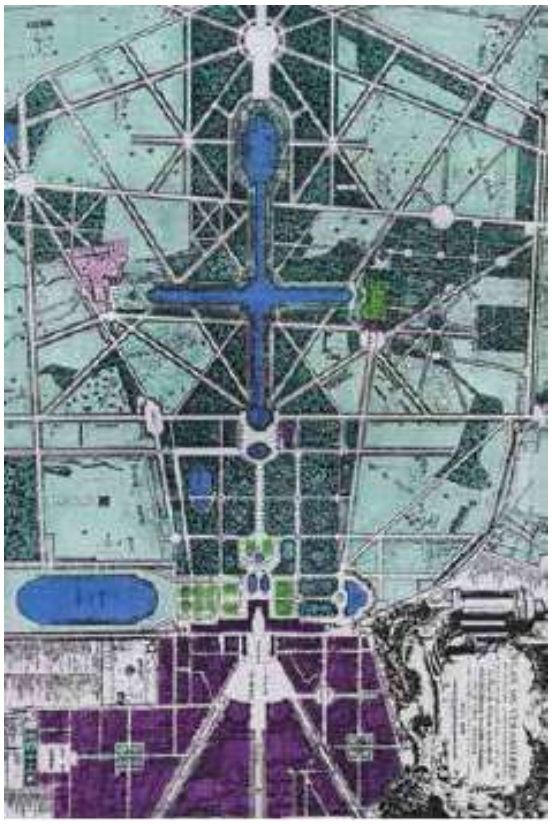

Slika 6: Kasnobarokni kompleks Versailles.

U doba industrijske revolucije, koje je poznato kao doba naglog razvoja, odnosno širenja gradova, dolazi do banalizacije svrhe gradskih trgova koji više nemaju funkciju javnog gradskog života, već postaju elementi rješavanja prometa. Odlika gradova industrijalizacije je siromaštvo, manjak otvorenih zelenih prostora, jak promet i buka, zadimljenost, izrazito loši higijenski uvjeti. Najbolji primjeri takvih gradova su London i Pariz. 1806. god dolazi do prve regulacije Trga Zvijezda (Place Etoille) u Parizu. Trg postaje središnja prometna točka iz kojih se grana dvanaest novonastalih prometnih pravaca. Gradski blokovi su tim poduhvatom doslovno izrezani. Grade se dvije vrste ulica: avenije i bulevari. Avenije su najčešće pravci koji vode prema trgu i krase ih drvoredi. Bulevari su široke ulice koje služe jakom prometu, također omeđene drvoredima.

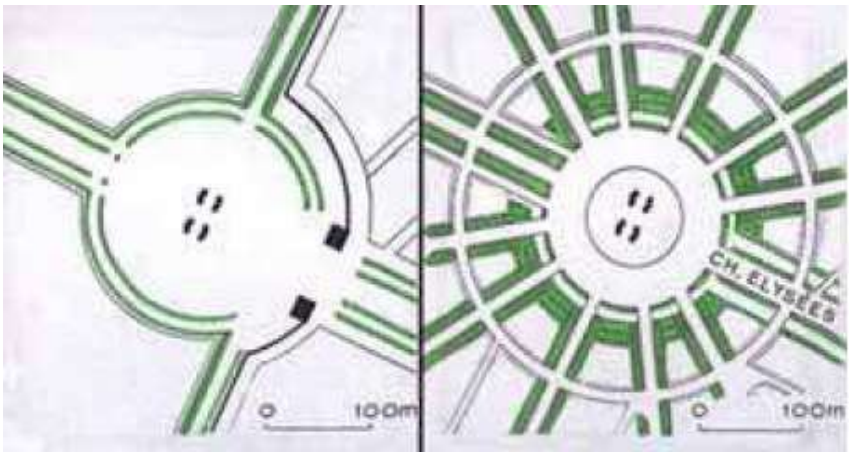

Slika 7: Regulacija Trga Zvijezda.

Trgovi 20.-og stoljeća služe za prekidanje monotonije blokova, otvaranje vizura, osiguranje svjetlosti i zraka. Na njima se više ne odvija javni život kao što je to bio običaj u prošlosti. Funkciju javnog prostora dobili su novoizgrađeni trgovački centri. Zbog užurbanog načina života čovjek nema vremena posvetiti se okruženju u kojem boravi. Rezultat takvog načina života je otuđenje od ljudi, manjak komunikacije.

Slika 8: Jadranski trg u Rijeci 1959. godine.

Posljednjih nekoliko desetljeća taj se trend pokušava suzbiti, te se nastoji javnim prostorima vratiti primarnu funkciju, nastoji se odvojiti pješački promet od cestovnog, na trgovima se organiziraju razne kulturne manifestacije i sl.[2]

Slika 9: Humanitarni koncert „Sve za našu djecu“ na Trgu Riječke rezolucije 2018. godine.

1.3. Povijesna bilješka o nazivu trga

Imenima ulica i trgova obilježava se javni gradski prostor, olakšava se orijentiranje po gradu, te se građanima omogućuju informacije o socijalnom i društvenom statusu grada. Nazive svih ulica u gradu određuje vlast koja njime upravlja naglašavajući bitne osobe i događaje koji su bili presudni u njegovom stvaranju. Također, nazivi trgova i ulica ovise o njihovoj važnosti, položaju, te duljini ulice i gustoći prometa.[3]

Trg se kao takav prvi puta u literaturi spominje u srednjem vijeku kao *Trg svetog Jeronima* (*Piazza San Girolamo)* zbog neposredne blizine crkve svetog Jeronima. Naime,

---

[2]
MILIĆ, Bruno: Razvoj gradova kroz stoljeća 2/Srednji vijek, ŠK, Zagreb, 1995.
MILIĆ, Bruno: Razvoj gradova kroz stoljeća III/Novo doba, ŠK, Zagreb, 2002.
PALINIĆ, Nana: „Javne zgrade i prostori“, skripta, Rijeka, 2012.
WENZLER, Fedor: „Prostorno planiranje i uređivanje prostora 2 / Razvoj gradova kroz povijest, skripta, Zagreb1987.

[3]
ŽIC, Igor: Kratka povijest grada Rijeke, Adamić - M-grafika, Rijeka, 2001.

u to doba jednakim se nazivom obilježavao i obližnji samostan, kula i ulica koja je trg povezivala sa „glavnom gradskom placom“ današnjim Koblerovim trgom.[4]

Kroz povijest Rijeka je bila pod upravom raznih država što je bilo najistaknutije u 20. stoljeću. Tada je grad bio podijeljen na dva dijela te je takav ostao do 1945. god. Pod Austrougarskom vlasti zabilježen je najveći razvoj industrije i prometa, a razlog tome je bilo preusmjeravanje mađarske trgovine u Riječku luku.

Padom Austro – Ugarske zapadni dio Rijeke pripao je Kraljevini Italiji, uključujući i današnji Trg Riječke rezolucije. Tadašnja talijanska vlast imenovala je glavne trgove i ulice prema imenima talijanskih junaka iz povijesnih bitki u svrhu podizanja vojnog morala. Tako je i Trg Riječke rezolucije bio preimenovan u *Piazza Capriccio,* zatim u *Piazza di San Girolamo* u razdoblju od 1841. – 1885. god., a nedugo nakon toga u *Piazza del Municipio* (1889. god)[5] prema palači Municipija koja je smještena u prostor nekadašnjeg augustinskog samostana.

Slika 10: Piazza di San Girolamo, 1841. godina.

[4] EKL, Vanda: Živa baština: studije i eseji, Rijeka, 1994., 155.
[5] SECCO, Aldo: Da San Vito ai nuovi Rioni – Nomenclatura delle vie e piazze di Fiume, Roma, 2004. god., 47.

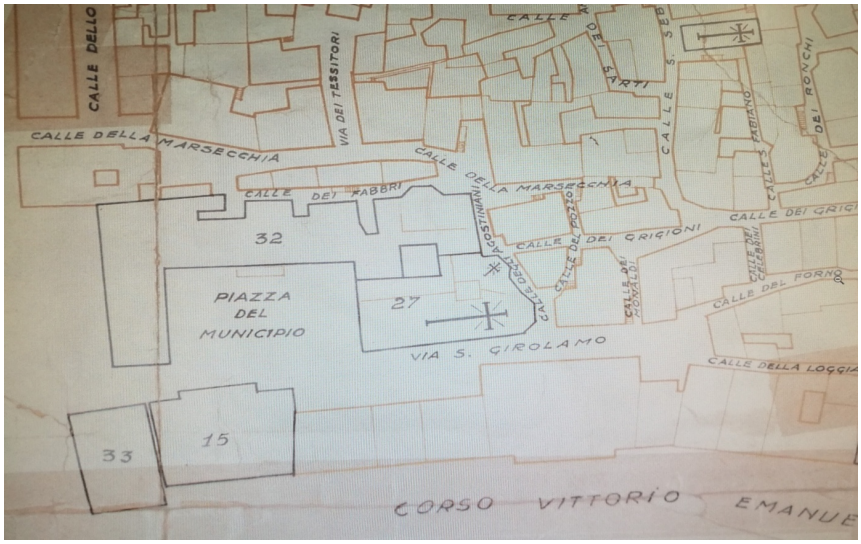

Slika 11: Città vecchia I, Piazza del Municipio, 1931. godina.

Kraj Drugog svjetskog rata donio je ponovnu promijenu vlasti. Prvo vlast nad Rijekom preuzima FNR, a zatim je Rijeku preuzela SFR Jugoslavija. Promjenama vlasti mijenjali su se i nazivi trgova i ulica, pa *Piazza del Municipio* postaje trg Vladimira Gortana u razdoblju od 1946. – 1949. god., dok tek 1955. god. dobiva naziv Trg Riječke rezolucije, jer je na tom prostoru, točnije u zgradi Hrvatske čitaonice (danas Radio Rijeka) 1905. god potpisana Riječka rezolucija.[6]

[6] MALEŠIĆ, Nino: Preimenovanje ulica i trgova grada Rijeke (I. dio), http://www.geografija.hr/hrvatska/preimenovanje-ulica-i-trgova-grada-rijeke-i-dio/, kolovoz, 2019. god.

2. POVIJESNI RAZVITAK TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE I ZGRADA KOJE GA OKRUŽUJU

Nakon što je u prvome dijelu ovoga rada prikazan kratki pregled razvoja gradskih trgova kroz povijest, u ovom dijelu rada će se kroz razdoblja opisivati razvitak Trga Riječke rezolucije u gradu Rijeci i zgrada koje ga okružuju. Osim promjene njegove važnosti od antičkog groblja, srednjovjekovnih zidina, preko gradnje augustinskog samostana i Crkve svetog Jeronima, izvora pitke vode, stendardarca, pa sve do potresa koji će promijeniti izgled ne samo trga, već i cijelog starog grada, promatrat će se i promjene u njegovoj veličini, kao i opisi najznačajnijih zgrada koje obrubljuju njegove granice.

Rijeka je stoljećima bila grad omeđen zidinama van kojih nije bilo gradnje. Protezala se od luke na Rječini do augustinskog samostana, te od Kaštela do Rova. U grad se ulazilo s južne strane kroz Vrata od mora (*Porta al Mare*), ispred kojih su se na gradskom žalu nalazile klesarije, kovačnice, brodogradilišta i sl., dok se sa sjeverne strane u grad ulazilo kroz Gornja vrata.

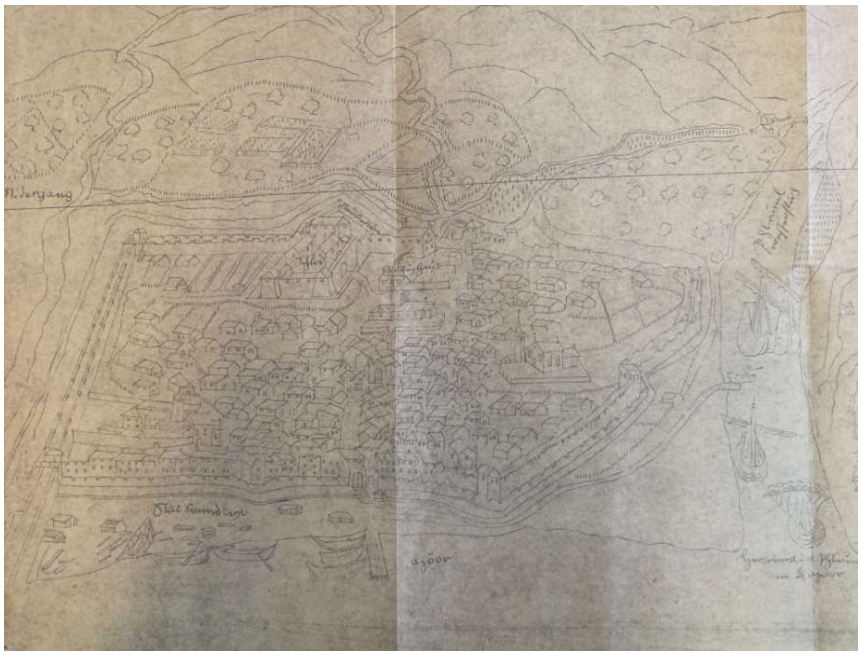

Slika 12: Rijeka 1580. godine, autor Ivan Klobučarić.

Jugozapadni ugao grada nazivao se i „najosjetljivijom“ točkom zidina, odnosno najvažnijom za obranu jer su do tog dijela grada vodile sve prometnice sa zapada. Tu se nalazila kasnoantička kula u čijoj je blizini kasnije izgrađena Velika utvrda ili *fortezza maggiore.* Zanimljiva je činjenica da se Velika utvrda nalazila pokraj današnje zgrade Kraša.[7]

U literaturi kasnoantičku kulu nazivaju i kulom svetog Jeronima zbog neposredne blizine crkve svetog Jeronima te samostana na istoimenom trgu, koji je zapravo današnji Trg Riječke revolucije. Prema autorici Vandi Ekl kasnoantička kula se u svom prvotnom obliku nalazila u sklopu gradskih zidina, a naknadnom gradnjom dobila je veći oblik, te je premještena van zidina.[8]

Radmila Matejčić i Vanda Ekl navode kako je utvrda sv. Jeronima srušena 1775. god., što se prema autorici knjige „Riječka kazališta“ Nani Palinić dogodilo između 1760. i 1762. god. Zajedno s kulom uklonjena su još jedna gradska vrata naknadno dodana na zapadnom potezu zidina, sredinom 18. st. Nakon što su zidine kompletno srušene po naredbi cara Josipa II., grad Rijeka se počeo modernizirati i širiti. Na mjestu Velike utvrde 1776. god smještena je zgrada poštanskog ureda koji je srušen prije rata, a na njenom mjestu sagrađena je zgrada današnjeg Kraša.

Premda je Velika utvrda srušena početkom 1760.-ih, njezin je barbakan služio kao vrt do sredine 19. st. Na toj se lokaciji gradi zgrada Domoljubnog udruženja poznata kao *Società patriottica,* u kojoj se kasnije osniva Hrvatska čitaonica. U istoj toj zgradi potpisana je Riječka rezolucija po kojoj je trg i dobio ime.[9]

U drugoj polovici 18. st slika grada bitno se mijenja, a na to utječe i potres koji je zahvatio riječko područje 1750. god. Prema vojnom planu iz 1757. god između trga i mora izgradile su se nove građevine, takozvani „Novi grad“. Plan postojećeg stanja kapetana Von Penka (Benka) iz 1766. god pokazuje naglašenije širenje grada u potezu od Rječine do Žabice. Premda širenje grada ne utječe na sam izgled trga, u potpunosti mijenja kontekst u kojem se trg nalazi.

[7] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 28., 138
[8] EKL, Vanda: Živa baština: studije i eseji, Rijeka, 1994., 155.
[9] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 41.-42., 139.-140.

Hrvatsko – Ugarska nagodba 1868. god. donijela je mnoge promijene Rijeci, koje su imale utjecaja i na izgled Trga Riječke rezolucije.

Godine 1874. pod vodstvom Giovannia Ciotte, Filibert Bazarig dobio je zadatak obnoviti i dograditi palaču Municipija (bivši augustinski samostan) što je ujedno poslužilo i formiranju trga.[10] Izgled ovog povijesno značajnog trga u gradu Rijeci se od tada do danas po pitanju površine nije značajno mijenjao.

Slika 13: Trg Riječke rezolucije 2019. god., dok je služio kao parkiralište.

Za potrebe ovog rada prikupljeni su i rektificirani planovi grada Rijeke. Prostor trga označen je crvenom kružnicom radi lakšeg snalaženja među planovima. Planovi su razvrstani po pojedinim povijesnim razdobljima te su posebno izdvojeni detalji Trga Riječke rezolucije kako bi se lakše vidjele promjene koje se događaju na samom trgu i uz trg kroz vrijeme. Te promjene će se posebno opisivati u radu.

[10] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 203.-204.

2.1. Rijeka u prapovijesti – Ilirsko razdoblje

Grad Rijeka smješten je na blagoj padini, u blizini izdašnih izvora pitke vode, na ušću Rječine, u zaljevu koji ima prirodna obilježja luke, s jedne strane okružen otocima, a s druge ograničen Učkom i Velebitom. Njegov položaj u Kvarnerskom zaljevu usko je povezan s postankom i daljnim razvojem grada.

Na području današnjeg grada Rijeke, najstariji tragovi prisutnosti čovjeka potječu još iz doba neolitika i paleolitika, dok su ostaci pretpovijesnih gradina iz brončanog i željeznog doba.

Autohtono stanovništvo Rijeke bili su Liburni, naseljeni od rijeke Raše do Krke, te su živjeli u naseljima gradinskog tipa na povišenom položaju – Trsat, Kastav, Veli vrh, Solin, Stupnjak i sl. Naselja utvrđena čvrstim bedemima čine manje patrijahalne grupacije povezane čvrstim rodovskim vezama koje se kasnije proširuju. Te zajednice nazivamo „civitates".[11] Prema Radmili Matejčić prijašnji su stanovnici bili Japodi a ne Liburni, što zaključuje po smještaju gradina koje nisu uz samu obalu već imaju periferni položaj, te činjenici da su Liburni bili pomorci.[12]

Slika 14: Karta lokacija pretpovijesnih gradina u Rijeci i široj okolici.

[11] PALINIĆ, Nana: „Urbanistički razvitak Rijeke" , skripta, Rijeka, 2011., 2.,3.
[12] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 16.

2.2. Antički počeci (1. – 6. st)

Pojava Rimljana na području grada Rijeke uzrokuje promjenu lokacije centra autohtonog stanovništva s uzvisine iznad Rječine na Sušačkoj strani Rijeke u dolinu Rječine, što potvrđuje i zapis Plinija Starijeg. Liburnijske autohtone teritorijalne općine postaju rimskim municipijima. Smatra se da se to dogodilo ili u 1. stoljeću ili za vrijeme cara Augusta.

Tarsatika, grad u podnožju Trsata čiji je naziv preuzet od već postojećeg Trsata vjerojatno nije bila planiran prostor, ali je sasvim sigurno njena prostorna organizacija bila pod utjecajem rimskih načela gradnje. To je moguće vidjeti na slici broj 15, gdje se kao obilježje rimskog grada naziru dvije glavne ulice, „Cardo“ (sjever – jug) i „Decumanus“ (istok - zapad). Prisutni su i dokazi o postojanju važnih građevina kao što su hram, forum s trijemom, terme, možda i teatar. Tadašnji život uglavnom se odvijao unutar zidina, dok su se izvan zidina nalazile nekropole. Iz grada vode ceste prema Senju (*Senii*) i Trstu (*Tergesti*), što se smatra jednim od glavnih čimbenika cvata trgovine. U vrijeme kada su drugi antički gradovi padali u zaborav, Tarsatika se s vremenom sve više razvijala.

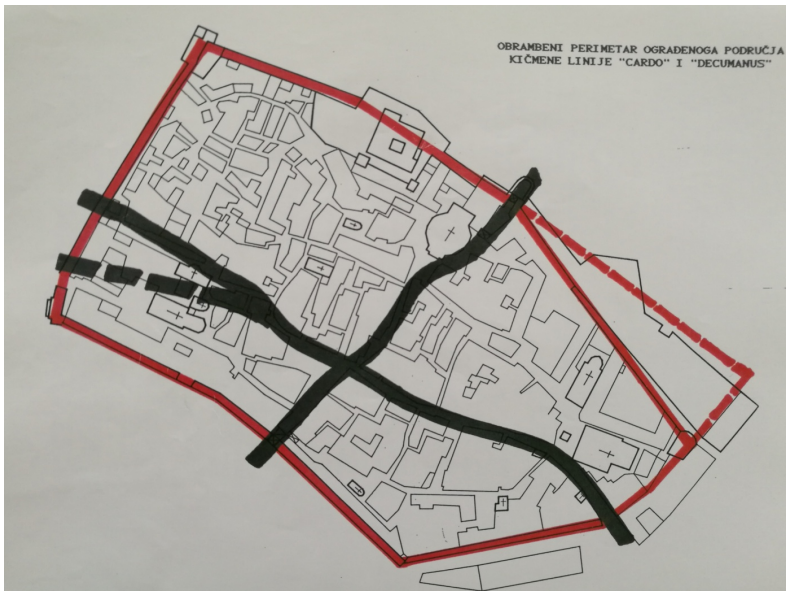

Slika 15: Cardo i Decumanus maximus na području Staroga grada Rijeke.

Nakon upada Germana 167. god Rimljani kroz stoljeća grade obrambeni sustav „*Clausurae Alpium Iuliarium*“ . Liburnijski limes postaje dijelom tog obrambenog sustava, a proteže se od Tarsatike preko Kalvarije, Sv. Katarine, izvora Rječine, Grobnika, Donjeg Jelenja, Gorskog Kotara itd.

Slika 16: Liburnijski limes.

Arheološki nalazi iz doba antike su: temelji rimskih zidina, zidovi zgrada, ostaci termi i rimskih vrata. Današnji Trg riječke rezolucije je također na popisu antičkih arheoloških nalazišta budući da su na toj lokaciji pronađeni grobni nalazi ispred crkve svetog Jeronima. Na zapadnom i južnom potezu, nedaleko od današnjeg trga, nalazile su se rimske zidine kao što se može vidjeti na slici br 17.

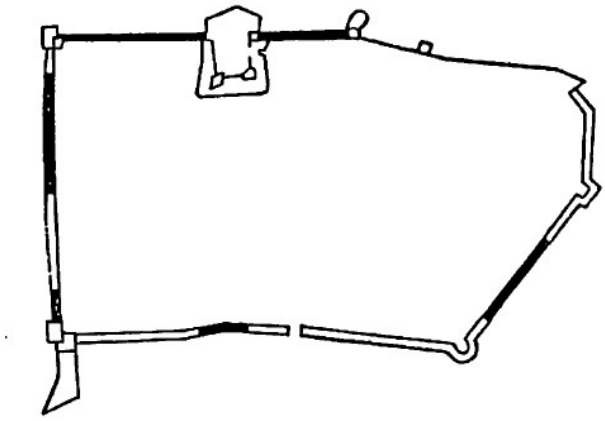

Slika 17: Ostaci Rimskih zidina iz antike.

Godine 1914., prilikom jednog istraživanja, otkriveno je da su u blizini današnjeg Korza postojala dva paralelna zida, duga 20-ak metara, debela gotovo 2 metra, s razmakom od 7 metara između kojih se nalazio nasip. Zid je građen na način da su uz unutrašnje i vanjsko lice postavljene oplate uz koje su se sazidala dva paralelna zida između kojih je ispuna, odnosno jezgra zidina. Kamenje je na oba lica uslojeno i poluisklesano, veličine 15 – 30 cm. Za ispunu je korišteno nepravilno kamenje, istucana opeka i polomljene amfore. Kao vezivo je korištena žitka žbuka od negašena vapna i vapnenih grudica koja se jednostavno skamenila. Gradnju su očito vodili odlični stručnjaci za utvrde, budući da je primjenjena najkvalitetnija fortifikacijska vještina, što ujedno govori da su se zidine gradile u doba mira, bez ikakve žurbe. Na tom lokalitetu su pronađeni i uporabni predmeti i novac, što potvrđuje postojanje naselja već u 1. st.

Tarsatika je pala u 6. st uslijed Slavensko-avarske provale zbog nedostatka ljudi da je brane, te se centar grada ponovo preselio na Trsatski brijeg.[13]

Slika 18: Zidine ispod robne kuće Korzo.

[13] KLEN, Danilo (ur.): Povijest Rijeke, Rijeka, 1988., 61.,68.
MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 27.,28.
ŽIC, Igor: Kratka povijest grada Rijeke, Adamić - M-grafika, Rijeka, 2001

2.3. Srednji vijek (7. – 14. st)

2.3.1. Pad Tarsatike i dolazak Hrvata

Padom Rimske Tarsatike grad ulazi u razdoblje Srednjeg vijeka kojim vlada novi, sasvim drugačiji način života. Reklo bi se da se ulaskom u Srednji vijek grad unazadio, odnosno, urbani način života bio je potisnut seoskim načinom življenja.

Zadnji arheološki nalazi na prostoru Tarsatike datiraju do prve polovine 5. st, što ukazuje na činjenicu da je grad bio uništen, ali ne i način na koji je bio uništen te tko ga je uništio. Također nije poznato na što su naišli Slaveni kada su u 7. st ušli u grad, jesu li ušli u već razoren grad ili su ga oni uništili prilikom osvajanja.

Za to vrijeme, život na Trsatu nije se promijenio, bez obzira na rimsku vlast i pad Tarsatike. Stanovništvo tog prostora je oduvijek živjelo skromno, bavilo se stočarstvom, vinogradarstvom i uzgojem žitarica. Nadolazeći Hrvati polako su se pomiješali sa autohtonim stanovništvom i stari naziv Tarsata skratili u naziv Trsac, Trsat.[14]

Granica između Franaka i Hrvata nalazila se negdje na području Učke. Sa zapadne strane nalazilo se područje Franaka, dok su sa istočne strane Učke vladali hrvatski knezovi. Sačuvani su podaci o sukobu na području priobalnog grada Tarsatike u kojem je stradao markgrof Erich. Budući da je on bio franački vojskovođa, pretpostavlja se da su Franci iz osvete razorili Tarsatiku, ali to izvorima nije potvrđeno.

2.3.2. Formiranje naselja

O načinu života u gradu u periodu 8. st baš i nema podataka. Pravi dokazi o događanjima na tom području datiraju iz 12. st.
Godine 1108. započinje rat između hrvatsko – ugarskog kralja Kolomana i njemačkog cara Henrika V na području primorskih krajeva. Car Henrik V. je knezu Devinskom

[14] KLEN, Danilo (ur.): Povijest Rijeke, Rijeka, 1988., 61. - 68.

povjerio vođenje rata. Uplitanje Bizantinaca i Mlečana stvorilo je dodatne komplikacije, te je kralj Koloman umro 1116. god. Njegov sin Stjepan II nastavio je rat u kojem je izgubio područje tadašnje Meranije (prostor od Rijeke do Plomina),čime je pomaknuta državna granica između njemačkog carstva i hrvatsko-ugarskog kraljevstva na Rječinu..

Knezu Devinskom povjerena je obnova Tarsatike i uređivanje granica. Smatra se da je na temeljima i ruševinama antičkih zidina dao izgraditi kulu na povišenom mjestu u gradu. Ta kula kasnije postaje feudalni kaštel. U kulu ulaze vojnici te ona postaje sjedište nove vlasti. Uz kulu se počinje formirati nova urbana jezgra i počinje se naseljavati stanovništvo. Nedavno nakon izgradnje kule počinje se graditi svetište sv. Vida u njenom podnožju. Time se prostor dijeli na feudalčev „gornji grad“ sv. Vida i pučki „donji grad“ Riku uz Rječinu, naziva Rijeka sv. Vida (*Flumen Sancti Viti).*

Sljedeća dva stoljeća grad se sve više širi. Premda ni u 14. st grad nije nešto naročito velik, proteže se u obliku nepravilnog četverokuta između današnjeg Korza, ulice Frana Supila, Krašove i Vitezovićeve ulice na istočnoj strani, te Ulice žrtava fašizma i zidina do Kule Lešnjak. Grad ima razvijenu trgovinu, općinske organe i formiran gradski život.

Kako mletačke prijetnje postaju sve brojnije i češće, gradska vlast odlučuje podići gradske zidine na mjestu prijašnjih rimskih zidina, oko cijelog naselja kao obrambeni sustav. U naselje se može ući na dva mjesta, s mora na jugu, i s zaleđa na sjeveru, dok unutarnja struktura grada prati rimsku shemu rasporeda ulica Cardo – Decumanus, čime je olakšano kretanje kroz obja vrata.

Najstarija slika grada potječe iz 16. st (negdje oko 1550. god). Tu sliku možemo smatrati mjerodavnim prikazom grada i u 14. st. Premda je slika dva stoljeća starija, smatra se da se u to vrijeme grad nije dramatično promijenio. Na njoj se vide tri veća objekta: tvrđava – zamak na sjeveru, župna crkva na istoku i samostan augustinskog reda s crkvom sv. Jeronima na zapadu. Južni dio grada bio je najgušće naseljen jer su svi trgovci željeli biti što bliže luci, dok je mjesto s najviše života bio je središnji trg, nama poznat kao Koblerov trg. Sjeverni dio grada, od augustinskog samostana do gradskih zidina bio je najrjeđe naseljen. Oko gradskih zidina bio je iskopan jarak ispunjen vodom iz obližnjeg izvora Lešnjak i Rječine. Riječka brodogradnja počela se rađati na pješčanom predjelu

ispred grada, koji je služio za izvlačenje brodova. Ostale lučke operacije poput utovara, istovara i pretovara odvijale su se na obalama ušća Rječine. Neposredno prije ušća Rječine počeli su raditi i prvi mlinovi na vodeni pogon, stupe i tkalački stanovi. U to vrijeme Rijekom vladaju obitelji Devinski i Walsee.[15]

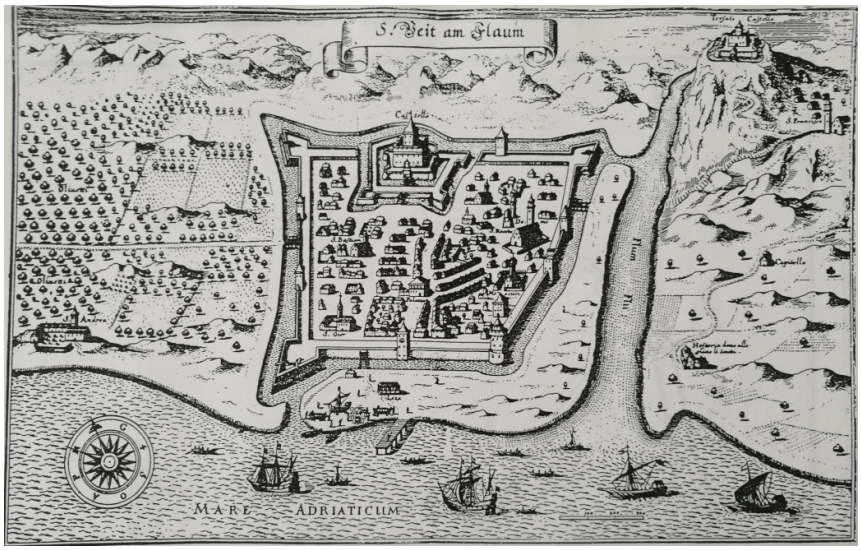

Slika 19: Rijeka oko 1550. godine.

2.3.3. Izgradnja augustinskog samostana i crkve sv. Jeronima

Na Kvarneru se u 8. st., nakon što su Franci razorili Tarsatiku, osjeća ekspanzija duhovne i političke moći crkve. Akvilejska patrijarhija imala je prevlast nad jadranskim gradovima u srednjem vijeku, a posredno time i nad Pulom, te Rijekom. Stoga pulski biskup, podređen akvilejskom patrijarhu, uzima glavnu riječ, prvo u Istri, a onda i na Kvarneru, te obitelji iz Devina (Duino blizu Trsta) povjerava dio Kvarnera do Rječine. Do dolaska obitelji Devinski, Pulska je biskupija predstavljala najveću moralnu snagu i kostur gradskog života, no feudalni gospodari od 12. st. neposredno podložni pulskom biskupu, počinju smatrati dobiveni feud svojim vlasništvom. Razdoblje od 9. st. kad su kvarnerski feudi prešli pod vlast pulskog biskupa, pa do posljednjeg Devinca, smatra se jednim od najplodniji vremena za grad Rijeku. Budući da je Kvarnerski feud Učkom

[15] KLEN, Danilo (ur.), više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka, 1988., 71. – 75.
MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007.,
PALINIĆ, Nana: „Urbanistički razvitak Rijeke“ , skripta, Rijeka, 2011., 7. – 13.

odvojen od Istre i dalek biskupskom sjedištu u Puli, dolazi do suprotstavljanja feudalnom biskupu.

U nastojanjima da budu što neovisniji o pulskome biskupu, Devinci traže svoj oslonac u augustinskom redu. Uz pomoć svojih veza s germanskim plemstvom uspijevaju koncem 13. st. dovesti u Rijeku redovnike bavarsko-češke provincije – augustince. Godine 1315. Hugon II Devinski osniva augustinski samostan u Rijeci, te uz njega iste godine gradi i crkvu sv. Jeronima. Posao je dovršen tek 1408. god. za vrijeme vladavine njegova unuka Ramberta Walseea.

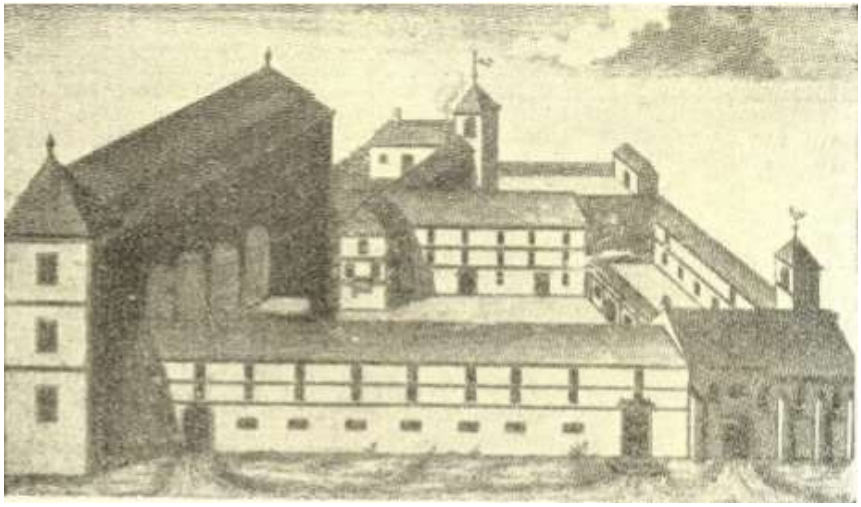

Slika 20: Augustinski samostan, grafika iz 17.st., pročelje crkve sv. Jeronima.

Hugon VI. Devinski je nakon smrti svog jedinog muškog nasljednika 1399. god. ostavio u nasljeđe svoje posjede u Liburniji i Krasu, kao i Rijeku i Kastav svojim zetovima, Rambertu I. i Rudolfu Walseeu, dok je augustinskom samostanu oporučno ostavio pozamašnu svotu od 1000 fiorina. Njegov primjer sljedio je i unuk Rambert II., te je nastavio pomagati samostan i crkvu sv. Jeronima. U svetištu crkve se stoga nalaze obiteljske grobnice obiju dinastija, o čemu svjedoči nadgrobna ploča pred glavnim oltarom.

U povelji iz 1429. god. Rambert II. navodi da je njegov djed Hugon VI. Devinski iznova podigao, izgradio i opremio samostan braće reda svetog Augustina Eremite u riječkoj zemlji svetoga Vida. Ramberta III. naslijedio je Wolfgang. On je 1465. god predao liburnijski feud i Rijeku Fridrichu III. Habsburškom. Na taj način je Rijeka infeudirana najmoćnijoj srednjovjekovnoj feudalnoj obitelji, obitelji austrijskih careva, a od 1527. god i austro – ugarskih kraljeva. [16]

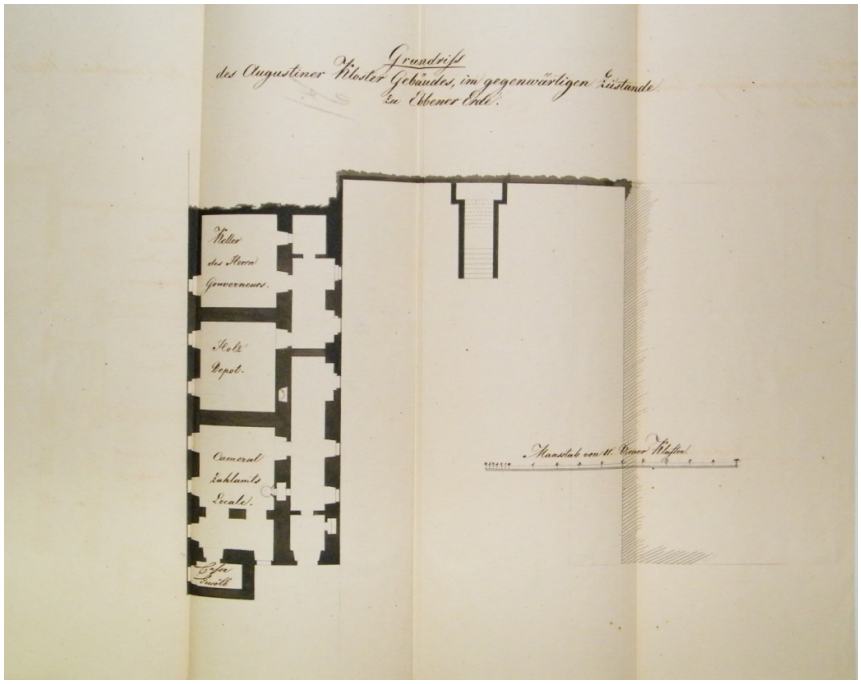

Slika 21: Tlocrt Augustinskog samostana, prizemlje.

[16] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 45.-47.

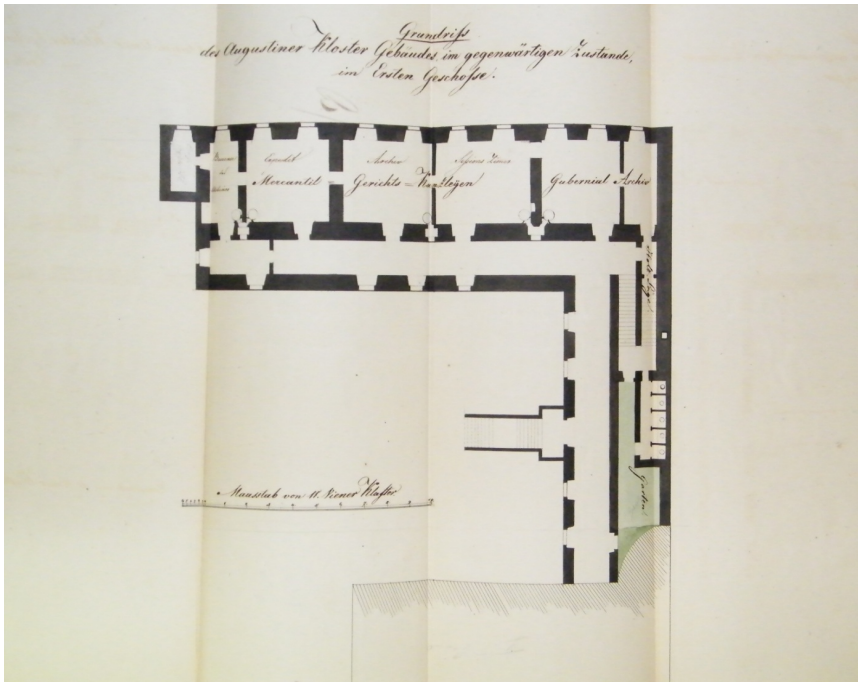

Slika 22: Tlocrt Augustinskog samostana, 1. kat.

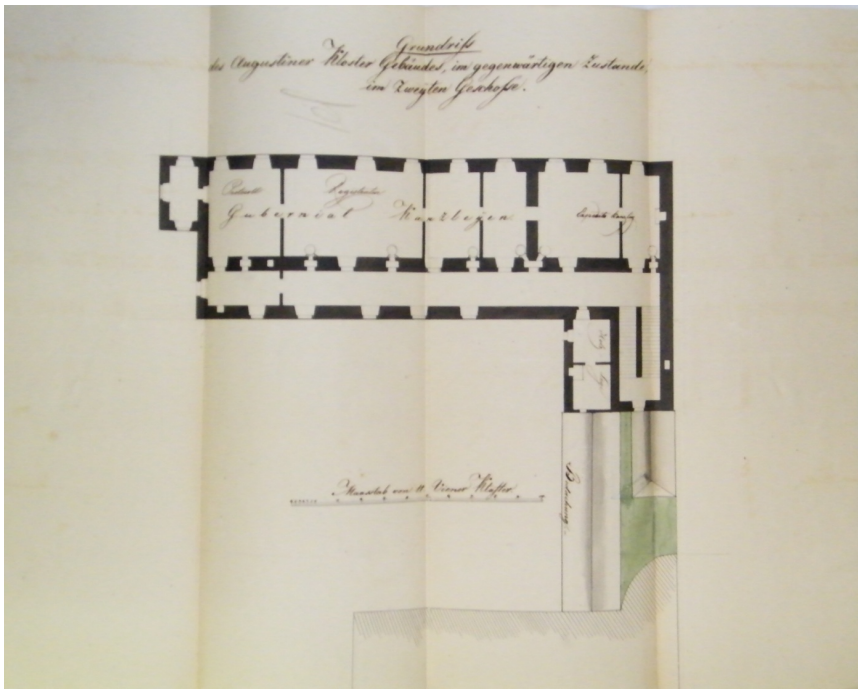

Slika 23: Tlocrt Augustinskog samostana, 2. kat.

2.3.4. Gotička baština

Sklop bivšeg augustinskog samostana je prvorazredan spomenik za povijest gotičke arhitekture u Rijeci. Najbolje očuvani srednjoeuropski kulturni primjer sačuvan je u dvjema kapelama u sklopu staroga klaustra, dok su na crkvi svetog Jeronima ostali samo fragmenti. To su kapele Svetoga Trojstva i Bezgrješnog začeća, jedini gotički primjer ovih gabarita. Naravno, to ne znači da sličnih primjera nije bilo, nego su možda prenamijenjeni u nešto drugo, ili uništeni.

Kapele su zajedno s crkvenim kombleksom imale obrambeni karakter budući da je taj dio grada bio najugroženiji od napada neprijatelja.

Bogate feudalne obitelji su imale mogućnost pospiješiti razvoj likovnih umjetnosti u gradu što su i učinile. U 14. st. je primjetan uvoz raznih predmeta i ideja. Spomenici iz sklopa augustinskog samostana gotovo da se i ne razlikuju od stilske razine drugih srednjoeuropskih provincija, a osobito Slovenije. Sklop augustinskog samostana narod je nazivao „Kloštar“. Nakon trsatskog kaštela augustinski je samostan stoljećima bio najveća građevina u Rijeci.

Slika 24: Tlocrt samostana i crkve svetog Jeronima.

Gradnja crkve svetog Jeronima označava početak gotike na riječkom i širem području. To je jednobrodna crkva s jednostavnim arhitektonskim elementima. Svetište se nastavlja na brod crkve trostranim završetkom što se može vidjeti na slici br 24. Dan danas

sačuvan je vanjski plašt svetišta s visokim prozorima koji su otkriveni prilikom restauracije crkve. Najizraženiji element crkve su čvrsti kontrafori koji su nekada imali konstruktivnu funkciju. Danas samo podsjećaju na uništenu baštinu jer su u 18. st srušeni svodovi svetišta kako bi se povisili zidovi da u njega može stati monumentalni oltar kipara Antonija Michelazzija iz 1744. god. Postoji predpostavka da je brod crkve u prošlosti imao ravan strop, no zbog barokizacije crkve 1768. god. to nije moguće sa sigurnošću potvrditi. [17]

Slika 25: Crkva svetog Jeronima danas.

Na sreću, križno-rebrasti svod sačuvan je u obje susjedne kapele. Za gradnju kapele Svetoga Trojstva zaslužan je Martin Raunacher iz 1450. god. On i njegova žena Margarita Raunacher tamo su i pokopani, o čemu svjedoči nadgrobna ploča, koja se danas nalazi u hodniku klaustra. Natpis pisan goticom i njegove dekorativne značajke prikazuju gotičke odlike. Nadgrobna je ploča izvedena u crvenom salzburškom mramoru, po uzoru na umjetnika Hansa Valkenauera. Unutrašnjost kapele ukrašena sa šest dekorativnih rebara na svodu te jedinom identificiranom freskom u Rijeci koja je bila skrivena pogledima više od dva stoljeća. Budući da je kapela polovinom 18. st. postala sakristija dograđene i produžene crkve sv. Jeronima, zidne su slike prebijeljene, a kasnije i „ispiketane“ kako bi se nanijela nova žbuka. Prilikom obnove samostana 1950. – ih godina otkriveni su fragmenti fresaka. Tek 2016. god. izvedena su probna sondiranja

[17] KLEN, Danilo (ur.): Povijest Rijeke, Rijeka, 1988., 102., 193.

kojima je utvrđeno da je oslik očuvan na gotovo cijeloj površini svoda. Ono što fresku čini iznimnom njena je rijetka i neuobičajena ikonografija. U zaokruženom topološkom sustavu personificirana četiri elementa zemlje, zraka, vatre i vode u obliku golih ljudi jašu vepra, orla, zmaja i ribu. Uz polja s elementima nalaze se četiri medaljona koja prikazuju zoomorfne simbole evanđelista. Sve opisane prikaze ikonografski ujedinjuje zaglavni kamen sa prikazom Kristove glave. Ovu scenu upotpunjuju i četiri dopojasna lika proroka sa svicima u rukama, dok je posljednji prikaz Jaganjac Božji s uskršnjom zastavom.

Konzervator Željko Bistrović iz Konzervatorskog odjela Rijeka izjavio je kako je takav topološki sustav izuzetno rijedak i paralelu mu je moguće pronaći samo u vitraju prozorske rozete katedrale u Lausanni. [18]

Slika 26: Freske na svodu kapele Sv. Trojstva u sklopu crkve sv. Jeronima.

Koncem 15. st., lokalni kapetan Gaspar Rauber i njegova žena Katarina osnivaju kapelu Bezgrješnog začeća Blažene Djevice Marije. Obje kapele su poprilično slične, ali ipak svođene različitim svođenjem. Kapela Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije bila je

[18]VALERJEV OGURLIĆ, Nela: Samostan sv. Jeronima u Rijeci: Restaurirane iznimne zidne slike svoda kapele sv. Trojstva, http://www.novilist.hr/Vijesti/Rijeka/Samostan-sv.-Jeronima-u-Rijeci-Restaurirane-iznimne-zidne-slike-svoda-kapele-sv.-Trojstva?meta_refresh=true, posjećeno 19.12.2019.

oslikana freskama. U tom gotičkom prostoru, na početku 18. st. bio je uguran visokokvalitetan mramorni oltar goričkog majstora Lazzarinija. Pred glavnim oltarom bio je zakopan Gašparov brat, Nikola Rauber. Nadgrobna ploča Nikole Raubera iz 1482. god također je premještena u hodnik klaustra. Ploča s likom viteza u oklopu visoke umjetničke kvalitete postavljena je uspravno u zid klaustra..[19] Današnji sklop bivšeg augustinskog samostana na Trgu Riječke revolucije, elegantna je scenografska kasnobarokna kulisa koja predstavlja pročelje crkve svetoga Jeronima iz 1768. god. Radmila Matejčić piše: *„Srednjovjekovlje se u punoj aromi osjeća u jednostavnom klaustru u kojemu uspravno zazidane grobne ploče podsjećaju na 23 grobnice uglednih riječkih patricijskih obitelji skinute 1880. godine kada jer postavljen novi pod u crkvi. Stoje uspravno četiri stoljeća riječke povijesti.“* [20]

[19] KLEN, Danilo (ur.): Povijest Rijeke, Rijeka, 1988., 103.
[20] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 49.

2.4. Razdoblje renesanse (15. i 16. st)

2.4.1. Procvat trgovine

Razdoblje 15. st u Rijeci obilježeno je ponajviše razmjenom dobara, odnosno trgovinom. Prodavala se koža, med, vosak, sol, vino i sl., a najviše se trgovalo uljem i željezom. Smatra se da je dovoz drveta u jednu ruku i uvjetovao razvoju brodogradnje. Razdoblje renesanse pruža velike mogućnosti stanovnicima grada Rijeke jer je svatko mogao pronaći nešto za sebe. Nudili su se poslovi u luci (na utovaru i istovaru), u brodogradnji, u pilanama, u uzgoju stoke i sl. Centar svih zbivanja postaje središnji gradski trg, danas Koblerov trg, gdje se odvija ugovaranje svih vrsta poslova.

Sredinom 15. st u gradu živi oko 15 000 stanovnika čiji će se broj udvostručiti u narednom stoljeću. Budući da grad bez kanalizacijske mreže, s primitivnim nužnicima i slabom organizacijom odvoza smeća, nije pratio tako nagli rast stanovnika i obrta i ulagao u gradsku komunalnu infrastrukturu, dolazi do mogućnosti razvoja svakakvih bolesti, ponajprije kuge. Iz tog je razloga bio zabranjen dolazak u grad bilokome, a kršenje tih pravila strogo se kažnjavalo. Zbog loših zdravstvenih prilika otvoren je prvi „hospital“ u ulici sv. Sebastijana. Na tom se mjestu danas nalazi crkvica posvećena svecima Fabijanu i Sebastijanu. Osim za liječenje bolesti, hospital je služio i za smještaj siročadi, siromašnih i nemoćnih ljudi.[21]

2.4.2. Slabljenje trgovine i Mletački napadi

Početkom 16.st. Venecija napadima pokušava oslabiti Rijeku jer je smatra konkurencijom u trgovini. Prvi teški Mletački napad na Rijeku događa se 1509. god., kada su Mleci upali u grad, te ga spalili i opljačkali. Tom događaju svjedoči poruka u pismu vojnika Trevisiana koja govori: „Neće se govoriti ovdje je Rijeka, nego ovdje bijaše Rijeka.“ Grad se nije uspio oporaviti jer je već 1511. god. doživio drugi Mletački napad, palež, pljačku i brojna ubojstva. Umjesto renesansnog duha, Rijeka proživljava strah

[21] KLEN, Danilo(ur.):Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 84. – 87.

kako preživjeti i oduprijeti se metačkim napadima. Ti su napadi uvelike unazadili grad, te je 16. st. predstavljalo razdoblje dugog i mukotrpnog oporavka.[22]

2.4.3. Prostor Trga Riječke revolucije u doba renesanse

Prestrašeno lakoćom upada Mlečana u grad, gradsko stanovništvo angažiralo se oko izgradnje obrambenog sustava, te započinje utvrđivanje gradskih zidina oko cijelog naselja. Kako bi se smanjila mogućnost prodora napadača u gradsku jezgru ostavljaju se samo dvoja vrata kojima se može ući u grad, i to jedna s južne, a druga sa sjeverne strane. Na slikama 19 i 23 možemo primijetiti kako su gradska vrata prema moru gotovo jednake visine kao i gradske zidine. Dva glavna pravca Cardo i Decumanus, ostvarena još u antičko doba omogućuju lako kretanje i nadzor kroz gradski prostor.

Kako je već navedeno, na slici 19 i 27, vidljivo je da se u gradu nalaze tri veća objekta: tvrđava feudalnog gospodara, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije i augustinski samostan sa crkvom sv. Jeronima. Na slici 19 vidljivo je kako se augustinski samostan i crkva sv. Jeronima nalaze uz same zidine grada u jugozapadnom uglu, te kako to područje grada nije naročito naseljeno, dok se na slici 27 jasno vidi red kuća izgrađen južno od samostana Augustinaca i crkve sv. Jeronima. Južni dio grada, bio je najgušće naseljen. Sjeverno od samostana i crkve i dalje nema puno stanovništa, ali vidljivo više nego na slici 19. Samostan je sličnog oblika kao i današnja palača Municipija, te zauzima gotovo cijeli prostor do današnje ulice Frana Supila.

U periodu od tridesetak godina mogu se uočiti promjene koje se događaju na području trga. Međutim, o tim promjenama se ne može govoriti sa velikom sigurnošću jer crtež i grafika ipak nisu mjerodavni za detaljnu analizu gradskog prostora. Svejedno, ta dva crteža početak su analize gradskog prostora i Trga Riječke rezolucije, a Klobučarićev rad se smatra antologijskim jer se mnogi kasniji prikazi grada iscrtavajuj baš prema njegovom crtežu.[23]

---

[22] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988.,

[23]KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988.,, 78. – 79.

Slika 27: Crtež Rijeke iz 1579. godine, autor Ivan Klobučarić.

2.4.4. Velika utvrda

Na jugozapadnom uglu grada nalazila se kasnoantička kula čiji su ostaci pronađeni kada se kopao kanal uz kuću koja je sada caffe bar i prodavaonica Kraš. Upravo taj ugao bio je od pamtivijeka najbolnija točka u obrambenom sustavu Staroga grada, jer su se tu stjecale prometnice iz Istre, Kranjske i Klane.

Prije nego se počelo koristiti vatreno oružje, kasnoantička kula na jugozapadnom uglu bila je sasvim dovoljna za obranu grada. Međutim, kada su Rijekom počeli vladati Habsburgovci, gradu je zaprijetila stalna opasnost od Mlečana, a uz to je postojala i opasnost turskih napada.

Nakon upada Mlečana 1509. god. briga građana oko popravaka i čuvanja zidina više nije bila dostatna. Austrijski nadvojvoda u Grazu među prvima je bio zainteresiran za popravak porušenog trakta koji je po dužini od 540 m popustio. Tek nakon 1607. god. obnovljene su sveukupne zidine i kaštel. U vremenu od 1579. do 1593. god. „najbolnija“ točka grada pojačana je snažnim bastionom koji se u literaturi spominje kao Velika utvrda ili *Fortezza maggiore,* te Bastion kod sv. Jeronima, po istoimenoj crkvi u

neposrednoj blizini. Utvrda je bila građena kao izduženi bastion za smještaj topničke bitnice, po uzoru na francuske utvrde. Njen izgled možemo pratiti na nacrtima Rijeke od 1579. god. Na nacrtu iz Bečkog ratnog arhiva, vide se u pravcu mora usmjerena dva pravocrtna usporedna zida koji počinju kod ugaone kule. Nešto bolji izgled moguće je vidjeti na nacrtu grada iz 1614. god. koji je pohranjen u venecijanskom Državnom arhivu. Bastion je vodio do mora. Na njegovu se platformu moglo doći iz kule. Ispod bastiona je bio prolaz prema Gradskom tornju. Bastion je bio opremljen sa šest topova. Voda iz rova tekla je ispod bastiona, a s druge se strane zajedno s vodom iz zdenca *Mustacchione* ulijevala u more. Kula je bila obilježena habsburškim dvoglavim orlom. Zajedno sa četiri spomenuta topa, dvoglavi orao se danas nalazi u arheološkom parku Pomorskog i povijesnog muzeja, dok se preostala dva topa nalaze na Trsatskoj gradini.[24]

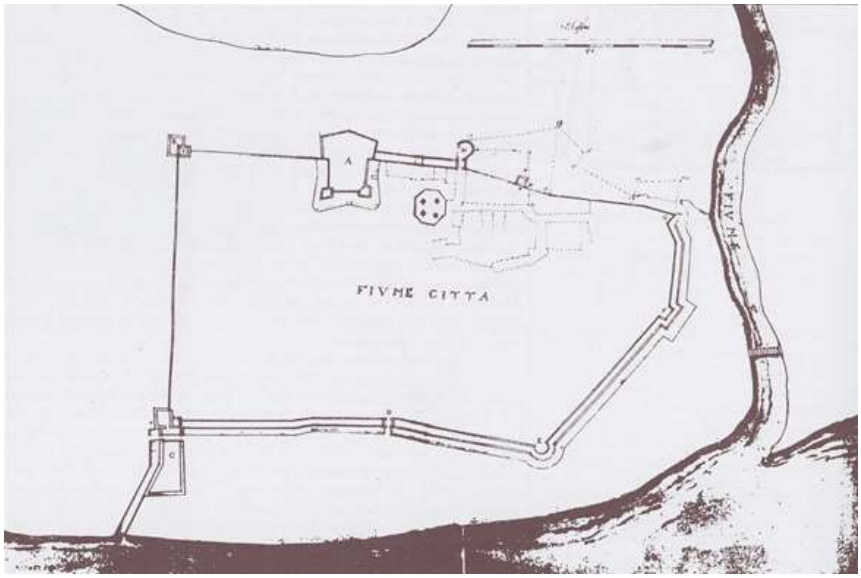

Slika 28: Nacrt riječkih utvrda i kule sv. Jeronima, izvješće G. Pieronija iz 1639. godine.

Kula se u literaturi spominje krajem 16. st. kada se na nju postavila straža iz sigurnosnih razloga. Kula je prvotno imala jednostavan kvadratni oblik, dok je na prikazima iz 17. st. vidljivo značajno proširenje. Na kuli su zapisane dvije godine, 1671. i 1695., što autorica Vanda Ekl smatra obilježjem nekakve nadogradnje ili popravka. Kula je imala odličan pogled na sjever, zapad i jug, odakle su se očekivali napadi na sam grad.[25]

[24] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 138.,139.
[25] EKL, Vanda: Živa baština: studije i eseji, Rijeka, 1994., 155. – 157.

Kula je porušena 1760.-ih godina., dok je njen bastion ostao u funkciji vrta do sredine 19. st. Rušenje bastiona ubrzala je potreba da se na njegovom mjestu izgradi poštanski ured.[26]

2.4.5. Stendardac

Stup sa dugom i znakovitom poviješću, u narodu poznat kao „stup srama", riječki je stendardac zapravo stup za gradsku zastavu. Na njega se postavlja gradska zastava na praznike i blagdane, tj. dane grada. Na stupu je moguće vidjeti uklesani reljef sv. Vida kako nosi maketu grada u jednoj ruci i natpis sa obećanjem mira i slobode grada u drugoj.[27]

Ovaj stup ima okruglu osnovu i vrlo jednostavnu izvedbu. Pokriven je kvadratnom pločom. Postavljen je na kvadratno postolje na povišenom kvadratnom bloku. Na taj je način prezentiran kao muzejski izložak. Njegovo nekadašnje postolje činile su dvije poligonalne stepenice.[28]

O postanku riječkog stendardca postoji nekoliko teorija. U Trstu ispred crkve San Giusto postavljen je stendardac koji je izrađen u vrijeme cara Maksimilijana 1508. god. Iste je godine izrađena i riječka verzija stendardca.

Jedna od teorija glasi da je dolaskom Habsburgovaca na vlast car u znak zahvalnosti za vjernost nakon mletačkih napada, pljačke i uništavanja grada 1509. god. gradu poklonio stendardac, te je na samom stupu dao isklesati javnu potvrdu o slobodi grada.

Drugom teorijom se smatra da su Mlečani poklonili stendardac gradu. Do tog zaključka došlo se zbog reljefa praznog štita koji je nekada nosio grb. Navodno je grb bio mletački, pa su ga građani skinuli nakon oslobođenja od Mlečana.

---

[26] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 139.
[27] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 76.
[28] EKL, Vanda: Živa baština: studije i eseji, Rijeka, 1994., 185.

No prema vjerodostojim izvještajima admirala Pauera, te arhivskom zapisu iz 1706. god., taj je grb bio austrijski dvoglavi orao koji je skinut dok je Rijeka bila pod vladavinom Francuza početkom 19. st. Zapisnikom Gradskog vijeća iz 1768. god. potvrđena je izgradnja stendardca za vrijeme vladavine cara Maksimilijana.[29]

Autorica Vanda Ekl smatra kako su Mlečani prilikom zauzimanja grada 1508. god. htjeli obilježiti „svoj teritorij" tim stupom, te da su i u ostalim gradovima koje bi zauzeli postavili stup s reljefom simbola venecijanske vlasti – lava svetog Marka i obiteljske grbove zapovjednika. Nakon što su Mlečani protjerani iz grada, Riječani su sami dali ukloniti sve njihove simbole i izraditi reljef svetog Vida. Venecijanski upad u grad u listopadu 1509. god bio je najteži udarac Rijeci od franačkog napada na Tarsatiku. U tom razaranju gradske baštine stendardac možemo smatrati „ratnim veteranom". Na stupu postoje još dva natpisa koja govore o njegovoj povijesti. Jedan je iz 1565. god. i spominje zaslužne građane, a drugi je iz 1766. god. i govori o obnovi.[30]

Sudeći po svemu, stendardac je nekoliko puta uništen, odnosno obnovljen. U literaturi se može naći kako su građani grada 1776. god. obnovili zaboravljeni stup, te kako se na njemu ponovo viorila carska zastava. U riječkoj borbi za autonomiju i izbjegavanju priklanjanja bilo kojoj državnosti građani su izradili vlastitu zastavu od boja gradskog grba sa znakovitim orlovima: karmin – crvene, žute i ultramarin – plave, koju su objesili na stendardac.

Tokom povijesti, stup je više puta mijenjao svoju lokaciju. Uobičajena praksa je bila da stup za gradsku zastavu bude postavljen ispred glavnih gradskih vrata. Ako je suditi prema najstarijim zapisima Giovannia Koblera, stup je bio postavljen na trgu ispred Gradskog tornja. Zbunjujuća je činjenica kako pak ni na jednom crtežu grada nije označen. Na poticaj grada stup je postavljen ispred zgrade Municipija nakon njene obnove, ali već 1897. god. prebačen je u gradski muzej. Dvadesetih godina 20. st. ponovno je vraćen ispred zgrade Municipija. Nakon 1945. god. postavljen je na današnji

[29] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 76.-77.
[30] EKL, Vanda: Živa baština: studije i eseji, Rijeka, 1994., 183.-185.

Koblerov trg, nakon čega je konačno sedamdesetih godina 20. st. restauriran i postavljen pred bivšu palaču Municipija.[31]

Slika 29: Riječki Stendardac danas.

[31] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007.,77.-78.

2.5. Razdoblje baroka (17.-18. st)

2.5.1. Slabljenje Mlečana

Kako je razdoblje 16. i 17. st. bilo obilježeno sukobima Mlečana i Uskoka, Rijeci je bilo zabranjeno prometovati morem, što je naposlijetku sprječavalo razvoj trgovine. Takvo stanje nije spriječio ni Madridski mir sklopljen 1617. god, koji je ukinuo zabranu providbe Jadranom. Mlečani su i dalje blokirali plovidbu i održavali svoj monopol trgovine morem. Tek 1717. god Venecija je pod prisilom omogućila slobodno prometovanje i trgovinu Jadranom.[32]

2.5.2. Rađanje Merkantilizma

Habsburški su vladari dugotrajnim i skupim ratovima doveli svoju financijsku moć do sloma, te je bilo potrebno potražiti neko rješenje. Tadašnji ugledni ekonomisti predložili su model gospodarske politike pod imenom merkantilizam, čiji je cilj zaštita domaće proizvodnje i poticanje razvoja vanjske trgovine i izvoza, te sprječavanje uvoza. No, kako je Jadranom još uvijek vladala zabrana plovidbe, takvu ideju u početku nije bilo lako realizirati.

U to doba obitelj Zrinski je posjedovala većinu područja u Hrvatskoj. Oni su težili razvoju manufakture, trgovine i pomorstva zbog čega su bili veliki konkurent habsburškoj trgovini. Nezadovoljna habsburškom politikom obitelj Zrinski je organizirala urotu protiv Bečkog dvora zbog koje je bila optužena za veleizdaju i smaknuta, a njihova imanja su bila opljačkana i zaplijenjena. Habsburgovcima više ništa nije stajalo na putu razvoja gospodarstva i trgovine, a time i Rijeke.

Gospodarstvo i trgovina doživjele su još veći rast i razvoj 1717. god. kada je omogućena slobodna plovidba Jadranom i 1719. god. kada je Karlo VI. proglasio Trst i Rijeku slobodnim kraljevskim lukama.[33]

---

[32] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 118.,119.
[33] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988.,

2.5.3. Potres koji pogađa Rijeku

Spomenuti razvoj trgovine pomoću merkantilističkog modela i proglašenje Rijeke slobodnom lukom doveo je do povećanja stanovništva. Kao što je već navedeno sredinom 16. st. u gradu je stanovalo oko 3 000 stanovnika, dok je u 18. st. zabilježeno nešto više od 4 500 stanovnika. Rast i razvoj grada usporio je potres koji se dogodio 28. studenog 1750. god. Stanovništvo napušta svoje domove unutar gradskih zidina i nastanjuje kolibe u predgrađu. Zatim 17. prosinca Rijeka doživljava najjači udar koji je oštetio zidove i krovove gotovo svake kuće u gradu. Najoštećenija građevina bila je kula s južnim gradskim vratima. Nakon brojnih sanacija oštećenih građevina stanovništvo se vratilo u svoje domove. [34]

2.5.4. Riječka luka

Jačanjem pomorske trgovine Rijeka se razvila u važan pomorski grad. Izgradnja Karolinške ceste, odnosno prometnog pravca Rijeka – Karlovac 1728. god. još je više pogodovala razvoju grada. Takvim razvojem grada razvijala se i luka koja je smještena na ušću Rječine, no zbog velikih količina riječnih nanosa šljunka i pijeska, potreba za stalnim čišćenjem i održavanjem postala je prevelika, što je luku činilo nefunkcionalnom, te je donesena odluka da se luka preseli na neko drugo mjesto.

Ispred grada nalazila su se tri gata: današnja Riva Boduli, gat koji je pratio liniju današnjeg trga Republike Hrvatske i gat ispred tadašnje guvernerove palače, danas Istarskog pristaništa. Luka se tako preselila ispred samog grada, dogradnjom današnje Rive Boduli i nasipavanjem okolnog područja.

U razdoblju baroka djelovala su i dva brodogradilišta od kojih se jedno nalazilo na novonasipanom području trga Žabica, a drugo na području ušća Rječine.

[34] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 141., 142.

2.5.5. Širenje grada izvan gradskih zidina

Pod utjecajem trgovine i pomorstva, te povećanja broja stanovnika izvan zidina grada počela je bujati „divlja“ gradnja koja je ometala izgled i funkcionalnost grada. 1755. god. Marija Terezija donosi odluku kako će stara gradska jezgra ostati unutar zidina, a ispred zidina će se sagraditi Novi grad – *Civitas nova*. Inženjer Candido, autor regulacijskog plana, predložio je da se oko stare jezgre sačuvaju prazni prostori, trgovi i potezi, što su današnji Jelačićev trg, Trg Riječke rezolucije, potez Korza, dio današnje tržnice i još poneki javni prostor. Iste godine stupa na snagu i odluka da se južna gradska vrata više ne zatvaraju. 1781. god., odlukom Josipa II, ruše se gradske zidine te započinje gradnja Korza na potezu od Gradskog tornja prema istoku i zapadu, dok se na mjestu zidina grade nove stambene zgrade.

Urbanistički plan *Civitas nova* oblikovan je u doba baroknog neoklasicizma, a izgradnja se koncentrirala oko stare Guvernerove palače, uz sklop Rafinerije šećera i na potezu Predgrada, te uz Rječinu. Na najpovoljnijim lokacijama Predgrada imućne riječke obitelji podigle su svoje kuće i na taj način oblikovale prvu fasadu današnjeg Korza i obale uz Rječinu. [35] Svoje mjesto našla je i Pošta izgrađena na području stare jugozapadne kule.[36]

2.5.6. Prostor Trga Riječke rezolucije u doba baroka

Razdoblje baroka po prvi puta daje gradsku planimetriju na kojoj se jasnije uočavaju promjene unutar grada. Prije same analize nije na odmet prokomentirati grafike Rijeke koje su nastale ranije od spomenutih razdoblja, a pripadaju razdoblju baroka. U gradu su te grafike prikazane kao slike 30 - 33. Spomenute se grafike poprilično razlikuju u samom konceptu sadržaja kojeg prikazuju. Grafike iz 1550. god. (slika 19) i Klobučarićev crtež Rijeke (slika 27) prikazuju grad iz ptičje perspektive pa je njihovu usporedbu bilo moguće izvesti. Grafika autora Giorgia Genove iz 1671. god. (slika 30) također prikazuje grad iz ptičje perspektive, dok su grafike 31 - 33, crtane na nešto drugačiji način, iz pogleda s mora, te se jasno vidi samo južno gradsko pročelje. Te grafike stvaraju problem pri analizi unutarnjeg gradskog prostora. Grafika Giorgia Genove iz 1671. god.

[35] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988.,
[36] DUBROVIĆ, Ervin, Adamićevo doba, Rijeka, 2005. god., 97.

(slika 30) bit će uspoređena s obrađenim slikama iz renesanse, a preostale tri grafike bit će iskorištene za analizu promjene koje se događaju na Trgu Riječke rezolucije.

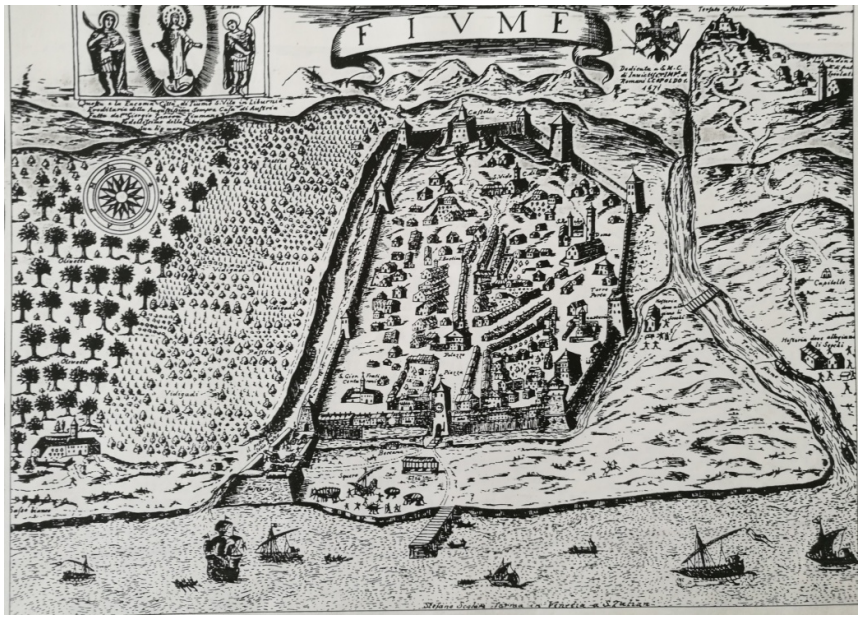

Slika 30: grafički prikaz Rijeke iz 1671. g., autor Giorgio Genova.

Slika 31: J.W. Valvasor je 1689. g. tiskao knjigu Dika Vojvodine Kranjske u kojoj je objavio grafiku Rijeke.

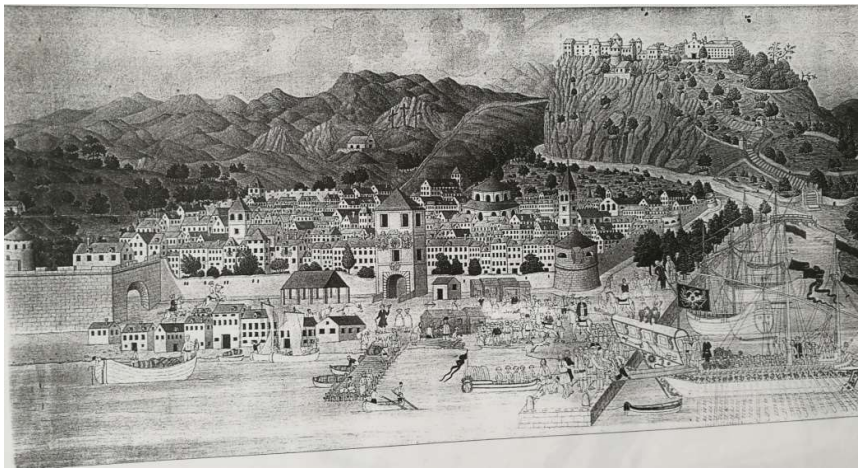

Slika 32: Dolazak Karla VI u Rijeku, 1728. godine.

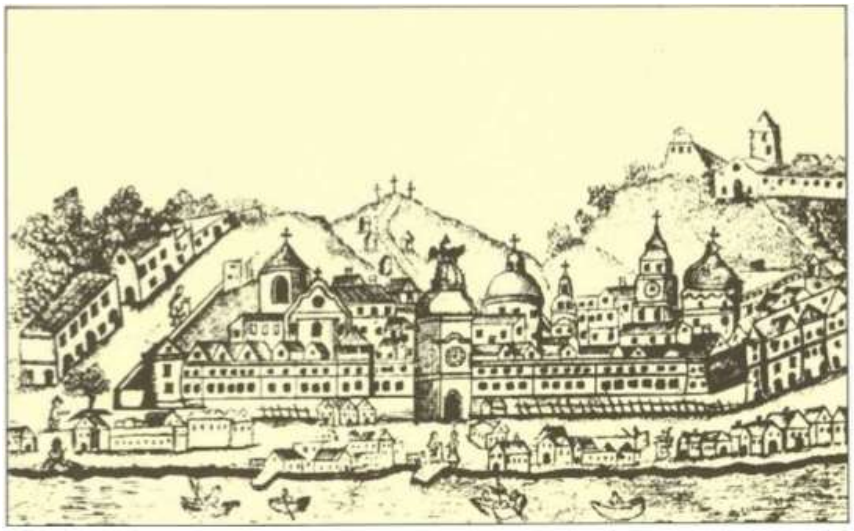

Slika 33: Rijeka u prvoj polovici 18. stoljeća.

Na grafici iz 1671. god. (slika 30) prostor Trga Riječke rezolucije jasno je vidljiv. Južni dio trga zatvara red kuća zajedno sa gradskim zidinama. Na prvi pogled nema neke razlike između grafika iz 1550. (slika 19) i 1671. god. (slika 30) što se tiče prostora Trga Riječke rezolucije, no na njoj ipak postoje neke različitosti. Na crtežu iz 1550. god. (slika 19) ne postoji red kuća južno od augustinskog samostana i crkve sv. Jeronima. Oblik obrambenih zidina je drugačiji nego na crtežu iz 1671. god. (slika 30) što ukazuje da Velika utvrda još nije bila izgrađena. Na slici Ivana Klobučarića (slika 27) prostor sjeverno od samostana augustinaca i crkve sv. Jeronima gušće je naseljen nego na slikama 19 i 30, a blok zgrada istočno od samostana i crkve nekako je „razbacan“ u prostoru što nije slučaj na preostale dvije grafike. Na slici 19 taj blok zgrada je više kvadratnog oblika, dok je na slici 30 spomenuti blok zgrada pravokutnog oblika. Put koji vodi od crkve sv. Jeronima ka Glavnom gradskom trgu na sve tri grafike je poprilično isti, odnosno sam put nije promijenjen u prostoru.

Iz svega prethodno navedenog može se zaključiti kako je grafika Giorgia Genove vrlo vjerojatno nastala prema uzoru na ranije slike grada, među ostalim i prema slikama 19 i 27 jer sadrži elemente obiju slika.

Period 18. st. ključan je za promjenu urbane strukture. Početak te promjene obilježila je odluka o proglašenju riječke luke slobodnom 1719. god., te katastrofalan potres iz 1750. god. Posljedica tih događaja je izrada gradske planimetrije koje će se nadalje analizirati.

Za potrebe ovoga rada prvi odabrani plan datira iz 1760. god. (slika 34). Budući da je plan namijenjen prikazu razvoja Rijeke, grafika Staroga grada je poprilično loše rezolucije. Zgrade nisu prikazane kao zasebni objekti već kao blokovi, stoga područje trga okružuju samo dva bloka zgrada, jedan sa sjeverne, a drugi sa južne strane. Na detalju plana iz 1760. god. (slika 35) možemo uočiti kako nije ucrtana ni crkva sv. Jeronima, kao da ni sam trg nema formu trga, već ulice. Međutim vidljive su ulice koje spajaju trg sa obrambenim zidinama prema zapadu, i područjem današnjeg Koblerovog trga prema istoku.

Na detalju plana iz 1776. god. (slika 37) jasno možemo vidjeti da je trg nepravilnog oblika, okružen sa 3 zgrade. Može se pretpostaviti kako su tri neidentificirana objekta u sklopu augustinskog samostana zapravo područje zatvorenog dvorišta ili vrta. Trg je na detalju plana 37 odvojen od južnog niza zgrada nekakvim zidom ili ogradom koja nije u potpunosti zatvorena, što trgu ne pruža potpunu slobodu kretanja. Niz koji se nastavlja paralelno sa gradskim zidinama u smjeru istoka, prema današnjem Koblerovom trgu, zajedno sa 4 slobodnostojeća objekta formiraju čak dvije ulice koje omogućuju komunikaciju između Trga Riječke rezolucije i Koblerovog trga. Iza crkve sv. Jeronima pružaju se još dvije ulice koje vode prema sjeveru. One su i danas prohodne, dok je ulice prema Koblerovom trgu zatvorila robna kuća Korzo. Sa zapadne strane vodi ulica do gradskih zidina. Na tom se mjestu nalazi nekakav prekid u zidinama, što daje naslutiti da su se na tom mjestu nalazila prethodno spominjana zapadna vrata. Treba primjetiti da su ulaskom na trg s istočne strane vizure potpuno drugačije od današnjih. Ulaskom na trg sa istočne strane u prvi plan pada augustinski samostan, dok na detalju sa slike to nije slučaj, jer se tu nalazi nekakvo dvorište u sklopu augustinskog samostana. Prostor trga je djelomično slobodan.

Isto vrijedi i za detalj iz 1795. god. (slika 38). Gotovo da i nema neke razlike između detalja 37 i 39.

Kroz sva tri navedena plana koji pokrivaju razdoblje od 30 godina trg je djelomično slobodan i otvoren prostor. Na planovima iz 1776. i 1795. god. (slike 36 i 38) vidljiva je neka prepreka, za koju možemo pretpostaviti da je ogradni zid dvorišta. Taj zid ga na

neki način zatvara i dijeli na pola. Zanimljiva informacija je da su 1700. god. trg pred Municipijem patricijska djeca koristila kao rukometno igralište.[37] Treba napomenuti kako planovi iz sva tri navedena razdoblja nisu jako detaljni jer prikazuju blokove zgrada, a ne pojedine kuće.

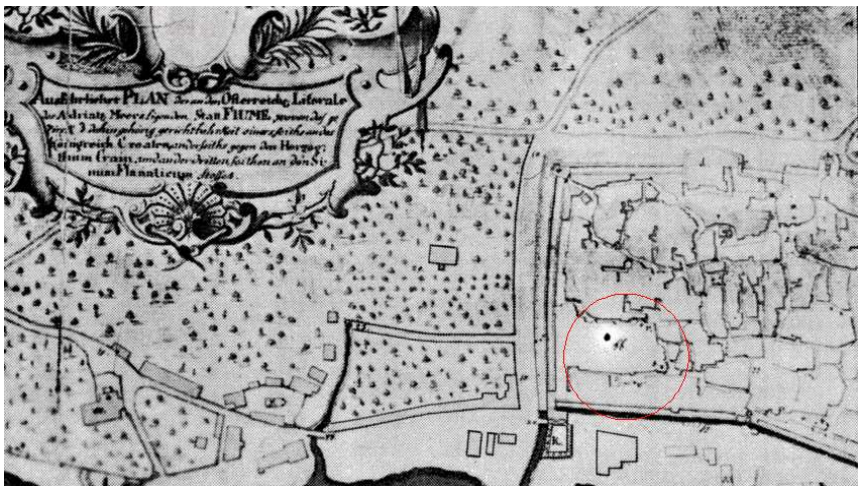

Slika 34: Plan Rijeke iz 1760. godine, detalj.

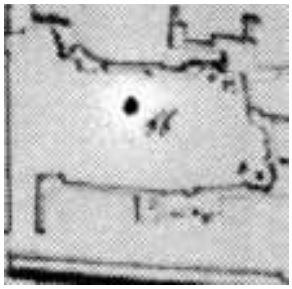

Slika 35: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1760. god.

[37] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 203. – 207.

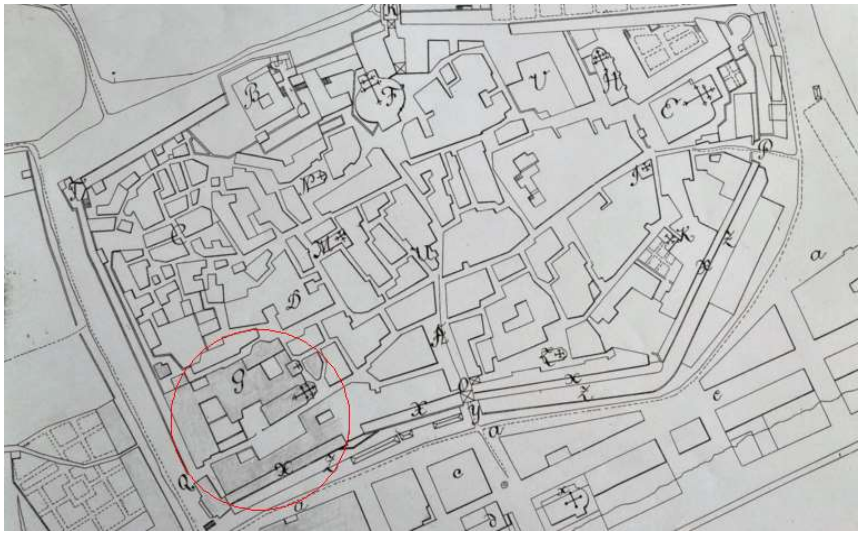

Slika 36: Plan Rijeke iz 1776. godine, autor Von Benko (Penko), detalj.

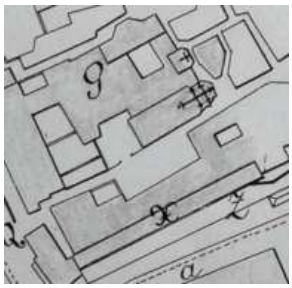

Slika 37: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1776. god.

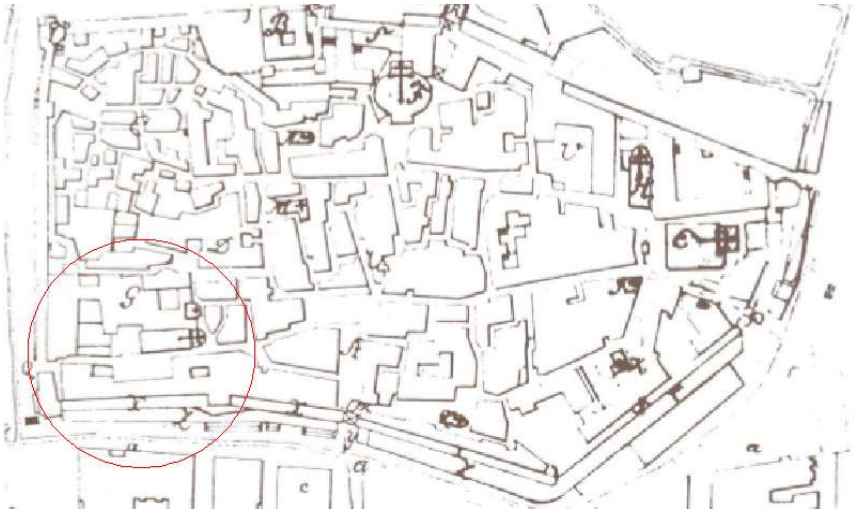

Slika 38: Plan Rijeke iz 1795. godine, detalj.

Slika 39: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1795. god.

2.5.7. Barokna obnova crkve svetog Jeronima

Kako je već rečeno, za Riječku je baštinu sredina 18. st. bila jedna od gorih razdoblja. Osim poplava Rječine, grad je 28. studenog 1750. god. doživio snažan potres, a kulminacija se dogodila 17. prosinca. Potresi su se nastavili do svibnja 1751. god. Budući da su bile oštećene gotovo sve građevine Rijeke, potres nije zaobišao ni crkvu sv. Jeronima, koja je potom obnovljena u baroknom duhu.

Pojava merkantilizma u ekonomskoj politici Rijeku je povezala sa većim i utjecajnijim europskim centrima. Na taj način je i „razmjena arhitektonsko- stilskih iskustava“ dobila na značaju. Godine 1768. popravljena je šteta prouzročena potresom te je pročelje crkve

dobilo novi izgled. Obnovljen je kompletan brod crkve, te su povećani njeni gabariti.. Ignacije Hencke (domaći arhitekt) prostor svetišta odvojio je od broda crkve trijumfalnim lukom na koji se nadovezuju pilastri. [38]

Slika 40: Unutrašnjost crkve sv. Jeronima.

2.5.8. Anton Gnamb

Anton Gnamb je najznačajniji barokni graditelj u Rijeci i Hrvatskome primorju u drugoj polovici 18. st. Godine 1773. došao je u Rijeku iz Trsta, gdje je tada radio kao građevni inspektor pri Tršćanskom namjesništvu.

Godine 1777. postao je glavni inženjer Riječkog gubernija. Projektirao je i nadzirao građenje u cijelom Hrvatskom primorju. Također je izradio prvi plan razvoja Rijeke koji je obuhvaćao širenje urbaniziranih područja izvan granica Staroga grada.

Njegovo najcjelovitije ostvarenje ostala je jedna od najvećih kuća izgrađenih u to doba – Gubernijska palača. Projektirana je 1778. god., dovršena 1780. god. Međutim, Gnamb je dobio zadatak da razmotri mogućnost preuređivanja augustinskog samostana u

[38] KLEN, Danilo (ur.): Povijest Rijeke, Rijeka, 1988., 142.,155.

Gubernijsku kuću. Smatrao je da bi zbog veličine prostora u bivšem samostanu moglo biti objedinjeno mnogo više sadržaja. Uz gubernijsku upravu, u bivšem augustinskom samostanu nalazio bi se i gubernijski i trgovački (mjenični) sud i razne blagajne (gubernijska i *Banco Zettel* blagajna), a bilo bi prostora i za potrebe crkve i župnika.

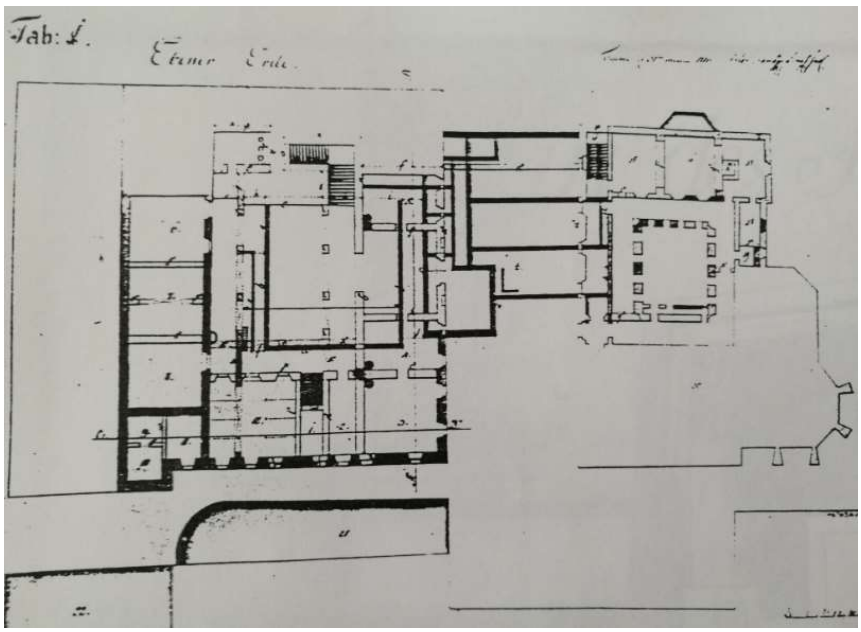

Slika 41: Tlocrt bivšeg augustinskog samostana - koji Anton Gnamb, po zadatku, pokušava preurediti u Gubernijsku palaču, 1789. god.

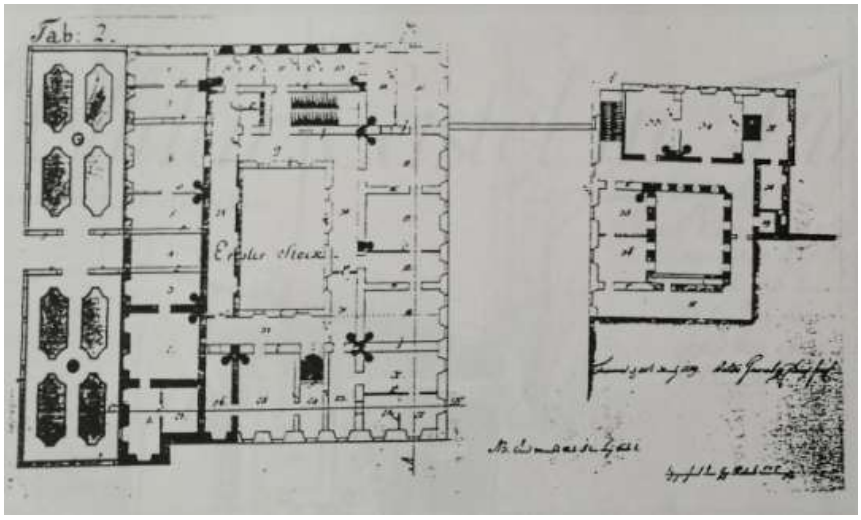

Slika 42: Tlocrt bivšeg augustinskog samostana - koji Anton Gnamb, po zadatku, pokušava preurediti u Gubernijsku palaču, 1789. god.

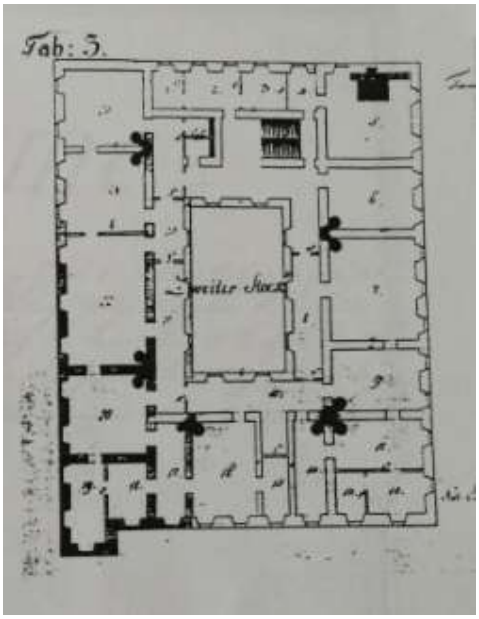

Slika 43: Tlocrt bivšeg augustinskog samostana - koji Anton Gnamb, po zadatku, pokušava preurediti u Gubernijsku palaču, 1789. god.

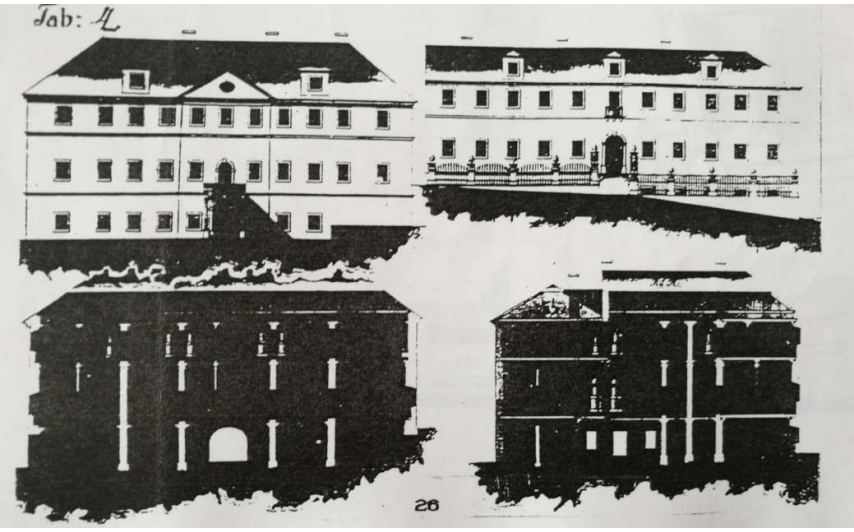

Slika 44: Pročelje bivšeg augustinskog samostana - koji Anton Gnamb, po zadatku, pokušava preurediti u Gubernijsku palaču, 1789. god.

Budući da ti prijedlozi nisu bili prihvaćeni, Gnamb je predložio prenamjenu bivšeg augustinskog samostana u gradsku bolnicu čiji je nacrt izradio Andrija Ljudevit Adamić, no ni taj prijedlog nije bio prihvaćen.

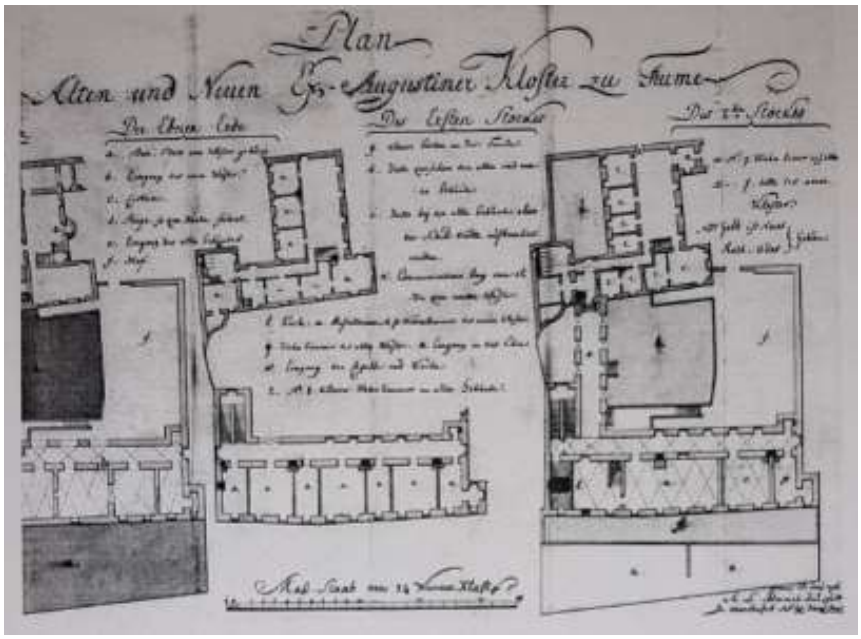

Slika 45: Projekt preuređenja Augustinskog samostana u gradsku bolnicu, Anton Gnamb, crtao Andrija Ljudevit Adamić, 1796. god.

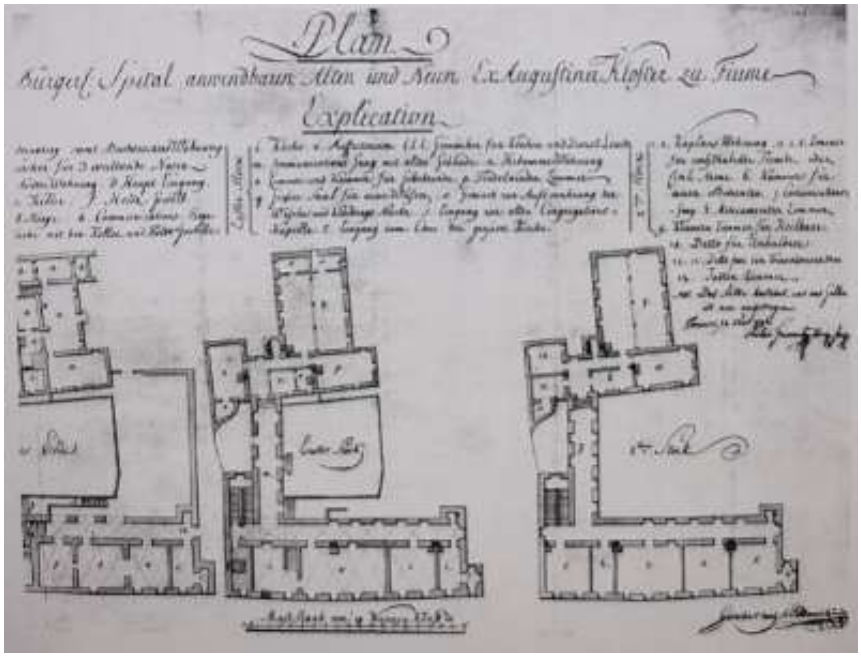

Slika 46: Projekt preuređenja Augustinskog samostana u gradsku bolnicu, Anton Gnamb, crtao Andrija Ljudevit Adamić, 1796. god.

2.6. Razdoblje klasicizma (prva polovina 19. st.)

2.6.1. Austrijska restauracija i težnja za oživljavanjem riječke privrede

Kraj 18. i početak 19. st. obilježili su Napoleonovi ratovi. Za to vrijeme Rijeka se nalazi pod francuskom vlašću. Napoleonovim porazom u Rusiji 1812. god sklopljen je Novi savez europskih vladara protiv Napoleona. Budući da je Rijeka još uvijek bila pod francuskom vlašću, 1813. god. doživjela je napad i bombardiranje od strane Britanaca, skladišta i brodovi u luci su opljačkani i zapaljeni. Nedugo nakon toga, prije nego li je Napoleon bio potpuno poražen, Rijeka je ponovo pala pod Austrijsku vlast. Razdoblje vraćanja austrijske vlasti na riječkom području nazvano je „restauracijom" austrijske vlasti. Tih je godina u riječkoj luci vladala vrlo teška i zabrinjavajuća situacija, jer je zbog dugogodišnje neaktivnosti i neodržavanja nanos mulja postao toliko velik da brodovi nisu mogli pristati u luku. Od pokušaja čišćenja muljnog nanosa odustalo se vrlo brzo. Lošu situaciju u gradu dodatno je pogoršavala i oskudica hrane. Cijene žita i kukuruza vrtoglavo su narasle što je građane dovelo na rub gladi. Tek 1822. god., kad je Rijeka vraćena pod ugarsku vlast počela se oživljavati oronula gradska privreda.

Prvi prijedlog oživljavanja privrede iznesen je na saborskoj sjednici 1825. god. u Požunu od strane riječkog pjesnika Antuna Mihanovića i privrednika Andrije Ljudevita Adamića koji se zalažu za pokretanje uvoza i izvoza ugarske trgovine preko Rijeke. Prijedlog je bio odbijen. Međutim, već 1827. god. riječki trgovci šalju sličan prijedlog Namjesničkom vijeću u svrhu dobivanja raznih olakšica, posebno ističući potrebu za osnivanjem trgovinske deputacije koja bi kontrolirala sve vezano za razvoj riječke trgovine. Ugarsko namjesništvo prihvaća prijedlog i time Rijeci nagovješćuje bolja vremena.[39]

[39] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 171. – 175.

2.6.2. Jačanje proizvodnje i kulturni napredak

Ponovno oživljavanje privrede otvorilo je pitanja o prometnom povezivanju Rijeke. Početkom 19. st. Rijeka dobiva Lujzijansku cestu koja je bila puno povoljnija za transport u odnosu na Karolinsku, ali i dalje preskupa. Pojavom željeznice u Europi razmišlja se o uređenju željezničkog prometa prema Rijeci. Premda su postojali brojni projekti kojima bi se povezalo zaleđe s jadranskim lukama, ni jedan od njih se nije realizirao, što dovodi do intenzivnije brodogradnje. Počinju se graditi i brodovi veće nosivosti, a o kvaliteti riječkih brodova svjedoči činjenica da su neki jedrenjaci prodani u daleku Argentinu. Već spomenuti problem zapuštene luke na ušću Rječine još 1820. god. dovodi do ideje da se produži drveni gat pred Ribarnicom, što označava početak gradnje luke pred gradom. Godine 1829. Ugarsko namjesništvo šalje u Rijeku inženjere kojima je zadaća izvršiti potrebne izmjere i predložiti koja lokacija najbolje odgovara izgradnji luke. Inženjeri su pritom zaključili da radovi na ušću Rječine ne bi bili povoljno i dugotrajno rješenje, da bi se skretanjem toka Rječine prema istoku dobilo pristanište za male brodove, dok bi najpovoljnije mjesto za izgradnju luke ipak bilo ispred samog grada. Međutim, prijedlog nije prihvaćen zbog prevelikih novčanih izdataka. Dugi niz godina u Rijeku su slani inženjeri kako bi se odlučilo što učiniti s lukom. Zbog previše razmišljanja i premalo djelovanja Kapetansko vijeće 1847. god. naređuje nastavak radova na gatu, čime su postavljeni prvi temelji izgledu i lokaciji buduće riječke luke.

U tom preiodu u Rijeku se najviše uvoze masline, maslinovo ulje, žitarice i sl., dok se u gradu otvaraju tvornice za proizvodnju papira, duhana, kože, sidara i lanaca, te brodogradilišta.

Prostor novog grada i dalje se izgrađuje, kao što se i more pred gradom i dalje nasipava. Na tom nasipu niču nove zgrade. Kako tvornice rade sve bolje, potreban je sve veći broj radnika, što uzrokuje sve veći broj stanovnika. Godine 1810. grad Rijeka broji otprilike 8 000 stanovnika. Zatim nastupa spomenuti težak period gladi i preživljavanja, što za posljedicu ima smanjenje broja stanovnika. Ponovnih 8 000 stanovnika Rijeka ima tek 1835. god., a samo desetak godina kasnije taj broj prelazi 10 000 stanovnika.

Prvi put u povijesti u gradu se pojavljuju ustanove za zajmove i osiguranja. Do 19. st. u gradu nisu postojale ustanove koje bi obavljale bankarske poslove. Godine 1858. odobren je rad prvoj takvoj ustanovi pod nazivom „ Štedna blagajna riječke gradske općine.“ Kako brodogradnja, kao važna grana riječke privrede traži potrebu osiguranja svojih poslova, već početkom 20. st. u Rijeci će se otvoriti Novo osiguravajuće društvo.

Osim novog zamaha i razvoja riječke privrede, prva polovica 19. st. je ujedno i vrijeme kulturnog napretka. Razvija se likovna i glazbena umjetnost, a obnavlja se i tiskarstvo. Godine 1843. počele su se objavljivati i riječke novine pod nazivom „ Jeka ugarskog primorja.“ Prema nacrtima Ludovika Adamića u Rijeci se 1805. god. gradi kazalište. Nažalost, 1883. god. ta se zgrada ruši zbog dotrajalosti te se na njenom mjestu gradi palača Modello u kojoj se danas nalazi glavno sjedište Gradske knjižnice. Iz svega navedenog možemo zaključiti kako je prva polovica 19. st. bila vrlo plodno razdoblje za Rijeku unatoč svim nesrećama koje su je pogodile.[40]

2.6.3. Prostor Trga Riječke rezolucije u razdoblju klasicizma

Razdoblje klasicizma za prostor Trga Riječke rezolucije ne prikazuje neke značajne promjene u usporedbi s prethodnim razdobljem. Na planu iz 1805. god., autora Antona Gnamba (slika 47) možemo vidjeti tadašnju situaciju oko Augustinskog samostana. Plan je orijentiran suprotno od dosad prikazanih planova, odnosno, sjever je prikazan na dnu plana, a jug na vrhu, te se crkva sv. Jeronima nalazi s lijeve strane, a tada već bivši Augustinski samostan nalazi se dolje i na lijevoj strani plana, dok su kuće koje tvore južno pročelje trga na ovom planu ucrtane na gornjem dijelu. Na planu je moguće vidjeti što predstavlja svaki dio samostana što dosad nije bio slučaj. Također možemo uočiti kako grad više nije ograđen zidinama i kako se na mjestu jugozapadne kule nalazi Pošta. Iako to ne utječe izravno na površinu trga, sam trg postaje povezaniji s ostalim dijelovima grada. Više nije „zguran“ u sam ugao, već postaje bitna komunikacija u povezivanju staroga dijela grada s onim novoizgrađenim.

[40] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 177 – 208.

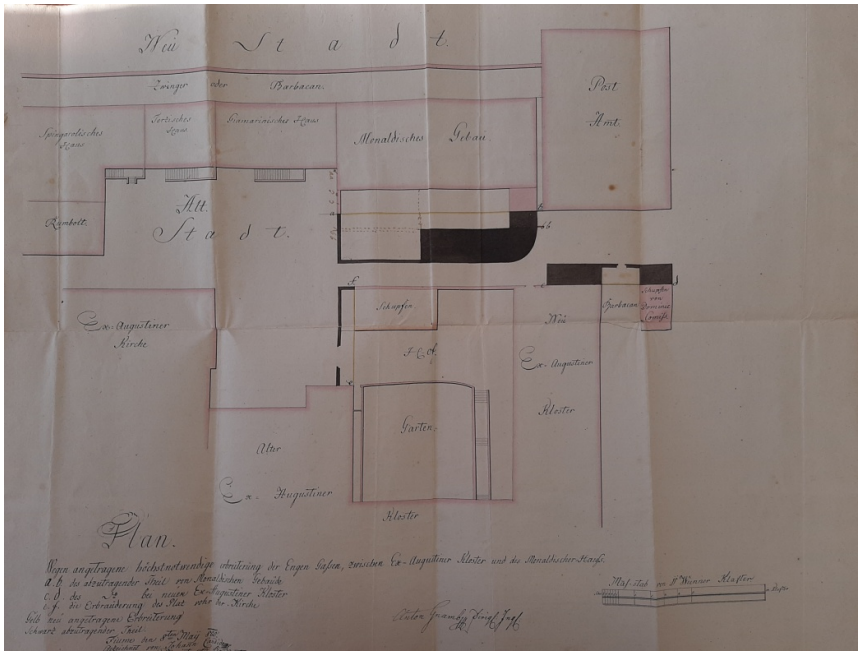

Slika 47: Plan grada oko Augustinskog samostana, Antun Gnamb, 1805. god.

Na detalju iz 1814. god. (slika 49) postoje promjene u obliku i veličini trga. Plan je vrlo loše kvalitete te je njegova preciznost upitna. To se najviše očituje u tlocrtu crkve sv. Jeronima, jer svetište koje se nastavlja na brod crkve s trostranim završetkom nije ucrtano kao kod lijevog krila augustinskog samostana koje kao da je pomaknuto u desno, što je smanjilo samu površinu trga. Također, zgrade koje se nalaze iza crkve i formiraju ulicu prema sjeveru drugačijeg su oblika nego na prethodnim planovima. Najznačajnija promjena je ta što na planu iz 1814. god. (slika 48) više nema obrambenih zidina (vidljivi su samo oni segmenti koji nisu potpuno srušeni). I dalje su aktivne komunikacije prema Koblerovom trgu koje su postojale i na prošlim planovima, kao i ulice koje trg povezuju sa sjevernim dijelom. Trg je i dalje otvoren i slobodan gradski prostor.

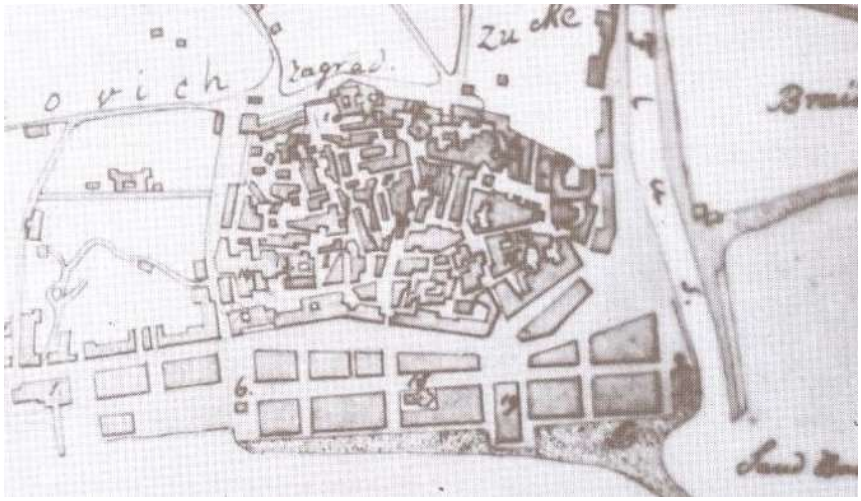

Slika 48: Plan grada Rijeke iz 1814. god., detalj.

Slika 49: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1814. god.

Na planu iz 1846. god. autora Antona Deseppija (slika 50) možemo uočiti značajne promjene na trgu. U bivši Augustinski samostan uselio se Magistrat, a na južnom pročelju trga ucrtana je zgrada Domoljubnog kazina koja u potpunosti mijenja izgled južnog pročelja trga. Vrijednim urbanističkim detaljem – prolazom kroz prizemlje zgrade Domoljubnog kazina, Anton Deseppi povezao je Trg Riječke rezolucije sa glavnom ulicom grada, riječkim Korzom. Trg je u potpunosti slobodan javni gradski prostor, a postojeće komunikacije i dalje su aktivne.

Slika 50: Trg pred Magistratom, A. Deseppi, 1846. god.

Detalj plana iz 1850 – ih (slika 52) vrlo je loše kvalitete te je teško primjetiti postoje li kakve značajne promjene u usporedbi sa prethodnim planom. Bez obzira na neupitne pogreške, s detalja možemo zaključiti da nije bilo promjena na prostoru Trga Riječke rezolucije u razdoblju od desetak godina. Sve postojeće komunikacije i dalje su aktivne, a trg je cijelom svojom površinom otvoren i slobodan javni gradski prostor. Nepreciznost u prikazu Staroga grada možemo pripisati prvenstveno tome što je plan namijenjen prikazu riječke luke.

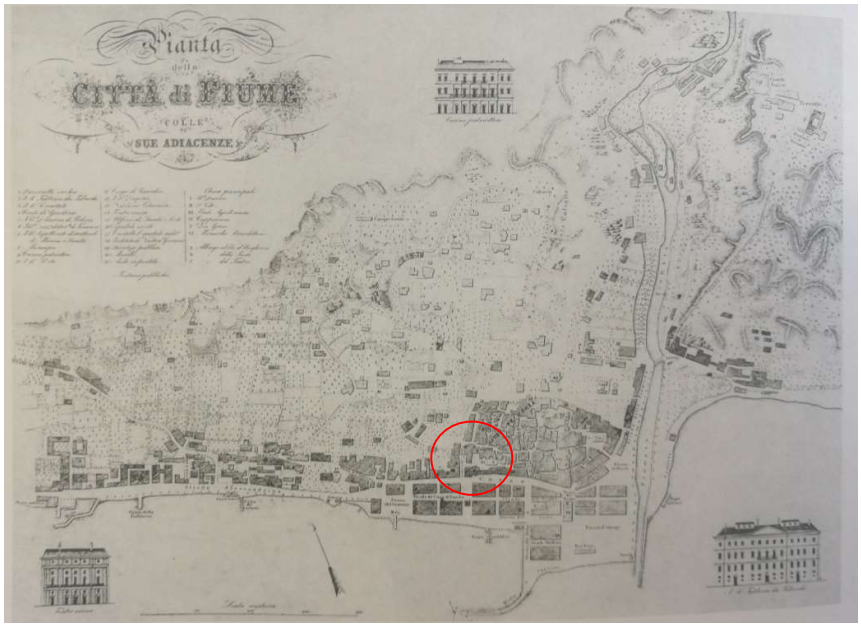

Slika 51: Plan grada Rijeke, oko 1850. godine, detalj.

Slika 52: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1850. god.

2.7. Razdoblje historicizma (druga polovina 19. st)

2.7.1. Pripojenje Rijeke mađarskoj kruni

Kraj polovice 19. st. obilježila je težnja za zadržavanjem samostalnosti Rijeke. Godine 1848. ban Josip Jelačić proglašen je riječkim guvernerom, dok je 1849. god. raspuštena stara gradska uprava i imenovan novi upravljački odbor, koji je sljedeće godine utemeljio riječku županiju sa sjedištem u Rijeci. Nakon Ugarsko - hrvatske nagodbe 1868. god. Rijeka je pripojena mađarskoj kruni.[41]

2.7.2. Stanovništvo i privreda

Između 1850. i 1860. god. u Rijeci živi otprilike 15 000 stanovnika. Kao posljedica industrijskog i gospodarskog razvoja povećava se broj stanovnika koji je do 1870. god. dosegao 18 000. Početkom 20. st. broj stanovnika povećao se na 40 000.

Godine 1847. započeli su radovi na izgradnji luke koji su obuhvatili i preusmjeravanje Rječine prema istoku čime je formirana Delta. Istovremeno se počela oblikovati luka ispred Staroga grada, gdje je početkom druge polovice 19. st. formiran bazen današnje putničke luke.

Budući da je riječka luka postala jednom od glavnih luka za transport robe iz kontinentalnog zaleđa, ponovno se javlja interes za izgradnjom željeznice. 1873. god. taj se projekt i ostvaruje te se otvara dionica pruge od Karlovca do Rijeke. Tom gradnjom omogućena je bolja povezanost Rijeke sa zaleđem čime se bilježi značajan uspon i razvitak tranzitne trgovine.

Zajedno s brodogradnjom razvila se i proizvodnja brodske opreme. Na riječkom su se području počele otvarati tvornice užadi, sidara i platna za jedra kao i drugi industrijski

[41]KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 211. – 216.

pogoni poput tvornice papira, duhana i šećera, pet mlinova od kojih su dva na parni pogon, pivovare, voštarnice, kožare i slično.

Dobro oformljena industrijska sredina, ostvarena ranije nabrojanim djelatnostima gradu daje mjesta za razvoj nove privrede i modernizaciju već postojeće. Najviše se u tome ističe tvornica Torpedo, a najveći razvitak doživljava pomorska industrija u koju se najviše ulaže.

U takvom modernom i industrijskom gradu žive svi slojevi društva, od najviših slojeva koji posjeduju značajan kapital, srednjeg staleža – službenika, bankara, osiguravatelja i sl., do najnižeg staleža – malih trgovaca, obrtnika i radnika.
Riječko stanovništvo je vrlo različito. 1851. god. bilježi se 78% hrvatskog stanovništva, 13% slovenskog stanovništva, 6% talijanskog stanovništva. Ostatak stanovništva čine Mađari, Njemci, Židovi i dr.[42]

2.7.3. Urbanistička struktura grada i arhitektura historicizma

Kako je zbog naglog porasta broja stanovnika došlo do neplanskog širenja grada, Giovanni de Ciotta, koji je u tom periodu došao na vlast, utemeljuje gradski Građevinski ured i 1873. god. raspisuje natječaj za izradu generalnog Urbanističkog plana grada Rijeke. Budući da stari planovi nisu mogli pratiti potrebe za većom izgradnjom novi je regulacijski plan trebao zadovoljiti potrebe za novim gradskim površinama, ulicama, zgradama. Međutim, natječaj je bio neuspješan te se grad i dalje razvijao po pravilniku iz 1859. god.

Tek je 1898. god. angažiran Građevinski ured na čelu s Paolom Grassijem, da izradi novi urbanistički plan, koji je odobren 1909. god. zbog odugovlačenja vlasti u Budimpešti. Na kraju je plan ostao neadekvatan i zastarjeo jer se za to vrijeme slika grada poprilično izmijenila.

[42]KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 212. – 217.

Razdoblje historicizma gradu daje potpuno novi izgled, baš onakav kakvim ga je Ciotta zamišljao, te Rijeka gubi izgled dotadašnjeg mediteranskog grada. Arhitekturu historicizma u Rijeci obilježili su vodeći mađarski arhitekti, premda su djelovali i riječki stručnjaci čiji se radovi ne mogu zanemariti. Neke od reprezentativnih građevina iz ovog razdoblja su palača bivše Glavne pošte, te palače banaka, palača Pomorskog gubernija – današnja Luka Rijeka, palača Adria na rivi – današnja palača Jadran, hotel Europa – današnja županijska zgrada na rivi, Guvernerova palača, palača Modello, palača Ploech na Žabici i mnoge druge.[43]

2.7.4. Prostor Trga Riječke rezolucije u doba historicizma

Razdoblje historicizma bogato je planovima grada Rijeke što je vidljivo prema slikama i detaljima 53 - 62. U tom periodu izgradile su se nove zgrade i preuređivale postojeće. Iz planova sa slika vidljivo je da građevine koje obrubljuju trg ostaju gotovo istog tlocrtnog oblika i gabarita kao na prethodnim planovima.

Trg ponovo, kao na detalju plana iz 1814. god. (slika 49) prikazuje gotovo jednaku situaciju. Na detaljima planova sa slika 53, 55, 57, 59, 61 ulice koje se slijevaju na trg i dalje su protočne kao i u prethodnim razdobljima. Ako i postoje neke sitne razlike, to se može pripisati grafičkim greškama. Premda su se pročelja okrenuta prema trgu znatno promijenila izgradnjom zgrade Domoljubnog kazina (danas Radio Rijeka) i palače Municipija (danas KanalRi), što je ujedno promijenilo sveukupni izgled trga, na planovima koji su prikazani to još nije ucrtano. Na detalju plana iz 1861. god. (slika 53) prvi puta je vidljiv naziv trga. Trg je kao i u prethodnim razdobljima otvoren i slobodan javni gradski prostor bez barijera koje bi ometale promet.

[43] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 277. – 281.

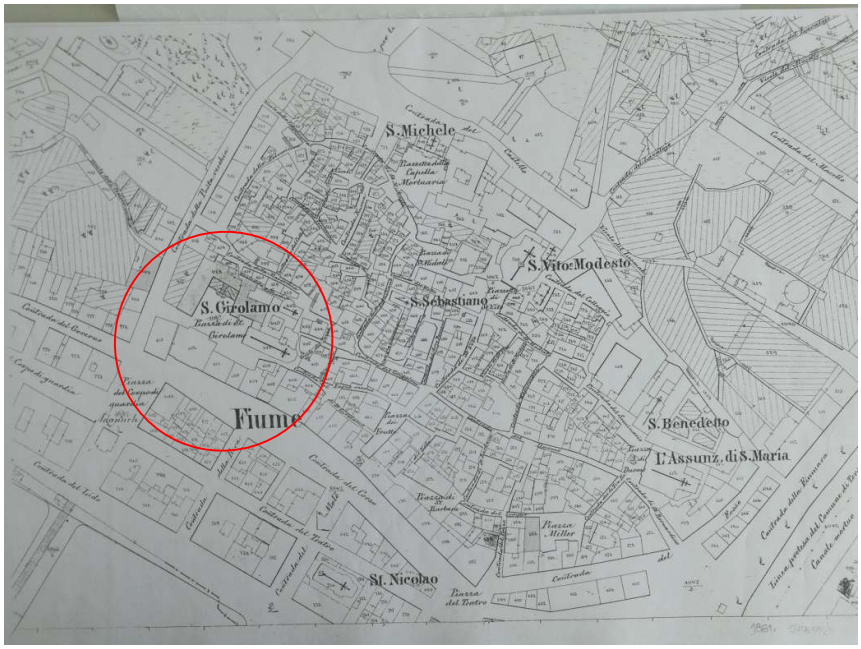

Slika 53: Plan Staroga grada Rijeke iz 1861. godine, detalj.

Slika 54: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1861. god.

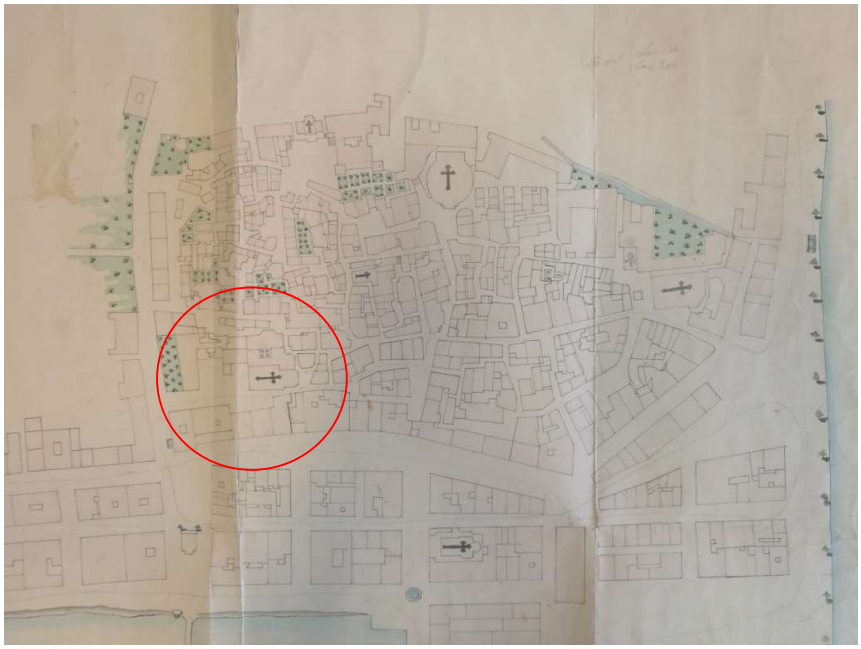

Slika 55: Plan Staroga grada Rijeke iz 1870. godine, detalj.

Slika 56: Detalj plana Tr5ga Riječke rezolucije iz 1870. god.

Slika 57: Plan grada Rijeke iz 1876. godine, detalj.

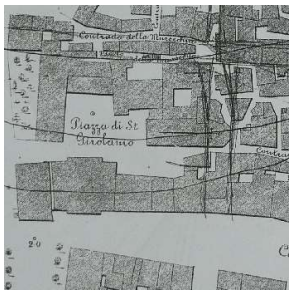

Slika 58: Detalj plana Trga Riječke rezolucije iz 1876. god.

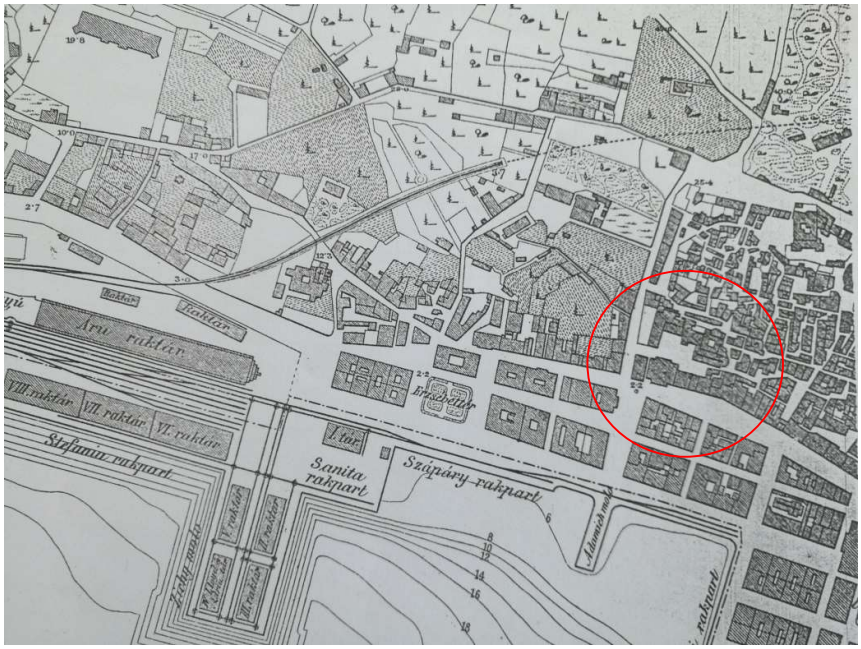

Slika 59: Plan grada Rijeke iz 1883. godine, detalj.

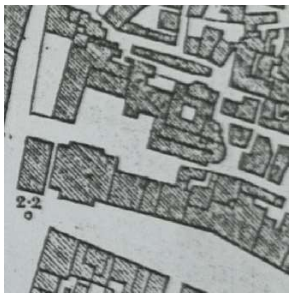

Slika 60: Detalj plana Trga Riječke rezolucije iz 1883. god.

Slika 61: Plan grada Rijeke iz 1889. godine, detalj.

Slika 62: Detalj plana Trga Riječke rezolucije iz 1889. god.

2.7.5. Giovanni de Ciotta

Slika 63: Giovanni de Ciotta.

Unuk Andrije Ljudevita Adamića, najistaknutije osobe u Rijeci početkom 19. stoljeća, Giovanni de Ciotta, rođen je 24. travnja 1824. god., a umro je 6. studenoga 1903. god.

U svom političkom djelovanju imao je dva cilja: borbu za autonomiju Rijeke i preobrazbu malog primorskog grada u srednjoeuropski kozmopolitski grad. Već 1863. god. izabran je među članove gradskog zastupstva, dok 1865. god. odlazi u Hrvatski sabor kao riječki poslanik. Budući da je krajem 19. st. Italija bila poprilično udaljena od Rijeke, borbu za autonomiju grada promicao je kroz čvršću povezanost Rijeke s Ugarskom. Godine 1869. postao je šef „ *Associazione Politica Club Deak*" što je bio ogranak Mađarske liberalne stranke. Tada je osnovana prva moderna stranačka organizacija u Rijeci.

Godine 1872. Ciotta preuzima dužnost gradonačelnika Rijeke. Njegova prva značajna odluka kao gradonačelnika bila je izrada Generalnog urbanističkog plana. Raspisan je natječaj za GUP, a sačuvan je samo jedan rad koji se nalazi u arhivu Instituta za urbanizam. Planove nasipavanja obale, izgradnju gatova i željezničkog kolodvora kao i izgradnju Guvernerove palače je i ostvario. Međutim, planove nove gradske vijećnice i Gradskog muzeja nije stigao ostvariti. Uspjeli su se izvesti i park na Mlaci kao i novo kazalište.

Pored Zammattia, važnu su ulogu u ostvarivanju Ciottinih vizija imali i vrsni stručnjaci koje je okupio u Tehničkom uredu na čelu s inženjerom Isidorom Vauchingom.

Tijekom svoje vojne službe Ciotta je upoznao Johna Learda koji je bio Riječanin engleskog podrijetla. U suradnji s Leardom Ciotta promovira sveobuhvatni plan za urbanizaciju grada „*Piano regolatore*". Tim planom Rijeka je trebala postati moderan trgovački grad rušenjem većine starih zgrada i prometnica, te planskom gradnjom novih zgrada i prometnica kao što je to bilo učinjeno u Parizu, Budimpešti i sl. Godine 1894. dovršen je moderni kanalizacijski i vodovodni sistem „ *Aquedotto Ciotta* „.

Period od 1875. – 1890. god. smatra se „zlatnim godinama„ Ciottinog mandata, poznatog pod nazivom „Idila". Godine 1896. Giovanni de Ciotta podnio je ostavku iz razloga što se protivio centralističkoj politici prema Rijeci koju je provodio ugarski premijer Dezso Banffy. Njegovo mjesto gradonačelnika preuzeo je Michele Maylender 1897. god.[44]

2.7.6. Zgrada Domoljubnog kazina

Na barbakanu pokraj Velike utvrde župnik Monaldi imao je vrt, dok mu je kuća imala ulaz sa strane samostana. Ta kuća i vrt nakon njegove smrti pripali su njegovom nećaku Franji Troyeru. Riječki kapitalisti su, zajedno sa svojim vođom Gjurom Vranyczanyjem, otkupili vrt na barbakanu i na tom mjestu izgradili novu građevinu u koju su smjestili Domoljubni kazino (*Casino Patriottico).*

Još 1808. god. postojao je regulacijski plan izgradnje Korza izrađen od strane arhitekta Giovannia Candida. Budući da je gradska uprava strogo pazila što će se i gdje graditi na području Korza, ta se građevina i njezina funkcija savršeno uklopila u regulacijski plan.

Anton Deseppi, vrsni riječki arhitekt, imao je čast projektirati zgradu Domoljubnog kazina. Po zanimanju inženjer, nakon izgradnje zgrade Radio Rijeke, postaje direktor Gradskog građevnog ureda (*Civico Ufficio Edile).*

[44]Wikipedia: Giovani de Ciotta: https://hr.wikipedia.org/wiki/Giovanni_de_Ciotta posjećeno (10.08.2019.)

Zgrada na adresi Korzo 24 nalazila se između dvije stambene kuće Giuseppea Prodama i Ide Steffule. „Na privlačnom pročelju arhitekt je zadržao kao prevladavajući postbidermajerski klasicizam u vertikalnoj raščlambi glavnine na koje je primijenio polustupove s jonskim glavicama“, riječi su kojima Radmila Matejčić opisuje ovu reprezentativnu građevinu. Isturena altana, koja ujedno služi i kao balkon na prvome katu zgrade, na neki je način povezala zgradu stare pošte sa Korzom. Zgrada stare pošte nalazila se na mjestu današnjeg Kraša i baš je za širinu altane bila izvučena na Korzo te je iskakala iz građevinske linije. Prizemni dio građevine ujedno tvori i reprezentativni prolaz duž cijele zgrade prema Trgu Riječke rezolucije. Poseban efekt ima pogled kroz taj prolaz koji pada ravno na stendardac. Prizemni je dio zgrade izveden rustikalno dok su sljedeća dva kata nešto elegantnija. Na taj je način postignuta dinamika i moćan dojam. Budući da se u središnjoj osi zgrade nalazi prolaz, Deseppi je stubište postavio lijevo od ulaza. Na tom se dijelu danas nalazi čitaonica, dok se na desnome dijelu nalazi Mali salon. Velika dvorana s pozornicom unutar zgrade bila je namijenjena kulturnim događanjima. Na njenom se mjestu danas nalazi televizijski studio.

Naime, prvobitna funkcija zgrade bila je smještanje Domoljubnog kazina (*Casino Patriottico*). Potom je služila kao Gospodski kazino (*Casino degli Signori*), a zatim kao Obrtnički kazino (*Casino degli Artieri*). Godine 1889. u zgradu se uselilo Filharmonijsko – dramsko udruženje (*Società Filodrammatica*). Useljenjem ove glazbeno – scenske udruge zgradu je bilo potrebno obnoviti. Zanimljiva je činjenica da je ova zgrada, nakon tvornice torpeda Whitehead bila druga zgrada opremljena električnim osvjetljenjem u Rijeci, što ju je tada činilo jednom od najsuvremenijih građevina.

Slika 64: Zgrada Domoljubnog kazina, izgrađena 1845. godine

Na inicijativu riječkog patricija Erazma Barčića osnovano je društvo hrvatske Narodne čitaonice koja 1889. god. kupuje zgradu, a Filharmonijsko se društvo seli u Gubernijalnu ulicu. Preseljenjem u ovu zgradu čitaonica je razvila bogatu aktivnost na kulturno – nacionalnom planu. U Narodnoj je čitaonici 1905. god. donesena Riječka rezolucija. 1911. god. u prizemlju je djelovala i jedna podružnica Prve hrvatske štedionice.

Na pozornici Narodne čitaonice nastupali su i najugledniji glumci Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba, a koncerte su održavali najugledniji glazbenici. Također, u dvorani su održavane dobrotvorne priredbe, balovi i kola.

Raspadom Austro – Ugarske 1918. god. u prostorijama Narodne čitaonice Nacionalno je vijeće donijelo odluku o pripojenju Rijeke Kraljevini SHS. Godine 1924. Rijeka je pripala Kraljevini Italiji, te je 1927. god. Narodna čitaonica bila izbačena iz svojih prostorija, a zgrada je postala sjedište Fašističke organizacije (*Casa del Fascio).*

Nakon oslobođenja Rijeke od Talijanske vlasti 3. svibnja. 1945. god. u zgradi je privremeno boravila i izdavačka kuća Otokar Krešovani. Danas se u tim prostorima nalaze Radio Rijeka, Hrvatska Radiotelevizija i Mali salon.[45]

2.7.7. Palača Municipija

Zgrada u kojoj se danas nalazi KanalRi nekada je pripadala augustinskom samostanu. Budući da on prestaje postojati 1788. god., grad kupuje zgradu 1833. god. i u nju se seli municipalna uprava.

Hrvatsko – ugarskom nagodbom iz 1868. god. u Rijeci su se dogodile brojne promjene. Grad je potpao pod Ugarsku upravu, a kao posljedicu toga dobiva i novi Statut 1872. godine. Izabrano je 56 članova novog zastupstva. Gradonačelnik postaje Giovanni Ciotta. Uz pomoć inženjerskog časnika Johna Learda organizirao je Građevinski ured. Leard uvodi nove tehničare i arhitekte u posao. Dužnost voditelja predaje Isidoru Vauchnigu, koji se pokazao vrlo uspješnim u svome poslu. Filibert Bazarig 1874. god. dobiva zadatak obnove i dogradnje palače Municipija. Uz pomoć cijele ekipe municipalnih graditelja i novčane potpore Giovannia de Ciotte zadatak je bio mnogo lakši.

Uz projektanta Filiberta Bazariga, koji je ujedno bio i nadzornik radova, na obnovi palače Municipija radili su i poznati riječki obrtnici, slikar Carlo Rossi i štukater Santo Barbieri. Oni su izveli elegantno trodijelno pročelje palače Municipija. Pročelje se nadovezuje na postojeću crkvu sv. Jeronima. Te dvije građevine, naslonjene jedna na drugu ujedno formiraju trg. Završnu definiciju trgu na južnom potezu daje začelje Radio Rijeke.

Zgrada Municipija odiše klasicističkim oblicima rane renesanse. Plitki pilastri, segmentni nadprozornici, vijenci i atički završetak drugoga kata daju naslutiti da je Filibert Bazarig bio pod utjecajem klasicističke struje iz Veneta. On naglašava vertikalnu i horizontalnu podjelu, a ne plasticitet na način da je sve plastične dijelove obojao tamnom bojom. Danas su ti dijelovi obojeni u bijelo, a zidna je masa žute boje. Prema riječima Radmile

[45] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 193. – 195.

Matejčić: „Na tim pročeljima plohe djeluju slobodno, jer on skladno vlada modularnim odnosima, a u tome leži njegova izvornost eklektičara.“ [46]

Slika 65: Piazza del Municipio oko 1903. godine, razglednica.

Budući da je trg bio namijenjen političkim skupovima, altana na središnjem pročelju imala je namjensku funkciju, pored one estetske i arhitektonske. Bila je predviđena za političke govore, i iz tog se razloga zgrada Municipija uklapala u Ciottinu viziju srednjoeuropskog grada dostojnog velikih centara.

Bez obzira što je Filibert Bazarig imao pravilan odnos prema spomeničkom sadržaju, na projektu palače Municipija očito nije imao za cilj konzervatorski zahvat. Razlog tomu bile su postupne i periodične izmjene unutar sklopa augustinskog samostana, od trena kad je gradsko vijeće 1833. god. otkupilo građevinu. Spomenute promjene poprilično su oštetile spomeničku baštinu. Stoga se Bazarig 1874. god. odlučio na novu izgradnju.

Osim elegantne vanjštine, palača Municipija bila je elegantna i iznutra. Vijećnica i gradonačelnikov ured također su bili reprezentativni. Sama Vijećnica bila je poput galerije umjetnina. Na zidovima su se nalazili portreti cara, guvernera Maylatha, Zachyja, Spazaryja, i riječkih uglednika: Andrije Ljudevita Adamića, Iginija Scarpe i Giovannia Ciotte. Ti se portreti danas nalaze u Pomorskom i povijesnom muzeju, a djela su

[46] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 204.

poznatih riječkih slikara Franje Colomba i Franje Pavičića. Strop Vijećnice bio je ukrašen iluzionističkim dekoracijama za koje je bio zaslužan riječki slikar Giovanni Fumi. Svaki komad namještaja iz gradonačelnikovog kabineta bio je obilježen riječkim grbom. Danas se taj namještaj nalazi u Zelenom salonu Pomorskog i povijesnog muzeja.[47]

Slika 66: Tlocrt i pročelje krila palače Municipija, 1873. god.

[47] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 203. – 207.

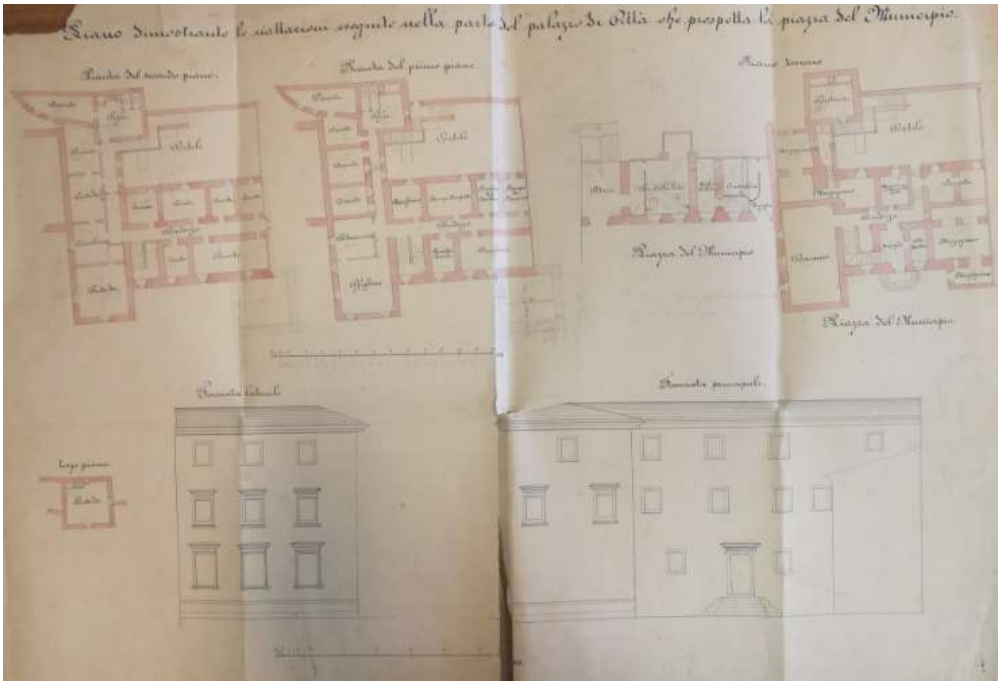

Slika 67: Tlocrt i pročelje krila palače Municipija, 1873. god.

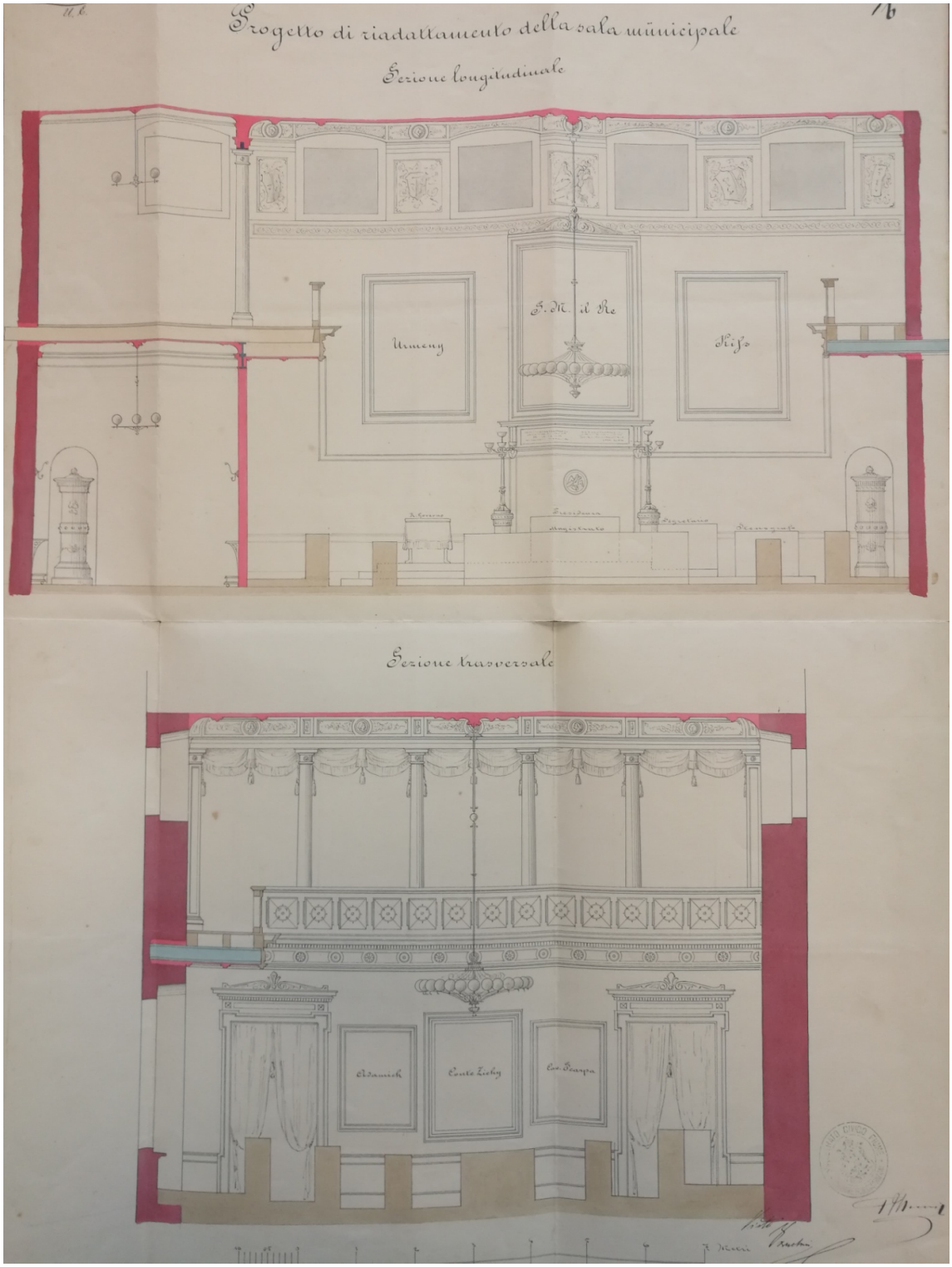

Slika 68: Plan obnove interijera palače Municipija, 1873. godina.

2.7.8. Plinska rasvjeta

Kako je 1852. god. u Rijeci otvorena prva plinara na Školjiću, Rijeka je bila osvijetljena sa 226 plinskih svjetiljki lepezasta plamena od kojih su se neke nalazile i na Trgu Riječke rezolucije. Slika 69 s kraja 19. st. prikazuje nacrt plinskih svjetiljki na Trgu Riječke rezolucije, dok se na slici 70 može vidjeti njihov izgled.[48]

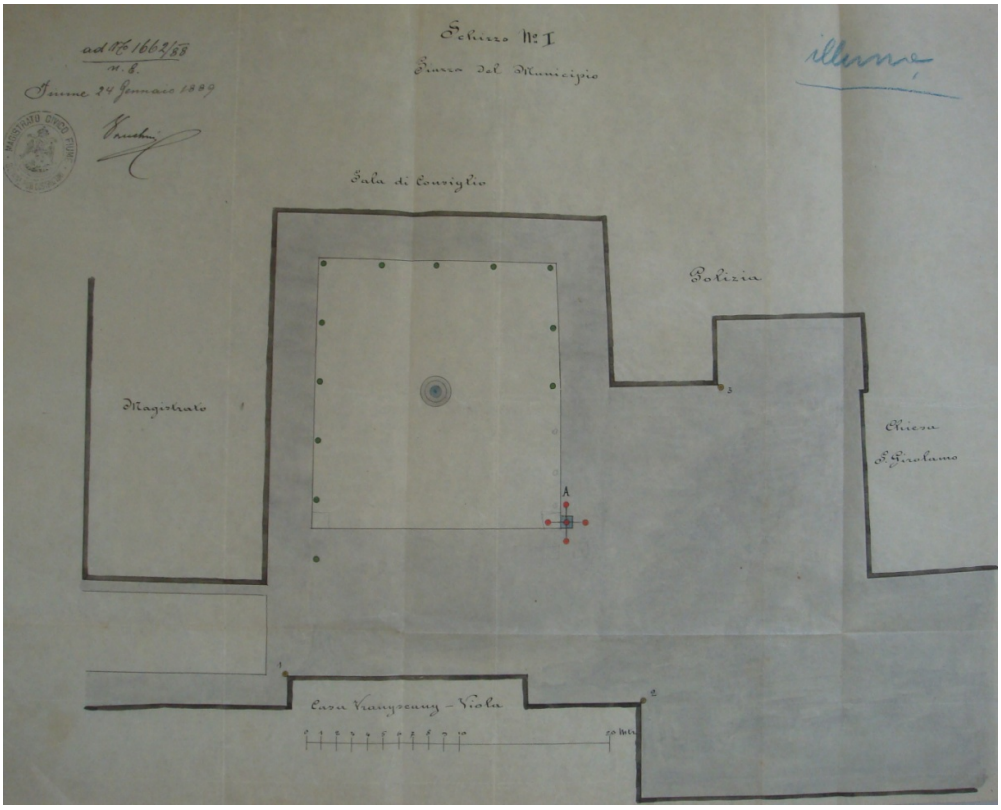

Slika 69: Nacrt plinske rasvjete s kraja 19. st.

[48] LOKALPATRIOTI, Povijest plina u Rijeci, 2011. god. https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=86&t=1283, posjećeno svibanj, 2020. god.

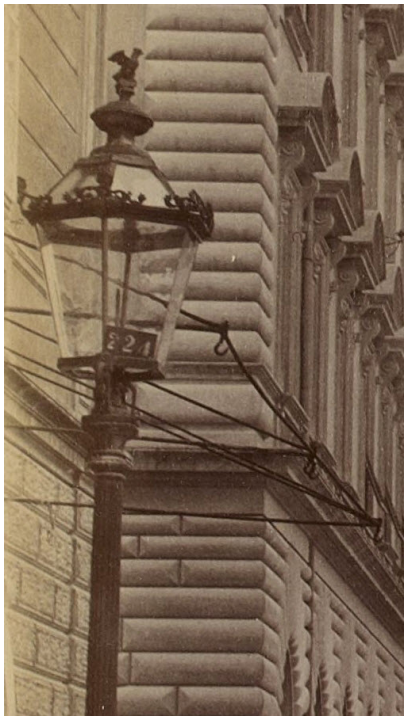

Slika 70: Riječka ulična plinska svjetiljka.

2.7.9. Izvori pitke vode: zdenci

Obilje pitke vode u Rijeci jedan je od glavnih razloga života na ovom području još iz doba antike. Na području Staroga grada pitka je voda tekla u potocima, izvirući kao podzemna voda, što ju je na neki način prirodno štitilo od nečistoća. Glavni potoci bili su: Lešnjak (tekao je od Gornjih gradskih vrata do Mrtvog kanala), Andrejšćica (tekao je od Dolca do mora u smjeru Jadranskog trga) i Žudinka (tekao je od Hotela Bonavia do Kazališnog trga).

Napretkom grada, napredovala je i potreba za rješavanjem pitanja boljeg sistema vodoopskrbe zbog čega su se gradile fontane i perila. Do kraja 18. stoljeća to su bili privatni zdenci kojima se služilo nekoliko kućanstava. Bili su obzidani kamenom. Zdenci koji su se nalazili između Zborne crkve i Trga riječke rezolucije uglavnom nisu imali kvalitetnu vodu. Glavni izvor pitke vode bio je smješten iza crkve svetog Jeronima, a nazivao se „ Na bunaru“ ili *Pozzo.*

Potreba za dodatnim osuvremenjivanjem vodoopskrbe s ciljem poboljšanja uvjeta ukazala se dolaskom Giovannija Ciotte na vlast. Giuseppe Leard, šef Građevinskog ureda, dao je prijedlog o dovođenju vode cijevima iz izvora na sva ona mjesta gdje su bunari preplitko kopani, odnosno gdje je voda zagađena.

Prilikom gradnje zgrade na mjestu današnjeg Kraša pronađene su vodovodne cijevi i zidovi fontane *Mustacchione*. Sve fontane izgrađene u razdoblju između 1873. i 1875. god. uklonjene su u periodu od 1910. – 1913. zbog „infrastrukturnih razloga". Fontana *Mustacchione* je uklonjena krajem 1913. god. , odnosno prema autorici Vandi Ekl fontana je prekrivena svodom 1910. god. , a koristila se za pranje ulica. Od reprezentativne fontane ostao samo poklopac na pločniku. Podsjetnik na fontanu *Mustacchione* je njegova glava koja se danas nalazi u parku na Mlaci.[49]

[49] MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007., 370.-371.

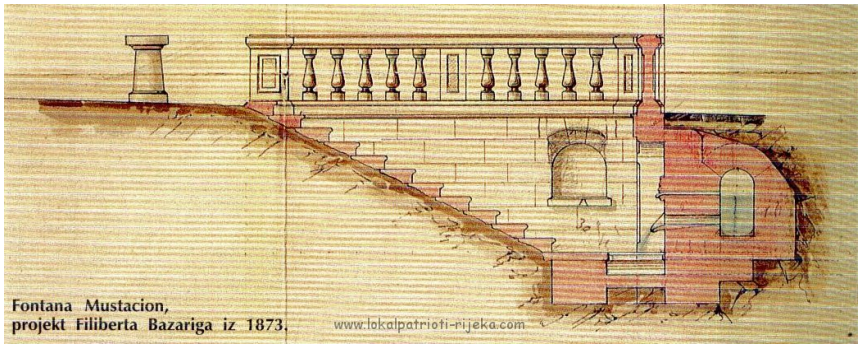

Slika 71: Fontana Mustacchione, presjek.

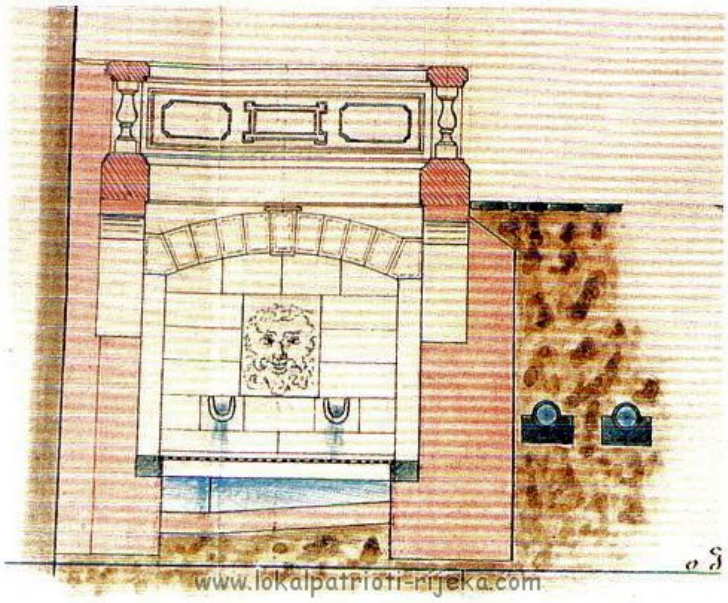

Slika 72: Fontana Mustacchione.

2.8. Razdoblje secesije (20. st. do 1918. g.)

2.8.1. Promjena gradske vlasti

Grad Rijeka i na prijelazu iz 19. u 20. st. bilježi značajan gospodarski napredak. U gradu djeluju razne tvornice, brodogradilišta, rafinerija nafte. Pomorski promet luke je svake godine sve veći. Osim prometa rastao je i broj stanovnika. 1900. g. Rijeka je imala oko 20 000 st, a nakon samo 10 godina blizu 60 000 st.

Ostavkom Giovannia Ciotte na vlast dolazi nova generacija autonomaša intelektualaca među kojima su Michele Maylander, Ricardo Zanella i Antonio Vio ml. Bez obzira na to što je secesija u Rijeku stigla dvadesetak godina kasnije nego u ostale djelove Europe, ostavila je vrlo značajan trag na arhitekturu grada. Vodeću ulogu u Rijeci po pitanju secesije imao je Emilio Ambrosini, ali i neki drugi autori, poput Vjenceslava i Eugenija Celligoria, Francesca Mattiassia, Giovannia M. Cureta, Luiggia Lupisa i dr.

2.8.2. Urbanistički razvitak grada

Godine 1910. osim urbanističkog plana, donesen je i novi građevinski pravilnik koji je zamijenio dotadašnji iz 1859. g. Novim građevinskim pravilnikom predstavljena je Grassijeva ideja o novim ulicama, javnim zgradama, rasporedu stambenih naselja, i parkova te formacija novih trgova. Vizija takvog grada smatrala se stručnom, te je za njegovu izradu parcelirana pet puta veća površina od tada izgrađene površine grada. U to vrijeme su nastale nove stambene četvrti poput Belvedera, Podmurvica, Škurinja, dva nova hotela, hotel Jadran i hotel Royal, palača suda, nova gradska ribarnica, niz lučkih skladišta kao i zgrada Teatro Fenice.

U doba secesije su izgrađene jedne od najpoznatijih građevina Rijeke kao što su palača suda, škole Gelsi i Kozala. Grade se dva nova hotela, Ambrosinijev hotel Royal na Korzu i na sušačkoj strani hotel Jadran. Također, gradi se nova ribarnica, niz lučkih skladišta i

zgrada Teatro Fenice. Možemo samo zamišljati kako bi grad danas izgledao da se njegov razvoj nije zaustavio Prvim svjetskim ratom.[50]

2.8.3. Riječka rezolucija

Riječka rezolucija politički je dokument potpisan 3. listopada 1905. god. u Rijeci u zgradi Narodne čitaonice nakon dvodnevnog zasjedanja hrvatskih i srpskih zastupnika iz pokrajinskih sabora u Dalmaciji i Istri te iz Banske Hrvatske. Rezultat je politike „ novog kursa“ koja je pokrenuta u kolovozu 1903. god. na poticaj hrvatskih i srpskih političara iz Banske Hrvatske i Dalmacije u svrhu ujedinjenja i poboljšanja položaja hrvatskih zemalja u Monarhiji, te suprotstavljanja germanizaciji i politici „prodora na istok“. To se trebalo postići zbližavanjem s Mađarima i Talijanima. Pokretači politike „novog kursa“ i glavni odgovorni za potpisivanje Riječke rezolucije bili su Ante Trumbić, Frano Supilo i Pero Čingrija. Sve hrvatske stranke osim Čiste stranke prava i Hrvatske pučke seljačke stranke poduprle su potpisivanje rezolucije. U njoj se podupiru nastojanja mađarske oporbe oko stvaranja državne samostalnosti, iskazuje potpora Neovisnoj stranci Ferenca Kossutha, te pomirenje hrvatskog i mađarskog naroda. U rezoluciji je bio istaknut zahtjev da se hrvatskom narodu osigura samostalni kulturni, politički i gospodarski razvoj, kao i zahtjev o pripojenju Dalmacije Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji. S obzirom na loše unutrašnje stanje u Banskoj Hrvatskoj, zahtijevalo se uvođenje ustavnih sloboda kao i jamstvo svih demokratskih, građanskih i političkih sloboda. Riječkom se rezolucijom tražilo striktno provođenje Hrvatsko – ugarske nagodbe, uz djelomičnu izmjenu odluke vezane uz zajedničke poslove Hrvatske i Ugarske te austrijskog dijela Monarhije. U sklopu rezolucije djelovao je i odbor koji je stupao u pregovore s mađarskim oporbenim političarima.

Riječka rezolucija je prvi primjer usklađenog djelovanja političara iz svih hrvatskih zemalja, uključujući i srpske političare.[51]

---

[50] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988.
[51] LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA: Riječka rezolucija, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje,
http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=52867 posjećeno (11.08.2019)

2.8.4. Prostor Trga Riječke rezolucije u doba secesije

Premda iz razdoblja secesije nema puno planova grada, na detalju plana iz 1901. god. (slika 74) možemo vidjeti da je po prvi put ucrtana palača Municipija u svome novome gabaritu. Trg je dobio neku pravilnu formu. Sjeverno i zapadno pročelje trga čini zgrada Municipija, istočno crkva sv. Jeronima, dok južno pročelje čini zgrada Radio Rijeke i stambene zgrade koje nastavljaju niz prema istoku. Postojeće komunikacije i dalje su aktivne kao i u prethodnim razdobljima. Prostor trga dobio je potpuno novu vizuru i mnogo veću površinu, te je i dalje slobodan i otvoren javni gradski prostor.

Slika 73: Plan Staroga grada Rijeke iz 1901. godine, detalj.

Slika 74: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1901. god.

Na detalju plana iz 1914. god. (slika 76) nije moguće uspoređivati zgrade na trgu. Zgrade su spojene u nizove i prikazane nejasno, odvojene jedino glavnim gradskim ulicama. Taj plan u originalu prikazuje razvoj riječke luke, te možemo pretpostaviti da se pažnja nije toliko posvećivala starome gradu. Također možemo zaključiti kako u razdoblju od 13 godina nije bilo značajnih promijena.

Slika 75: Plan grada Rijeke iz 1914. godine, detalj.

Slika 76: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1914. god.

2.9. Razdoblje rane moderne (od 1918. g. do 1945. g.)

2.9.1. Pad Austro - Ugarske i dolazak talijanske vlasti

Raspad Austro – Ugarske vrlo je značajan za Rijeku. Prije završetka Prvog svjetskog rata, 29. listopada, 1918. g. hrvatski je Sabor proglasio odcjepljenje hrvatskih krajeva koji su se nalazili u sastavu Monarhije i priključio ih u novu Državu SHS sa sjedištem u Beogradu. Međutim, talijanska vlada je nastojala pripojiti Rijeku kako bi neutralizirala glavnu konkurenciju tršćanskoj luci.
1918. g. talijanske trupe ulaze u grad i silom oduzimaju vlast Narodnom vijeću Države SHS, te je predaju Talijanskom narodnom vijeću, pod izgovorom da reguliraju zategnute političke odnose u gradu nakon raspada dvojne monarhije.
Dolaskom Talijana na vlast započinju i prvi problemi. Između Sušaka i Rijeke postavljena je državna granica, čime je bila prekinuta prirodna, prometna i ekonomska povezanost između dvaju naselja na Rječini.

Na vlast dolazi Gabrielle D'Annunzio, poznati talijanski desničar i ugledni pjesnik. Tijekom njegove vlasti u gradu vlada nasilje i bezakonje nad svima koji se nisu slagali s njegovim mišljenjem i ciljevima. Pljačkom i izoliranjem grada D'Annunzio je želio uništiti hrvatsku nacionalnu svijest građana. Talijanska ga je vlast odlučila smjeniti tek pod pritiskom javnosti, no 1920. g. talijanske trupe ponovno su blokirale Rijeku. Shvativši da nema izbora, D'Annunzio pristaje na primirje. Međutim, grad napušta tek nakon što ga je opljačkao, 1921. g.

Neko vrijeme nakon odlaska Gabriellea D'Annunzia, Rijeka je postala samostalna tampon – država, koja će Rimskim ugovorom iz 1924. g. ponovno pripasti Italiji. Tim ugovorom razvijena će riječka provreda biti iskorijenjena na duže vrijeme, čak do kraja Drugog svjetskog rata.
U potpunom padu svih grana privrede bilježi se minimalno povećanje stanovnika. Rijeka 1910. g. broji 49 608 stanovnika, a nakon dugih 20 godina samo 52 694 stanovnika. U razdoblju od 1918. g. do 1924. g. na Sušaku je zabilježen porast stanovništva i svih privrednih djelatnosti.

Budući da Italija teži širenju vlasti, 1941. god. kao i razbijanju jugoslavenskih vojnih snaga, njihova vojska prelazi granicu preko Rječine, i ulazi u Sušak gdje uspostavlja svoju vlast bez nekog većeg otpora. Novonastala, fašistički ustrojena država NDH blagonaklono gleda na taj potez, a jedina organizacija koja se tome protivi je KJP (Komunistička partija Jugoslavije) odnosno KPH (Komunistička partija Hrvatske), koja potiče narod na slogu, na sakupljanje oružja i otpor. S vremenom jačaju antifašističke organizacije. Od prosinca 1942. g. KPH teži uspostavljanju suradnje s KPI (Komunistička partija Italije). Takav organizirani rad uočava tadašnji okupator Mussolini koji pojačava broj uhićenja, pljački i ubojstava kako bi spriječio njihovo jačanje.

Iako Mussolini gubi vlast 1943. g. nedaćama za Rijeku nije došao kraj, jer na ove prostore dolazi novi okupator – Njemačka.[52]

2.9.2. Njemačka okupacija i borba za oslobođenje

Njemci su područje Rijeke uključili u novoformiranu tvorevinu tzv. „Jadransko primorje“. To je bila posebno administrativna i vojno – politička jedinica sa sjedištem u Trstu. Za to vrijeme jača ilegalni rad komunističke partije i organizacije Narodnooslobodilačkog pokreta (NOP). Okupatori primjećuju njihovo djelovanje te ih pokušavaju oslabiti i suzbiti njihov rad. Unatoč radu u teškim uvjetima, brojnim zasjedama i skrivanjima, želja za oslobođenjem bila je sve veća. Mjesni su komiteti KPH već u prvim danima 1945. g. poduzeli pripreme za preuzimanje vlasti nakon oslobođenja od okupatora. Pripreme su podrazumijevale i formiranje timova stručnjaka koji će nakon oslobođenja preuzeti važne poslove.

Nijemci su još sredinom 1944. g. započeli pripreme za rušenje objekata prilikom povlačenja, dok je KPH vršila pripreme kako spasiti objekte od mogućeg uništenja. U tu svrhu naoružava se lokalno stanovništvo Rijeke da sudjeluje u zaštiti objekata i surađuje u oslobodilačkim snagama.

[52] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 285. – 352.

Borba za oslobođenje Hrvatskog Primorja, Like i Gorskog kotara započela je 20. ožujka 1945. g. U razdoblju od samo mjesec dana oslobodilačka je vojska došla do same granice Rijeke. 21. travnja 1945. god. oslobođen je Sušak, dok je Rijeka oslobođena 3. svibnja 1945. god. Tijekom povlačenja okupatora i savezničkih bombardiranja Rijeka je jako stradala. Svi lučki i industrijski kompleksi, komunalni objekti, cestovna i željeznička infrastruktura bili su uništeni. Srušeno je 1455 stambenih zgrada, i više od 100 poslovnih, javnih i školskih zgrada. Porušeni su i svi mostovi na Rječini i Mrtvom kanalu. Bez obzira što je riječko gospodarstvo opisanim događanjima dotaknulo samo dno, razoren i uništen grad ubrzo će krenuti u svoju obnovu, te doživjeti novi napredak.[53]

2.9.3. Prostor Trga Riječke rezolucije u doba rane moderne

U razdoblju rane moderne također je izrađen priličan broj planova kao i u razdoblju historicizma. U radu će biti prikazana četiri plana gdje prvi datira iz 1931. god. a preostali iz 1934. god. Na planu iz 1931. god. (slika 77) neće biti vidljive neke značajne promjene u usporedbi s planovima iz razdoblja secesije. Trg je ostao jednakog oblika i površine, zgrade koje su postojale u prethodnom razdoblju i dalje su na istom mjestu i istih gabarita, a postojeće komunikacije su i dalje aktivne. Detalj plana iz 1934. god. (slika 80), autora Carbonija i Lada ne prikazuje promjene za prostor trga u usporedbi s detaljem plana iz 1901. god. (slika 73) iz razdoblja secesije. Detalj plana iz 1934. god. (slika 80) prikazuje postojeće stanje građevina, dok na detalju plana iz 1934. god (slika 82) autori šrafiranjem označavaju postojeće građevine, one kojima je potrebno rekonstruirati pročelja, te one koje namjeravaju srušiti prema legendi. Na detalju plana iz 1934. god. (slika 84) prikazane su srušene građevine nakon rata 1945. god. – naknadno označene na planu Carbonija i Lada iz 1934. god.

Iz legende je vidljivo da na području trga ne postoji građevina kojoj je potrebno rekonstruirati pročelje ili je srušiti, odnosno, sjeverno pročelje palače Municipija označeno je za rekonstrukciju pročelja, dok su iza crkve sv. Jeronima označene dvije građevine za rušenje. Na detalju plana iz 1934. god. (slika 73) plavom šrafurom

[53] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988.

prikazane su sve građevine koje su porušene nakon Drugog svjetskog rata. Premda ni jedna srušena građevina ne utječe direktno na izgled Trga Riječke rezolucije, možemo primijetiti kako su srušene neke građevine u neposrednoj blizina trga. Srušena je zgrada Pošte koja je stajala uz zgradu Radio Rijeke, srušeno je šest objekata sa istočne strane trga, te jedan objekt uz sjeverno pročelje palače Municipija.

Tokom cijeloga razdoblja moderne možemo zaključiti kako je Trg Riječke rezolucije ostao netaknuti slobodan javni gradski prostor.

Slika 77: Plan Staroga grada Rijeke iz 1931. god., detalj.

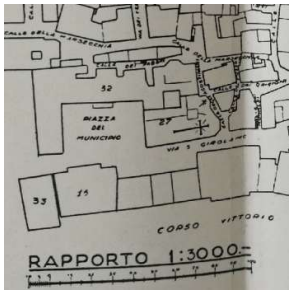

Slika 78: Detalj Trga riječke rezolucije iz 1931. god.

15. Riječki Stari grad, dio elaborata urbanističkog plana centra grada Mjerilo: 1:1.000, 1934-38.

Slika 79: Plan Staroga grada, Carboni i Lado,: postojeće stanje 1934 - 1938. god., detalj.

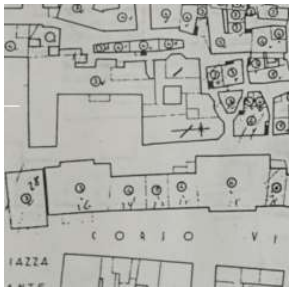

Slika 80: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1934. - 1938. god.

Slika 81: Regulacijski plan Staroga grada, Carboni i Lado, 1934. god., plan vrijednih građevina, detalj.

Slika 82: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1934. god.

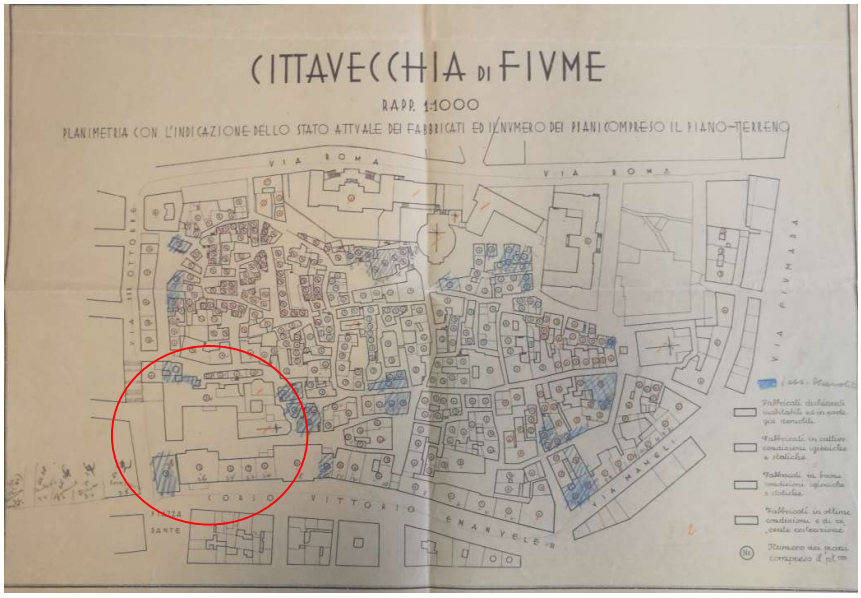

Slika 83: Plan srušenih građevina nakon rata ucrtane 1945. god., Carboni i Lado, 1934. god., detalj.

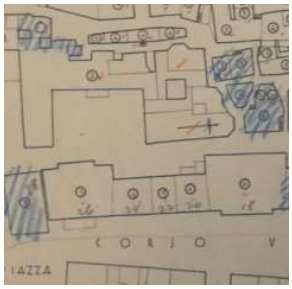

Slika 84: Detalj plana Trga Riječke rezolucije iz 1945. god.

2.10. Razdoblje kasne moderne (poslije 1945. g.)

2.10.1. Teška poslijeratna situacija

Nakon oslobođenja Rijeke, narodna gradska vlast mora riješiti goruće probleme potpune nestašice u gradu. Situacija je toliko loša da je stanovništvo na rubu gladi, a velik broj građana ostao je bez krova nad glavom. Narodni odbor svojom brzom reakcijom opskrbljuje grad namirnicama od životne važnosti te stanovništvu osigurava osnovne preduvjete za život. Također je uveden novi monetarni fond, te se organiziraju radovi u manjim industrijskim postrojenjima i radovi na obnovi porušenih objekata.

Najznačajniji događaj tog razdoblja svakako je izgradnja novog mosta preko Rječine, autora prof. Krunoslava Tonkovića i Zdenka Strižića. Taj most koji je nekada bio simbol zloglasne granice, sada postaje simbolom novog suživota i suradnje stanovnika oba naselja na Rječini. Na taj način stvoreni su novi uvjeti za razvoj jedinstvenog gradskog teritorija uključenog u okvir SR Hrvatske, unutar SFR Jugoslavije.[54]

2.10.2. Privredni razvoj grada

Značajan pothvat izgradnje u gradu nakon ratnih razaranja uslijedio je u razdoblju između 1947. – 1951. god. Težilo se obnovi svih oštećenih i srušenih objekata kako bi se uklonili tragovi ratnih razaranja. Obnova gradske privrede trajat će desetak godina, a najviše se odnosi na obnovu i optimizaciju Riječke luke. Rijeka će ubrzo postati glavna luka socijalističke Jugoslavije. Na značajan razvoj privrede utjecat će djelatnost industrijskih pogona koji su djelovali i prije rata, poput brodogradnje, tvornice papira ,naftne industrije,industrije za proizvodnju brodskih uređaja i sl. Međutim u Rijeci se otvaraju i novi pogoni na čelu s petrokemijskom industrijom, industrijom odjeće i sl.
Razlog novog buđenja leži u činjenici da je Rijeka postala prvi grad u SFR Jugoslaviji u kojem se pristupilo planskoj izradi dugoročnih programa za društveno – ekonomski razvoj grada.

[54] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 395. – 446.

Značajan napredak ostvaren je i u trgovini. 70-ih godina prošlog stoljeća Rijeka dobiva četiri nove robne kuće – robna kuća Vežica, Korzo, Rijeka i robna kuća Varteks.[55]

2.10.3. Urbanistički razvoj grada

Uz razvoj privrede raste i broj stanovnika, što sve prati urbanistički razvitak grada. Nakon Drugog svjetskog rata Rijeka broji oko 70 000 stanovnika, a 1980. god. taj se broj popeo na otprilike 100 000 stanovnika.

Godine 1947. Rijeka i Sušak ujedinjuju se u jedan grad. 1947. Urbanistički razvitak Rijeke i Sušaka možemo podijeliti na 4 značajna razdoblja. Prvo razdoblje je petogodišnji plan razvitka, a temelji se na već spomenutoj izgradnji i obnovi građevina stradalih ratnim razaranjima. U tom razdoblju obnovljeno je 2 764 stanova, a novosagrađeno čak 922. Drugo razdoblje od 1952. god. do 1957. god. obilježeno je nastojanjima za rješavanjem komunalne infrastrukture i prometnih problema. U nastojanju rješavanja navedenih problema izrađen je regionalni i urbanistički plan 1957. god. Međutim, po tom planu se u praksi nije djelovalo. Treće razdoblje od 1958. god. do 1969. god. obilježeno je značajnim promjenama u gradskoj strukturi koje je popraćeno izgradnjom novih stambenih naselja na periferijama Rijeke i Sušaka. Tada su nastala naselja Vojak, Vežica, Rastočine, Zamet i Kantrida. Do kraja 1969. god. izgrađeno je 13 700 novih stanova. 1969. god. usvaja se detaljni urbanistički plan revitalizacije jezgre Starog grada. Četvrto razdoblje od 1970. god. do 1980 god. bilježi daljnji rast grada, ali bez prave prostorne organizacije.

Svi navedeni podaci jasno nam govore u kakav se privredni velegrad Rijeka razvila za relativno kratak vremenski period, uzimajući u obzir teško poslijeratno stanje. Nažalost, nadolaskom novog Domovinskog rata, i poslijeratne privatizacije gotovo svih privrednih djelatnosti zaustavit će razvoj privrede nove samostalne države Hrvatske, a time i privredu grada Rijeke.

[55] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988.

Jedino što nam preostaje je nadati se da će se Rijeka kao i svaki put do sada izvući iz ponora i pokazati svoj duh nove budućnosti i prosperiteta, jer potencijal cijele regije, na čelu s Rijekom je dokazano neupitan.[56]

2.10.4. Prostor Trga Riječke rezolucije od 1945. g. do danas

Planovi iz razdoblja kasne moderne za trg ne donose neke značajne promjene. Prvi plan ovog razdoblja prikazan na slici 85 datira iz 1955. god. Usporedbom detalja sa slike 86 sa detaljem sa slike 80 iz prethodnog razdoblja ne možemo uočiti nikakve promijene na području samog trga, ali možemo primijetiti kako sa zapadne strane zgrade Radio Rijeke više ne postoji zgrada Pošte.

Na detalju plana iz 1971, god. (slika 88) moguće je uočiti nogostup koji obrubljuje površinu trga, kao i stendardac koji se nije pojavljivao na prethodnim planovima. Na detalju tog istog plana vidljivo je postojanje altane na pročelju palače Municipija koja mijenja izgled Trga Riječke rezolucije.

Planovi iz 1995. god. (slike 89, 91, 93, 95) prikazuju Provedbeni urbanistički plan Staroga grada te označavaju režim zaštite, valorizaciju te objekte izgrađene na tom području nakon 1945. god. Na detaljima planova iz 1995. god. (slike 90, 92 ,94, 96) nema razlike u usporedbi sa detaljom plana iz 1971. god. (slika 88), što znači da se u tih 20-ak godina na području trga ništa nije promijenilo. Ono što možemo primijetiti, a nije vezano za samo područje trga jest postojanje altane na zgradi Radio Rijeke, i postojanje zgrade Kraša.

Promatrajući sve prikazane planove i njihove detalje možemo zaključiti kako kroz povijesna razdoblja nije bilo nekih čestih i velikih promjena na području Trga Riječke rezolucije. Trg postoji od osnutka Tarsatike pa do danas, i uglavnom je uvijek bio slobodan javni gradski prostor. Najveću promjenu doživio je prenamjenom augustinskog samostana u Gradsku vijećnicu, te gradnjom zgrade Radio Rijeke. Tada je postigao formu koju je zadržao do danas.

[56] KLEN, Danilo(ur.): Povijest Rijeke, više autora, SO Rijeka i ICR, Rijeka 1988., 446. – 451.

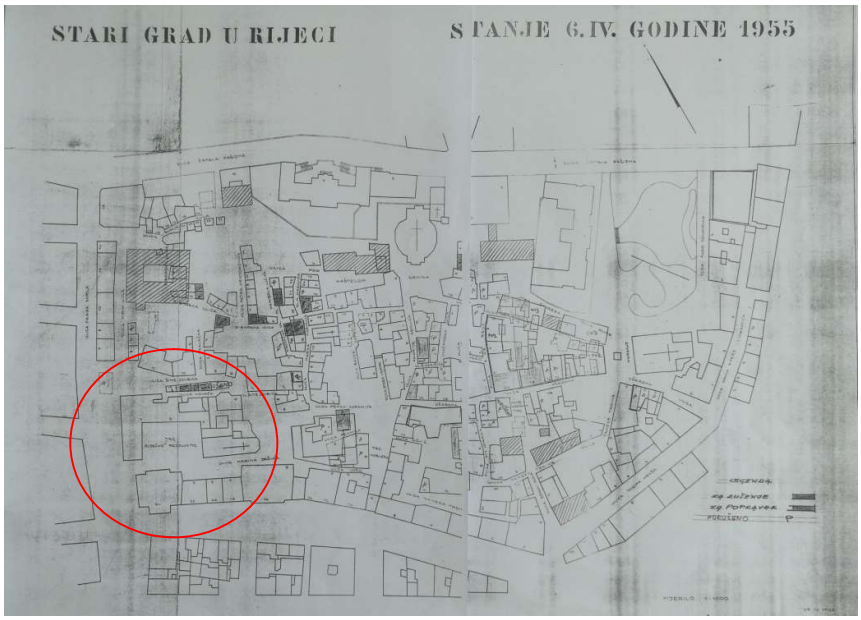

Slika 85: Plan Staroga grada Rijeke iz 1955. godine, detalj.

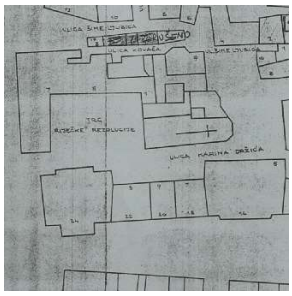

Slika 86: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1955. god.

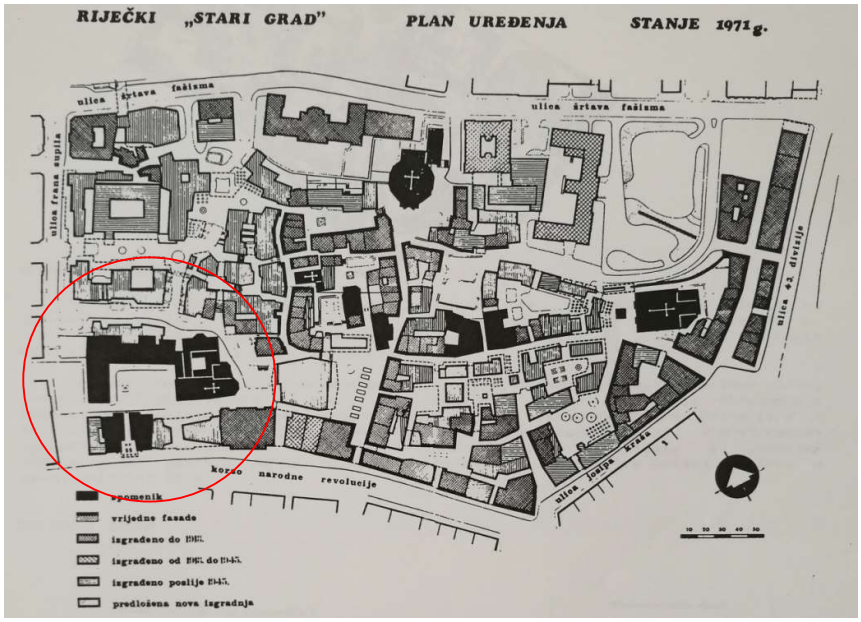

Slika 87: Riječki Stari grad, plan uređenja, stanje 1971. godine, detalj.

Slika 88: Detalj plana Trga Riječke rezolucije iz 1971. god.

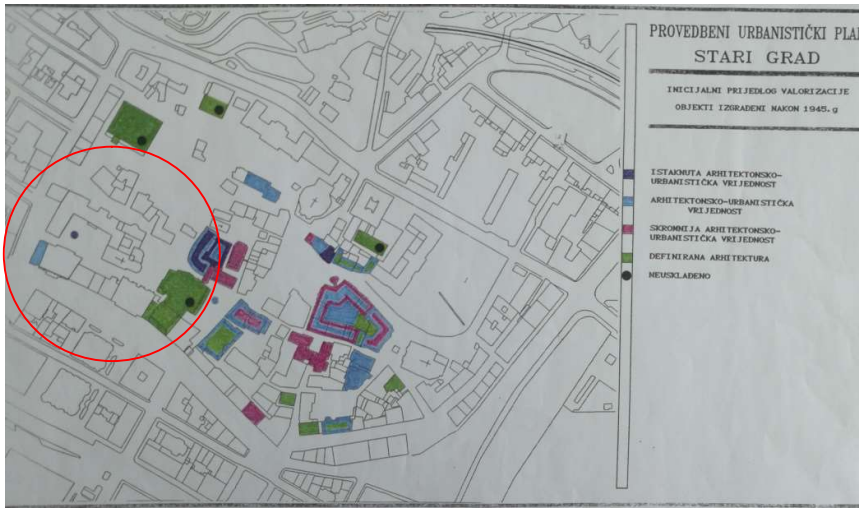

Slika 89: Riječki Stari grad, plan uređenja, objekti izgrađeni nakon 1945. god., stanje 1995. godine, detalj.

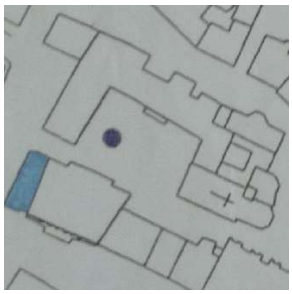

Slika 90: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1995. god.

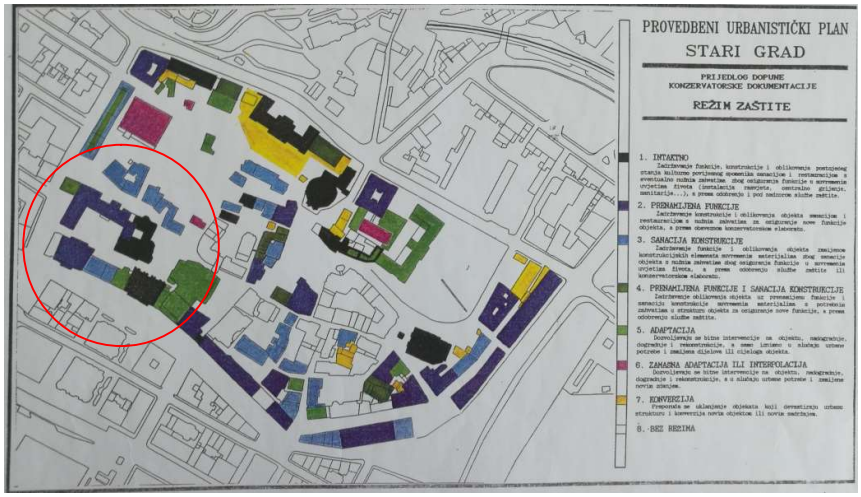

Slika 91: Riječki Stari grad, plan uređenja, režim zaštite objekata, stanje 1995. godine, detalj.

Slika 92: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1995. god.

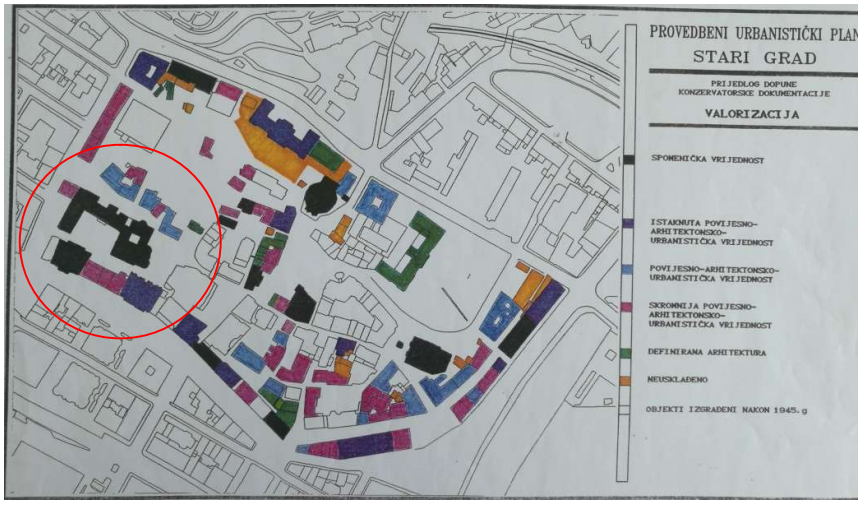

Slika 93: Riječki Stari grad, plan uređenja,valorizacija objekata, stanje 1995. godine, detalj.

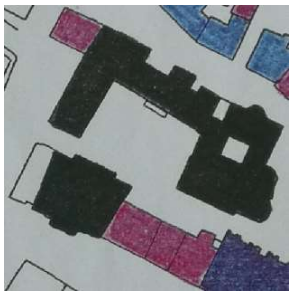

Slika 94:Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1995. god.

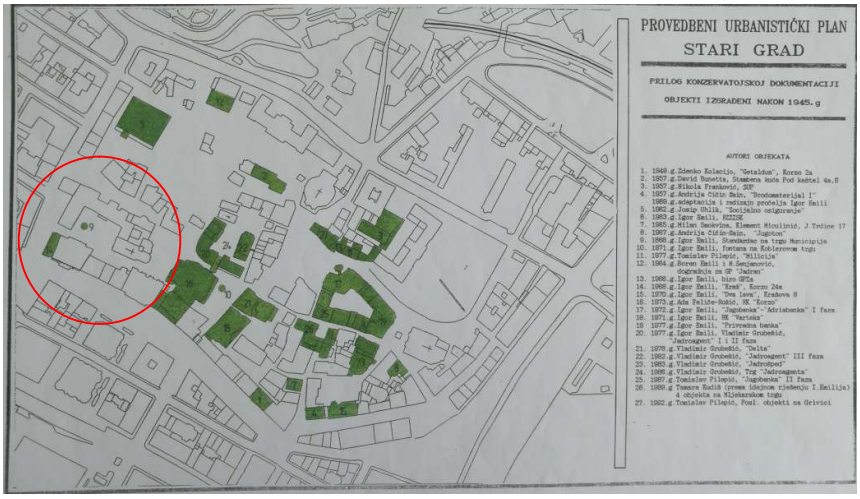

Slika 95: Riječki Stari grad, plan uređenja, objekti izgrađeni nakon 1945. god., stanje 1995. godine, detalj.

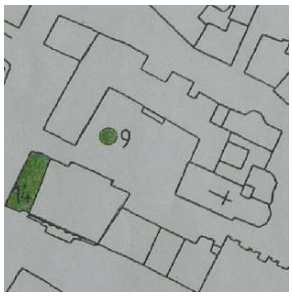

Slika 96: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1995. god.

3. MEĐURATNI PLANOVI OBNOVE

3.8. Sanacija povijesne jezgre – regulacijska pitanja

U vrijeme Prvog svjetskog rata, plan regulacije i proširenje Rijeke iz 1904. god. bio je zamijenjen novim. Također, postojali su i parcijalni planovi koji su dobro došli talijanskoj administraciji u izradi poslijeratnog plana. Godine 1934. donesen je parcijalni plan za sanaciju Staroga grada, kao i planovi za pojedine gradske zone, dok je 1937. god. donesen novi Građevinski pravilnik.

Općinska uprava pristupa izradi Plana regulacije i proširenja za cijeli teritorij grada Rijeke 1938. god. To je zapravo bio revidirani plan iz 1917. god., a uključivao je navedenu sanaciju povijesne jezgre.[57]

3.9. Obnova Staroga grada

Godine 1932. u Starome gradu živjelo je oko 6 500 stanovnika. Situacija u Starome gradu bila je teška. Postojalo je mnoštvo dotrajalih kuća orijentiranih prema unutrašnjim ulicama i dvorištima. Nedostatak zraka i sunca, te loše održavanje zbog slabe ekonomske situacije starosjedilaca pogodovali su rušenju kuća u najlošijem stanju kako bi se dalo više prostora bolje održavanim okolnim zgradama. Bez obzira na veliku angažiranost Tehničkog ureda i Općeg higijenskog zavoda da se što više toga spasi, ispostavilo se da je većina kuća zahtjevala korjenitu obnovu ili bila proglašena neodgovarajućom za stanovanje. Prva rušenja obavljena su u *Calle dei Sarti* (današnjoj Krojačkoj ulici) čime započinje obnova Staroga grada. Drugo rušenje obavljeno je u ulici *Calle del Pozzo* (današnja ulica Marka Marulića). Srušene su dvije kuće iz higijenskih razloga, ali i zbog prohodnosti, čime se rasterećuje crkva sv. Jeronima i produžuje *Calle del Morer* koja prolazi čitavom zapadnom zonom Staroga grada (ulica između Tkalačke ulice i Ulice Marka Marulića, danas ne postoji). Treće rušenje obavljeno je na *Piazza Santa Barbara* (danas Trg sv. Barbare).[58]

[57] LOZZI BARKOVIĆ, Julija: Međuratna arhitektura Rijeke i Sušaka, Rijeka, 2015. 42.-24.
[58] LOZZI BARKOVIĆ, Julija: Međuratna arhitektura Rijeke i Sušaka, Rijeka, 2015. 43.-45.

3.10. Novi regulacijski plan

Potreba za izgradnjom novog Plana regulacije i proširenjem Rijeke iz 1938. god. javila se zbog pogoršanih higijensko-sanitarnih uvijeta pojedinih četvrti, demografskog porasta, potrebe prometa i lošeg ekonomskog statusa.

Novi plan je izrađen uvažavanjem pretpostavljenog razvoja grada koji bi trebao imati prikladnije proporcije nego prije rata. Planira se „poluekstenzivna" izgradnja malih palača i vila, što je upravo suprotno od guste naseljenosti na Belvederu, Pomeriju i Kalvariji. Posebna pažnja posvećena je području *Borgomarina*, kvartu *San Nicolo* (Krnjevo) i *Toretta* (Turnić). U Starome gradu bila je predviđena blokovska izgradnja, s kućama visine 22 – 26 m, u četvrtima *Porto* (područje putničke luke) i *Scuole* (zapadno od Staroga grada do *Teatro Fenice*). Pojedinačne višestambene kuće, kao i izolirane grupe kuća planiraju se na Brajdi, području *Giardini* (današnjoj Mlaci), između Brajde i zone *Gelsi* (oko Vukovarske ulice, a iznad Mlake) te Pomeriju. Urbane vile planiraju se na Belvederu, Kozali, *Gelsi, Toretti, Borgomarini i San Nicolo.* U planu su uređenja parkovnih površina, kao i industrijska izgradnja.[59]

3.11. Stari grad i ostala područja

Građevinska i higijenska sistematizacija Staroga grada predstavljali su veliki problem, budući da je povijesna jezgra sezala u doba antike, te je trebalo zadržati njen duh i karakter. Mnoge riječke kale podsjećale su na Venecijanske uličice s upisanim godinama izgradnje, natpisima na latinskom, figurativnim ukrasima, kućama u nizu karakterističnih portuna i nadvoja. Bez obzira što Rijeka nije bila bogata značajnim spomenicima, imala je elegantne crkve velike arhitektonske vrijednosti. Ipak, uz sve to ne smije se zaboraviti da je Stari grad bio nezdrav. Zbog loših uvijeta održavanja i guste naseljenosti (750 stanovnika po hektaru), Stari grad je imao najveći broj oboljelih od tuberkuloze. Problemu je bilo potrebno pristupiti s različitih gledišta, te je gradska uprava odlučila da je zadovoljavajuće rješenje sačuvati svojstvenost zone uz oslobađanje i kreiranje novih vizura koje bi se nadovezale na povijesno vrijedne građevine. U

[59] LOZZI BARKOVIĆ, Julija: Međuratna arhitektura Rijeke i Sušaka, Rijeka,, 2015. 45.

sjeverozapadnom dijelu Staroga grada higijenski i građevinski uvjeti bili su daleko najlošiji, a nije bilo iznimno značajne gradnje koju je trebalo sačuvati. U jugozapadnom dijelu predviđene su male intervencije koje se odnose na rušenje objekata uz municipalnu palaču. Nepromijenjeni ostaju *Piazza del Municipio* i crkva sv. Jeronima. Na sjeveroistoku su formirana prostrana područja za izgradnju. Prostorne promjene skoro pa i nije bilo, izuzev proširenja *Piazza del Duomo* (današnji trg Pul Vele crikve) što je omogućilo bolji pogled na fasadu crkve i zvonika.

Novonastale ulice koncipirane su na način da se ne ruši ni jedna značajna građevina. Proširenja ostalih postojećih trgova i ulica poboljšavaju komunikaciju s ostalim dijelovima grada, dok se uske ulice ne namjeravaju popuniti kućama višim od dva kata.[60]

3.12. Izbor lokacija za javne građevine

Novim planom određivalo se područje koje će biti odgovarajuće i zadovoljavajuće za buduće podizanje javnih građevina. Na području Staroga grada koje obuhvaća *Calle Marsecchia* (današnja ulica Šime Ljubića), *Via XXX Ottobre, Piazza d'Annunzio* (današnji Muzejski trg) rušenje dotrajalih građevina bilo je sveobuhvatno. Svejedno su se na tom području našla pogodna mjesta za izgradnju javnih i sakralnih objekata. Regulacijom poteza uz *Piazza del Municipio* i proširenjem *Piazza Dante* omogućila se gradnja nove municipalne palače i *Casa del Fascio*. [61]

3.13. Gradska vijećnica – Palazzo di citta'

Zgrada Municipija još od 1835. god. u funkciji je ureda općinske uprave, no prostor polako prestaje biti dostatan te se 1937. god. raspisuje natječaj za obnovu stare gradske vijećnice. Talijanski arhitekt Saverio Muratori, zajedno sa dvojicom kolega Raffaellom Bottigellijem i Aldom Cerviem osvaja natječaj. Zanimljivo je da se na natječaj nisu mogli javiti arhitekti koji nisu članovi fašističkih sindikata iz talijanskih provincija.

[60] LOZZI BARKOVIĆ, Julija: Međuratna arhitektura Rijeke i Sušaka, Rijeka, 2015. 46.-48.
[61] LOZZI BARKOVIĆ, Julija: Međuratna arhitektura Rijeke i Sušaka, Rijeka, 2015. 55.

Bilo je potrebno adaptirati staru vijećnicu na *Piazza del Municipio* čija se krila pružaju uz *Piazza Dante* i *Via XXX Ottobre*, te izgraditi novo krilo uz Korzo. Jedno krilo nije bilo moguće mijenjati. Drugo (lijevo) krilo bilo je potrebno nadograditi, a treće krilo, da je izgrađeno, zatvorilo bi južni potez trga i u potpunosti negiralo zgradu Kraša i Radio Rijeke. Važno je napomenuti kako je ulica *Via XXX Ottobre*, koja s lijeve strane trga povezuje Guvernerovu palaču i Trg 128. Brigade HV – a „ingeniozna“ ulična regulacija iz 1930. god. s elegantnom lođom.

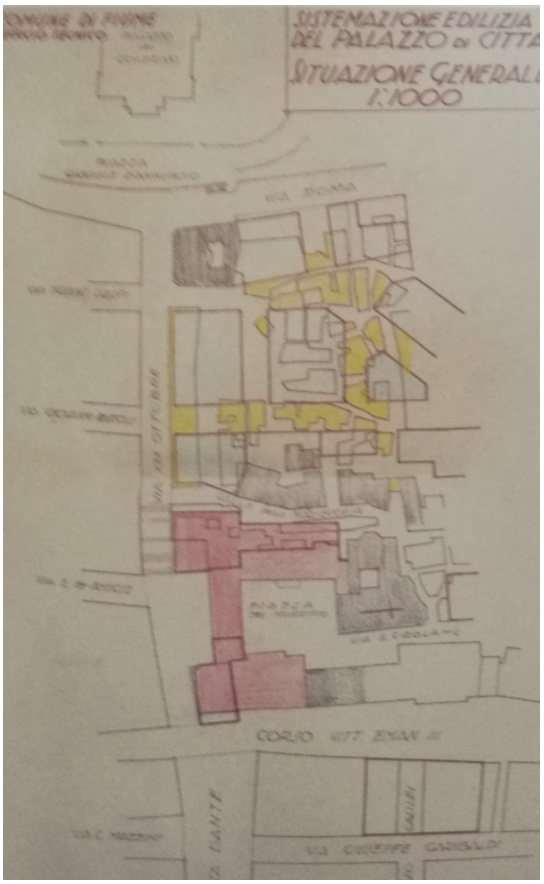

Slika 97: Saverio Muratori, projekt građevinske sistematizacije Gradske vjećnice – Palazzo di Città, 1937., generalna situacija

Saverio Muratori u svome je projektu uspješno impostirao novo krilo zgrade, te ga povezao s ulazom postojeće gradske vijećnice na *Piazza del Municipio*. Manje uspješnim smatra se rješenje krila uz *Piazza Dante* i novoga dijela uz Korzo. Iz estetskih razloga, Muratori otvara galeriju na dvije etaže prema šetalištu, dok poslovne urede orijentira

prema *Piazza del Municipio*. Sačuvano je nekoliko nacrta fasade krila na *Piazza Dante*. Na jednom nacrtu uzduž prizemlja predlaže trijem sa stupovima čije se vertikale nastavljaju na međuprozorske pilastre *piano nobile*. Na drugom nacrtu u području prizemlja nižu se dvokrilni prozori u određenim razmacima, dok se na gornjim etažama nastavljaju jedan na drugi u neprekinutom nizu.

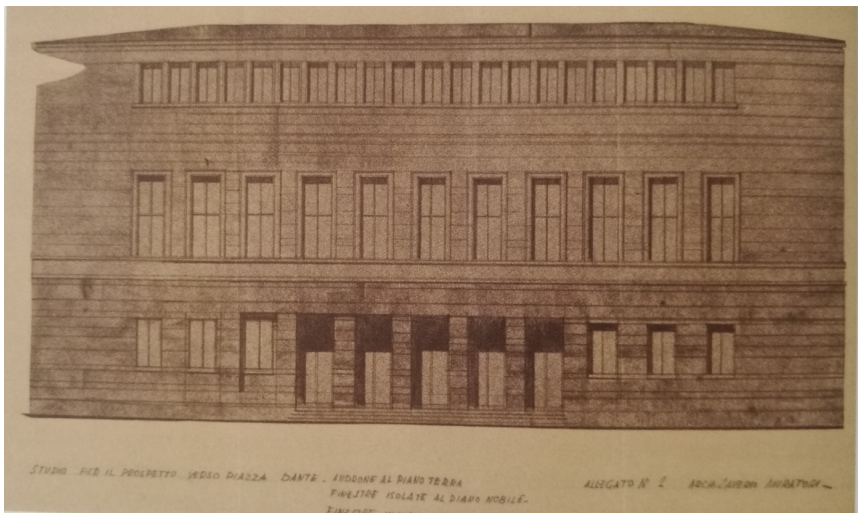

Slika 98: Saverio Muratori, projekt zgrade Gradske vijećnice – Palazzo di Città, inačica pročelja

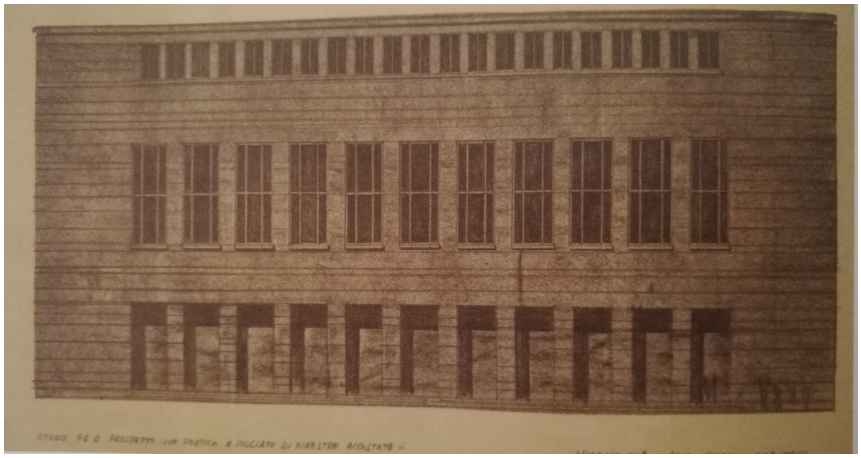

Slika 99: Saverio Muratori, projekt zgrade Gradske vijećnice – Palazzo di Città, inačica pročelja

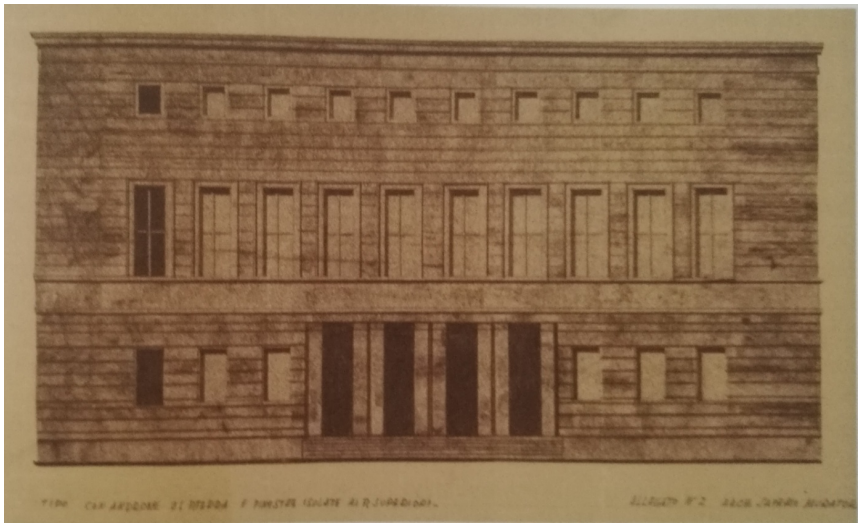

Slika 100: Saverio Muratori, projekt zgrade Gradske vijećnice – Palazzo di Città, inačica pročelja

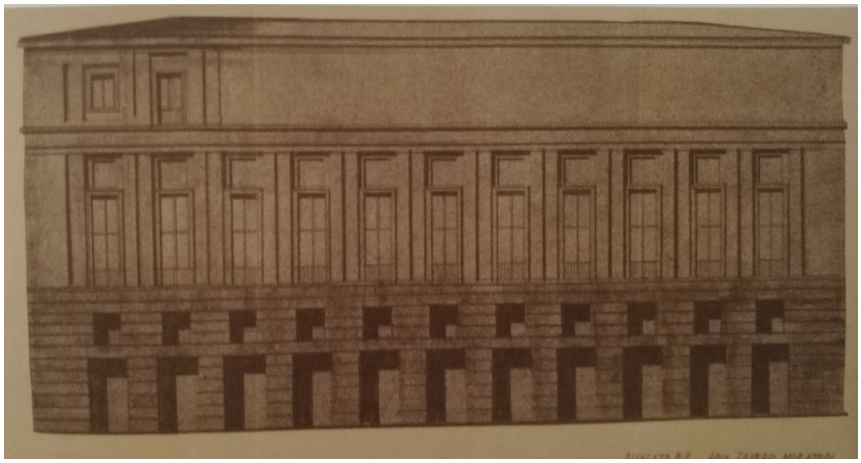

Slika 101: Saverio Muratori, projekt zgrade Gradske vijećnice – Palazzo di Città, inačica pročelja

Što se tiče projekta Bottigelli – Cervi, povjerenstvo smatra da je dobro studiran i predstavljen, ali gradonačelnikov ured na *Piazza del Municipio* ipak je bio previše udaljen od ureda glavnog tajništva.

Budući da su oba projekta imala svojih prednosti i mana, povjerenstvo odlučuje ujediniti ta dva projekta kako bi se dobio optimalan izgled i svrha zgrade.

Konačni izgled zgrade trebao je sadržavati novo krilo duž Korza. Predviđeni katovi na sjevernom krilu uklanjaju se u svrhu administrativnih prostorija. Krilo prema *Piazza Dante* nadograđuje se za jedan kat kako bi se uskladilo s postojećim zgradama na Korzu. Također, trebala je postojati i izravna komunikacija s trgom pomoću podhodnika kroz sva tri krila. Na strani krila prema *Piazza Dante* trebali su biti reprezentativni uredi. Na istoj strani trebao je biti i ulaz u zgradu. Ostali uredi bili bi smješteni u krilima uz *Via XXX Ottobre i Calle della Marsecchia.* Ukupan dojam građevine bio bi monumentalan, ali jasan i jednostavan. Ipak je najvažnije bilo očuvati povijesni izgled trga. Ovim bi se rješenjem otvorio teren od Korza, točnije Trga 128. Brigade HV – a sve do mora, ali na predimenzioniran i vrlo monoton način.[62]

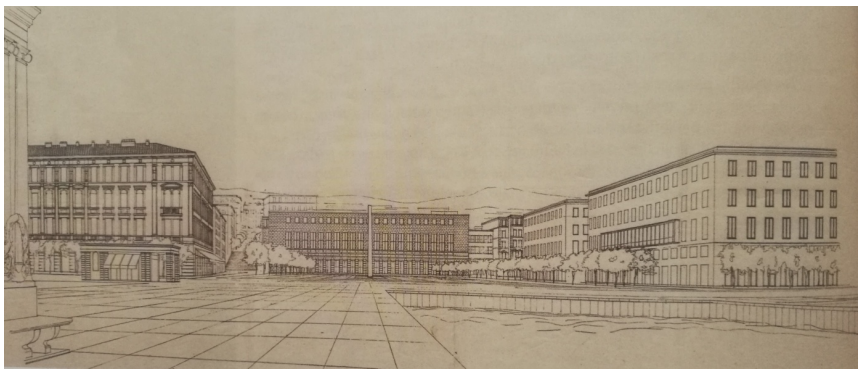

Slika 102: Saverio Muratori, građevinska sistematizacija Gradske vijećnice – Palazzo di Città i Piazza Dante (danas Trg Republike Hrvatske)

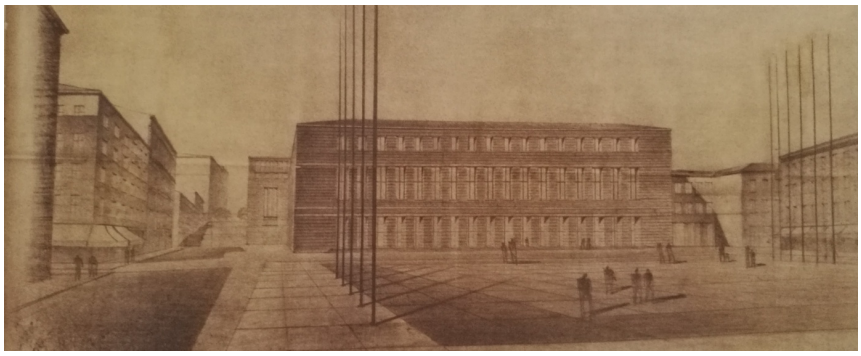

Slika 103: Saverio Muratori, projekt Gradske vijećnice – Palazzo di Città, 1937., pročelje prema Piazza Dante

[62] LOZZI BARKOVIĆ, Julija: Međuratna arhitektura Rijeke i Sušaka, Rijeka, 2015. 216.-223.

3.14. Casa del Fascio (zgrada Radio Rijeke)

Godine 1930. zgrada na kućnom broju Korzo 24, današnja zgrada Radio Rijeke, doživjela je svoju prenamjenu. U nju se preselilo sjedište Fašističke partije, pa se od tada naziva *Casa de Fascio*. Prvotno je to bio *Casino Patriottico.* Prilikom prenamjene građevina je doživjela korjenitu modifikaciju interijera. Atrij i pronaos su obnovljeni, a pod je podignut od razine ceste. Vanjski su stupovi preoblikovani kako bi ulaz dobio raskošni izgled. U prizemlju je stavljena mala, ali elegantna galerija s ciljem estetskog doprinosa Korzu.

U početku, federalni tajnik preuzeo je samo prvi kat zgrade, dok se drugim katom još uvijek služio Ured generalnog konzula Kraljevine SHS. Međutim, krajem ožujka iste godine federacija je preuzela i drugi kat. Prizemlje je dugi niz godina koristila Hrvatska čitaonica, koja biva izbačena dolaskom konzula Artura Marpicatia. Tim činom zgrada postaje talijanskim posjedom i sastavnim dijelom talijanskog života Rijeke.

Transformacija zgrade je bila u potpunosti iznenađujuća. Ništa se nije prepuštalo slučaju. Odisala je luksuzom i dobrim ukusom voditelja, inženjera Ferruccia Iellouschega. Radove u galeriji obavili su domaći umjetnici i obrtnici. Stupove je mramorom obložio majstor Grubessich, dok je popločenje obavila tvrtka Moreschi. Svjetiljke od kovanog željeza bile su originalni radovi majstora Giuseppea Moceniga. Poduzeće Belgava zaduženo je za stropne slike zajedno sa domaćim slikarima Ladisaom de Gaussom i Romolom Venuccijem. Uređeni su i elegantni izlozi s prednje strane atrija gdje se danas nalazi sjedište Umjetničkog sindikata Kvarnera i spomenuta galerija za održavanje likovnih izložbi – Mali salon, Korzo 24.[63]

[63] LOZZI BARKOVIĆ, Julija: Međuratna arhitektura Rijeke i Sušaka, Rijeka, 2015. 240.-241-

4. SUVREMENI POTHVATI

4.8. Igor Emili

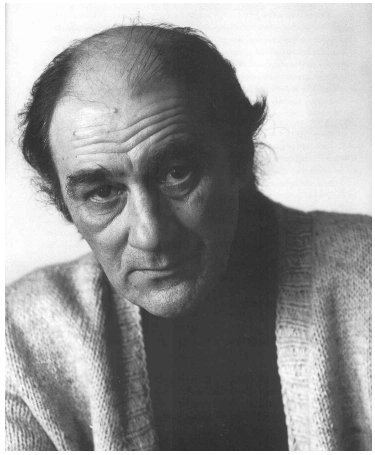

Slika 104: Igor Emili.

Riječki arhitekt, Igor Emili, rođen je 9. kolovoza 1927. god. na Sušaku, a umro je 1987. god. od srčanog udara. Nakon što je završio studij arhitekture u Zagrebu 1955. god. zaposlio se u Urbanističkom institutu u Rijeci.

Prvi zadatak koji mu je povjeren bio je izrada plana obnove i revitalizacije Staroga grada nakon teškog ratnog razaranja. Tako je Emili u periodu od 1955. – 1980. god. promišljao, planirao, crtao i gradio riječki Stari grad.

Od prve zgrade Konzervatorijskog odjela u Rijeci s početka 50.- ih, pa poslovne zgrade Kraš na Korzu, preko vlastitog biroa GPZ, robne kuće Varteks, pa do bankarskih građevina iz 1970. – ih. Emili sistematski i vrlo promišljeno popunjava porušeni grad, te otvara nove mogućnosti i drugačiji život grada. Bilo mu je jako bitno sanirati oronuli dio grada, a posebno se u tom smislu nametnulo područje Gomile. Moderni urbanizam po uzoru na Le Corbusiera smatra da je najbolje planiranje starih jezgri učiniti iznova, odnosno srušiti sve stare građevine i na njihovom mjestu izgraditi nove, moderne zgrade. U tom se trenutku javlja zamisao da se Stari grad u potpunosti poruši, te da se na njegovom mjestu podigne 12 novih stambenih objekata. Na svu sreću Igor Emili izborio

se da se to ne dogodi. Suprostavio se toj suludoj ideji idejom kontinuiteta, idejom obnove Staroga grada na trgovima i obrisima devastiranog i zapuštenog grada. Želio je primjerenu gradnju obogaćenu raznolikim sadržajima koji bi unjeli dašak života.

„Stari se grad i njegova obnova sporo miču, ni do danas se ne nazire kraj i zaokruženje tog problema“, izjavio je Ervin Dubrović. Misao je to koja najbolje prezentira srž problema gotovo svih dijelova Staroga grada. Premda je zgrada Kraša duhom bliska modernitetu, svejedno je uklopljena i podređena zgradi Radija Rijeke. Upravo je tim projektom Emili pokazao svoje najveće odlike, disciplinu i dosljednost.[64]

4.8.1. Planovi obnove Staroga grada

Kako je već rečeno, odmah po zapošljenju u Urbanističkom institutu u Rijeci 1955. god., Igor Emili dobio je zadatak izrade Plana uređenja Staroga grada, što je ujedno i jedan od najvećih zadataka riječke urbanističke problematike. Prije toga u gradu se uopće nije konzerviralo spomenike, eventualno su se restaurirali, a od velikog potresa 1750. god. prvi puta se razmišljalo o obnovi Staroga grada. Osnivanje Urbanističkog instituta taj se stav mijenja. Početak planiranja obnove Starog grada počeo je anketiranjem građana 1955. i 1956. god. Prema dokumentima Konzervatorskog zavoda u Staromu gradu ima 6% objekata spomeničke i 34% objekata ambijentalne vrijednosti. Misao vodilja pri obnovi bila je očuvanje vrijednih spomenika. Godine 1957. plan je bio dovršen i što je još bitnije, prihvaćen.

Osnivanjem Općine Rijeka, svi se planovi obustavljaju. Godine 1962. planovi su ponovo započeli, i to popisivanjem objekata koji su nužni za očuvanje u staroj jezgri. Ideja je odobrena tek 1966. god., a Igor Emili postaje glavni projektant tog urbanističkog plana. Radilo se o planovima iz 1957. god., ali proširenim. Taj je plan jedan od najstarijih planova urbanističkih obnova nakon Drugog svjetskog rata. Nakon što Emili prestaje s radom u institutu 1962. god., zapošljava se u Građevno – projektnom zavodu.

[64] SCHWALBA, Rastko: Igor Emili, Rijeka, 1999. 5.-9.

„Svako pročelje zgrade sudjeluje u oblikovanju nekog vanjskog prostora koji se prožima s onim unutar nje“, misao je koja opisuje ljepotu trgova i urbanih prostora, odnosno važnosti, ali i tužno stanje na Trgu Riječke rezolucije. Iz tog razloga je Emili svoje prostore u prizemljima otvarao. Njegov izraz Ivo Maroević smatra novo – ekspresionističkim, odnosno postmodernističkim. To se očituje na projektu nove zgrade u sklopu kompleksa Municipija.[65]

4.8.2. Zgrada Kraša

Godine 1964. počinje obnova zgrade u kojoj se nalazi današnji caffe' bar i prodavaonica „Kraš“. U potpunosti je dovršena tek 1968. god., a sastavni je dio ideje o obnovi Staroga grada iz 1958. god. Bilo je potrebno definirati ugao između dviju klasicističkih zgrada koje su od velike kulturne i povijesne važnosti. Metoda kojom se Emili služio pri podizanju zgrade Kraša bila je metoda prilagođavanja. Naime, zgrada se nije smjela previše isticati kako ne bi zasjenila zgrade velike važnosti. Iako pri prvom pogledu na zgradu ona ostavlja suvremeni dojam, raščlamba pročelja zapravo prati klasicističke građevine.

Ova višekatnica naslonjena je na lijevu stranu Deseppijeve zgrade u kojoj je Radio Rijeka, dok sa stražnje strane gleda na lijevo krilo Bazarigovog Municipija. Zgrada je zbog zadanih gabarita morala biti uska, a Emili je tu manu pretvorio u prednost i dodao joj kat više kako bi je izjednačio sa susjednim zgradama. Krase je rebrasto uređeni prozori koji su spoj moderne arhitektutre i lokalnog stambenog naslijeđa. Svojim izgledom podsjećaju na grilje koje se nalaze na većini građevina, pogotovo onih starijih. Na taj način je nova građevina prilagođena suvremenom dobu i poziciji na kojoj se nalazi.[66]

[65] SCHWALBA, Rastko: Igor Emili, Rijeka, 1999. 13.-14., 19., 21.-22., 26.-29., 33., 34.
[66] SCHWALBA, Rastko: Igor Emili, Rijeka, 1999. 30., 53.

Slika 105: Zgrada Kraša.

4.8.3. Skupština Općine Rijeka

Projekt uređenja kompleksa zgrade tadašnje Skupštine općine Rijeka pripao je Igoru Emiliju. Dovršen je i izložen 1969. god. Premda nikada nije zaživio važno je znati da se o tome razmišljalo. Prilikom projektiranja tog kompleksa Igor Emili istraživao je povijesna mjesta i zgrade iz kojih se nekada upravljalo Rijekom. Rješenje je našao u revitalizaciji zgrade nekadašnjeg Municipija te u podizanju nove upravne zgrade na suprotnoj strani Trga Riječke rezolucije između Radija Rijeke i Poglavarstva. Predviđenom revitalizacijom u zgradi nekadašnjeg Municipija odvijali bi se određeni svečani sadržaji te bi se prema postojećim dokumentima i crtežima rekonstruirala i dvorana gradskog vijeća. Kako je to prakticirao i u drugim svojim projektima, tako bi i u podizanje nove upravne zgrade uključio sve stručnjake, slikare, kipare, umjetnike i sl. koji bi napravili funkcionalan, smislen i estetski prilagođen prostor. Na mjestu nove upravne zgrade (između zgrade Radija Rijeke i Poglavarstva) danas se nalaze prodavaonice, kafići, ljekarna i sl.[67]

[67]SCHWALBA, Rastko: Igor Emili, Rijeka, 1999. 62.

4.8.4. Stup za riječku zastavu

Dio ukupne obnove Skupštine općine Rijeka bilo je i rješenje kojim se trebalo povoljnije čuvati i prezentirati stari stendardac. Bez obzira na to što je povijest stupa kompleksna, jedno je sigurno – taj je stup važan simbol povijesnog identiteta grada Rijeke. Emili ga je stoga podigao na postolje sa svrhom da se može vidjeti među parkiranim automobilima. Unatoč tome što je postolje vrlo jednostavno, od bijelog kamena, dobro je promišljeno kako bi se stara i nova, moderna masa mogle sjediniti. Postavio ga je na njegovo nekadašnje mjesto, ispred palače Municipija, gdje je savršeno uklopljen u vizuru kroz prolaz Čitaonice.[68]

[68]SCHWALBA, Rastko: Igor Emili, Rijeka, 1999. 142.

5. POSTOJEĆE STANJE TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE

5.8. Geodetski i ortofoto snimak

Slika 106: Geodetski i ortofoto snimak Trga Riječke rezolucije.

5.9. Fotografije postojećeg stanja

Slika 107: Sjeverno pročelje Trga Riječke rezolucije.

Slika 108: Istočno pročelje Trga Riječke rezolucije.

Slika 93: Južno pročelje Trga Riječke rezolucije.

Slika 94: Zapadno pročelje Trga Riječke rezolucije.

Slika 95: Palača Municipija, danas sjedište različitih djelatnosti.

Slika 109: Restoran Municipium

Slika 110: PAR – Visoka poslovna škola

Slika 111: KanalRi – radiotelevizijska kuća

Slika 112: Dominikanski samostan.

Slika 113: Zapadno pročelje crkve sv. Jeronima.

Slika 114: Istočno pročelje crkve sv. Jeronima, trobrodno svetište.

Slika 115: Zgrada Radio Rijeke, južno pročelje.

Slika 116: Zgrada Radio Rijeke, sjeverno pročelje.

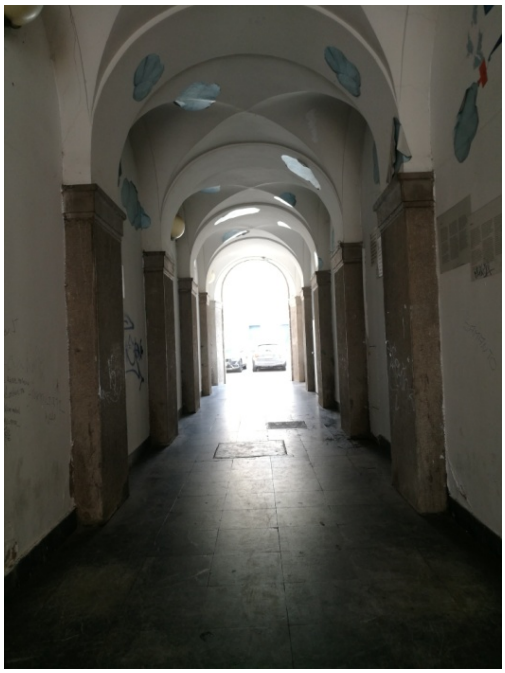

Slika 117: Prolaz kroz zgradu Radio Rijeke sa Korza prema Trgu Riječke rezolucije.

Slika 118: Prolaz kroz zgradu Radio Rijeke sa Trga Riječke rezolucije prema Korzu

Slika 107: Spomen ploča potpisanoj Riječkoj rezoluciji.

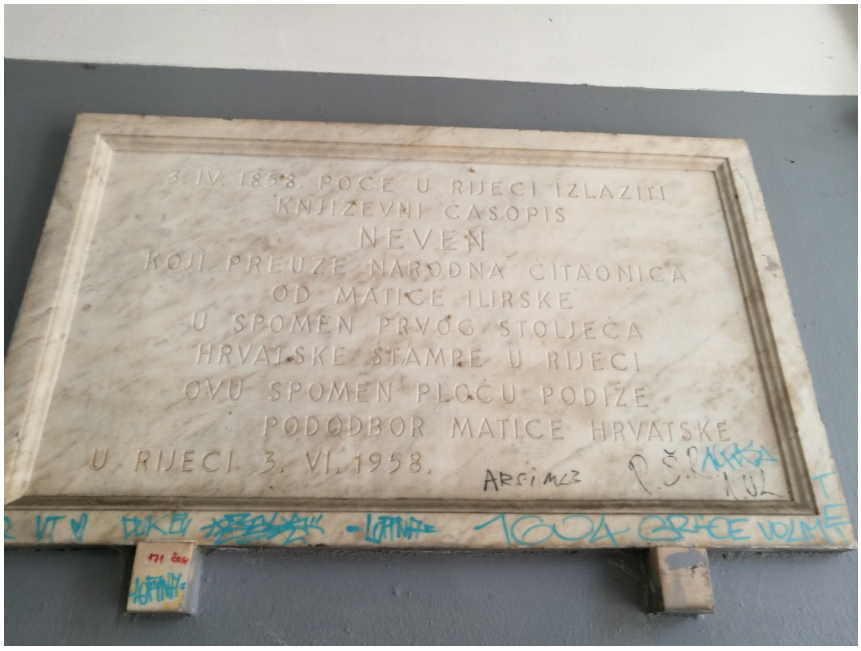

Slika 119: Spomen ploča prvim riječkim novinama pod nazivom Neven.

Slika 120: Stendardac.

Slika 121: Uklesane godine izrade i restauracije.

Slika 122: Reljef sv. Vida s maketom Rijeke.

Slika 123: Ulica Marina Držića s Istočne strane trga prema Koblerovom trgu.

Slika 124: Komunikacija Trga Riječke rezolucije sa Trgom Republike Hrvatske.

Slika 125: Šaht za odvodnju oborinske vode ispred crkve sv. Jeronima.

Slika 126: Šaht za odvodnju oborinske vode ispred restorana Municipium.

Slika 127: Koš za bacanje otpadaka ispred zgrade KanalRi.

Slika 128: Koš za bacanje otpadaka.

Slika 129: Betonska vaza za cvijeće ispred crkve sv. Jeronima.

6. PROJEKT UREĐENJA

6.8. Tehnički opis

6.8.1. Postojeće stanje – analiza lokacije

Trg Riječke rezolucije nalazi se na jugozapadnom dijelu Staroga grada. Kao što se može uočiti iz geodetskog i ortofoto snimka (slika 106), trg je nepravilnog oblika i zauzima javnu površinu od 1240 m ^{2}. Na sjevernoj i zapadnoj strani trg graniči sa nekadašnjom palačom Municipija, u kojoj se danas odvijaju razne djelatnosti. U lijevom krilu na zapadu nalazi se restoran Municipium. U sjevernom dijelu palače djeluju Visoka poslovna škola PAR, radiotelevizija KanalRi i dominikanski samostan, dok se na istočnom dijelu trga nalazi crkva sv. Jeronima. Južni dio trga tvore zgrada Radio Rijeke i stambena zgrada s njene desne strane koje su spojene u dugački niz zgrada različite namjene. Na trgu se nalazi stup za riječku zastavu poznat kao stendardac. Pogled kroz prolaz koji prolazi kroz zgradu Radio Rijeke pada točno na taj spomenik, što mu omogućava vidljivost s Korza. Trg je obrubljen pješačkom stazom koja je u vrlo lošem stanju, a podna obloga cijele površine trga je asfalt. Odvodni šahtovi koji prikupljaju oborinsku vodu nalaze se na istočnoj i zapadnoj stani trga, odnosno, ispred restorana Municipium i crkve sv. Jeronima. Na trgu nema zelenih površina, a ispred crkve sv. Jeronima se nalaze dvije betonske vaze sa cvijećem. Pristupiti na trg moguće je iz smjera Trga Republike Hrvatske na zapadu, direktno sa Korza kroz prolaz u sklopu zgrade Radio Rijeke i iz ulice Marina Držića na istoku. Trg je donedavno imao funkciju parkirališta, trenutno je oslobođen automobila i pretvoren u pješačku zonu koja nije prikladno uređena i ne nudi nikakav sadržaj već je samo prazan prostor.

6.8.2. Opis zahvata

Projektom je zamišljeno da prostor trga služi isključivo pješačkom prometu te za komunikaciju i boravak pješacima. Cijela površina trga je u jednoj ravnini s blagim padom od 2 % od sjevera prema jugu, i od jugoistokaistoka prema sjeverozapadu kroz

prolaz od ulice Marina Držića do Trga Republike Hrvatske. Ovim radom dana su 3 primjera uređenja gradskog trga u svakodnevnoj funkciji te 3 primjera uređenja u funkciji određenih događanja.

Na listu br 4 nalazi se prvi primjer uređenja trga u svakodnevnoj funkciji. Moguće je vidjeti kako u samom središtu trga nalazi 8 klupica dimenzija 4x0,5 m bez naslona koje svojim rasporedom tvore pravokutnik. U kutu, između dviju susjednih klupica nalazi se tegla s niskim raslinjem dimenzija 120x120x70 cm. Još 4 klupice dimenzije 4x0,5 m s naslonom nalaze se na sjeveru trga uz zgradu KanalaRi. Na zapadnoj strani trga, ispred restorana Municipium, a između dvije susjedne klupice, nalazi se stendardac koji je zbog ljepšeg rasporeda pomaknut sa trenutnog mjesta te se više ne vidi kroz prolaz zgrade Radia Rijeke s Korza. Ispred crkve sv. Jeronima, zgrade Radio Rijeke, te uz prolaz prema Trgu Republike Hrvatske postavljene su tegle s niskim raslinjem dimenzija 200x50x70 cm.

Na listu br 5 nalazi se drugi primjer uređenja trga u svakodnevnoj funkciji, koji u usporedbi s prvim primjerom ima instaliranu vodenu površinu u mirovanju ispred crkve sv. Jeronima dimenzija 11x3x1,2 m. Spomenute klupice sa plana na listu br 4 pomaknute su prema zapadu, te više nisu raspoređene u obliku pravokutnika po trgu. Njihov raspored sa plana na listu br 5 više liči na kvadrat. Nisko raslinje u teglama 120x120x70 cm i dalje se nalazi u kutu između susjednih klupica. Stendardac i klupice ispred zgrade Kanala Ri, kao i tegle sa niskim raslinjem ispred crkve sv. Jeronima, zgrade Radia Rijeke i uz prolaz prema Trgu Republike Hrvatske nalaze se na jednakom mjestu kao i na planu sa lista br 4.

Na listu br 6 nalazi se treći primjer uređenja trga u svakodnevnoj funkciji. Isto kao i plan na listu br 5 ima instaliranu vodenu površinu u mirovanju ispred crkve sv. Jeronima. Jedina stvar po kojoj se plan na listu br 6 razlikuje od prethodna dva jest raspored klupica po površini trga. U ovom primjeru dvije paralelne klupice dimenzija 4x0,5 m razdvaja „pregrada“ od dvije tegle s niskim raslinjem. Klupice su u prostoru raspoređene tako da tvore vrhove kvadrata. Stendardac i klupice ispred zgrade Kanala Ri, kao i tegle sa niskim raslinjem ispred crkve sv. Jeronima, zgrade Radia Rijeke i uz prolaz prema Trgu Republike Hrvatske nalaze se na jednakom mjestu kao i na planu sa lista br 4 i 5.

Sljedeći primjer je situacija Trga Riječke rezolucije u funkciji kina ili kazališta na listu br 7. Ispred crkve sv. Jeronima, u neposrednoj blizini vodene instalacije, nalazi se pozornica za kazališne i kino predstave. Sjedeća mjesta postavljena su polukružno od jugoistoka prema sjeverozapadu. U liniji sa stendarcem, te ispred zgrade KanalaRi nalaze se štandovi sa hranom i pićem. Stendardac i klupice ispred zgrade Kanala Ri, kao i tegle sa niskim raslinjem ispred crkve sv. Jeronima, zgrade Radia Rijeke i uz prolaz prema Trgu Republike Hrvatske nalaze se na jednakom mjestu kao i na prethodnim planovima.

Na listu br 8 nalazi se plan situacije Trga Riječke rezolucije u funkciji koncerta. Pozornica za koncert nalazi se na istom mjestu kao i pozornica za kazališne i kino predstave sa plana na listu br 7. Isto tako i štandovi sa hranom i pićem na jednakom su mjestu kao sa plana na listu br 7. Jedina razlika na planovima sa lista br 7 i 8 jest broj sjedećih mjesta. U funkciji koncerta broj sjedećih mjesta je smanjen. Time je povećan broj stajaćih mjesta i omogućen dolazak više ljudi na trg. Stendardac i klupice ispred zgrade Kanala Ri, kao i tegle sa niskim raslinjem ispred crkve sv. Jeronima, zgrade Radia Rijeke i uz prolaz prema Trgu Republike Hrvatske nalaze se na jednakom mjestu kao i na prethodnim planovima.

Zadnji prijedlog je situacija Trga Riječke rezolucije za vrijeme Adventa na listu br 9. Stendardac i klupice ispred zgrade Kanala Ri, kao i tegle sa niskim raslinjem ispred crkve sv. Jeronima, zgrade Radia Rijeke i uz prolaz prema Trgu Republike Hrvatske nalaze se na jednakom mjestu kao i na prethodnim planovima, dok su adventske kućice i štandovi sa hranom i pićem raspoređeni po površini trga na način da prate linije koje označuju gdje su se nekad na trgu nalazile zgrade.

6.8.3. Opločenje i odvodnja

Za popločenje su predviđene svijetlosive granitne ploče 70x70x6 cm u obliku romba u kombinaciji sa šesterokutnim pločama tlakovca dimenzije 20x20x6 bordõ i tamnosive boje koje označuju gdje su nekad na trgu bile zgrade (list br 3). Projektom je predviđeno da se popločenje postavi pod nagibom od 2% od sjevera i juga prema odvodnom kanalu koji se proteže ulicom od jugoistoka prema sjeverozapadu (list br 13). Ploče kojima će se

oborinska voda odvoditi prema prefabriciranom kanalu za linijsku odvodnju dimezija su 100x50 cm i imaju proreze. Kanal za linijsku odvodnju smješten je ispod navedenih ploča.

6.8.4. Urbana oprema

U svrhu osvjetljenja trga projektom su odabrani rasvjetni stupovi s integriranim koševima za smeće. Rasvjetni stupovi postavljeni su uz rubove trga, da ne smetaju vizurama i komunikaciji. Ovisno o primjeru uređenja površine trga po trgu su postavljene drvene klupice, tegle s niskim raslinjem, vodena instalacija i stendardac. Za vrijeme određenih događanja dio klupica i tegli s niskim raslinjem se miču te se postavlja montažna oprema, ovisno o događanju.

6.8.5. Zaštita ambijentalnih vrijednosti

Oblikovanje trga temelji se na poštivanju povijesne vrijednosti Trga Riječke rezolucije. U cjelokupnoj zoni zahvata potrebno je sačuvati sve postojeće povijesno vrijedne zgrade. Također, potrebno je obnoviti njihove dotrajale dijelove (vrata, prozore, stupove, fasade) u duhu vremena u kojem su izgrađene, a predviđenim, novim uređenjem prostora naglasiti identitet urbane cjeline.

6.9. Idejni projekt – nacrtna dokumentacija

6.9.1. Geodetski i ortofoto snimak područja Trga Riječke rezolucije, M 1:500

6.9.2. Situacija Trga Riječke rezolucije i okolnog područja – postojeće stanje i područje radova, M 1:500

6.9.3. Prijedlog opločenja, M 1:500

6.9.4. Situacija preuređenog Trga Riječke rezolucije, primjer 1, M 1:500

6.9.5. Situacija preuređenog Trga Riječke rezolucije, primjer 2, M 1:500

6.9.6. Situacija preuređenog Trga Riječke rezolucije, primjer 3, M 1:500

6.9.7. Situacija Trga Riječke rezolucije u funkciji kina ili kazališta, M 1:500

6.9.8. Situacija Trga Riječke rezolucije u funkciji koncerta, M 1:500

6.9.9. Situacija Trga Riječke rezolucije u funkciji Adventa, M 1:500

6.9.10. Situacija preuređenog Trga Riječke rezolucije, primjer 2, M 1:250

6.9.11.Situacija preuređenog Trga Riječke rezolucije, primjer 2, M 1:150

6.9.12. Presjek A-A, sjeverno pročelje Trga Riječke rezolucije, M 1:200

6.9.13. Prijedlog odvodnje oborinskih voda, M 1:500

GEODETSKI I ORTOFOTO SNIMAK PODRUČJA TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE
M 1:500

GF Građevinski fakultet u Rijeci		
Sveučilišni diplomski studij	KOLEGIJ: Diplomski rad	
Idejni projekt - situacija Trga Riječke rezolucije -geodetski snimak		
Samanta Baričević	PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
22.05.2020.	MJERILO: M 1:500	LIST: 1

IDEJNI PROJEKT - SITUACIJA TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE I OKOLNOG PODRUČJA - POSTOJEĆE STANJE I PODRUČJE OBUHVATA RADOVA, M 1:500

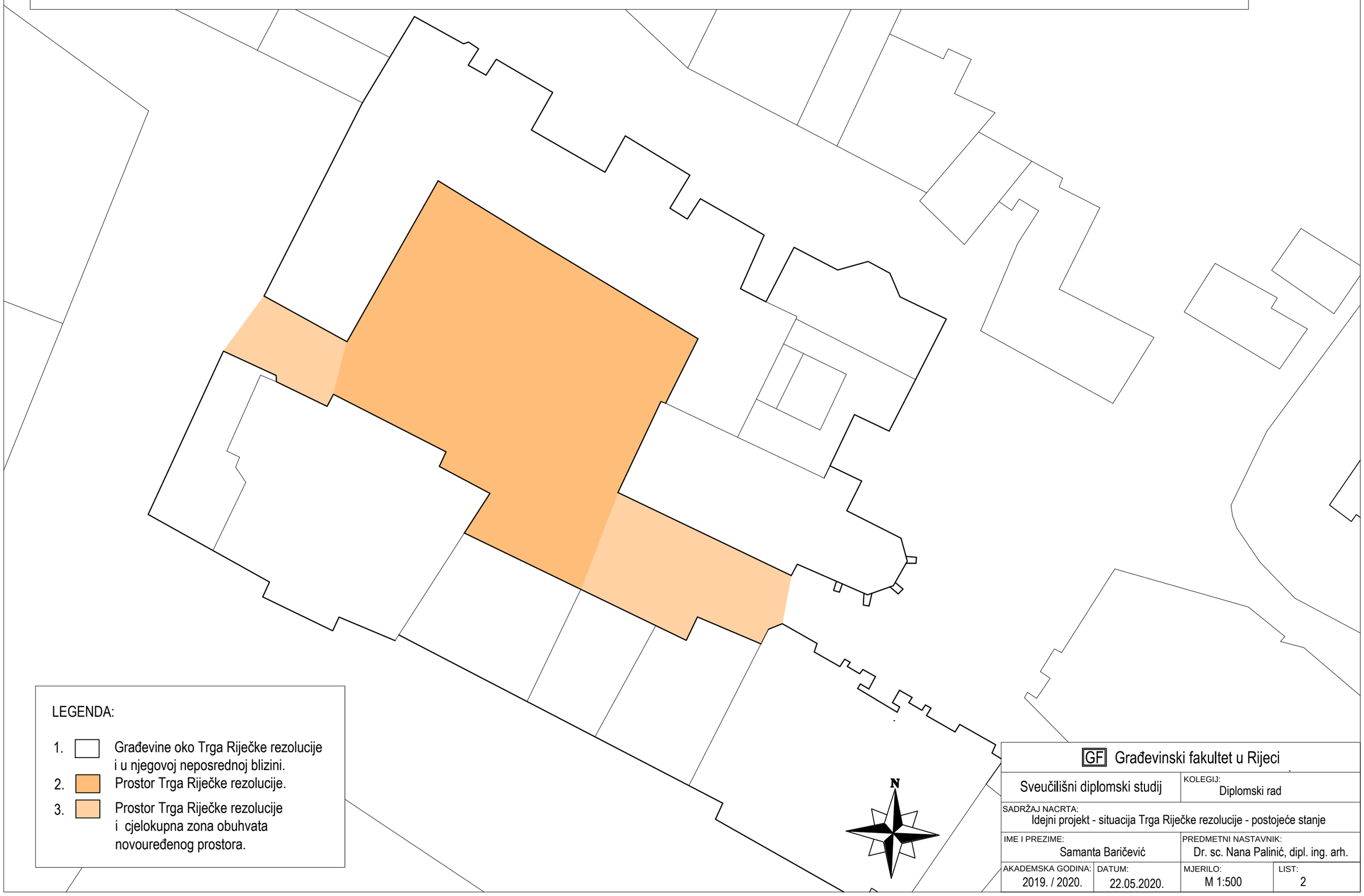

LEGENDA:

1. Građevine oko Trga Riječke rezolucije i u njegovoj neposrednoj blizini.
2. Prostor Trga Riječke rezolucije.
3. Prostor Trga Riječke rezolucije i cjelokupna zona obuhvata novouređenog prostora.

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - situacija Trga Riječke rezolucije - postojeće stanje			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 22.05.2020.	MJERILO: M 1:500	LIST: 2

IDEJNI PROJEKT - PRIJEDLOG OPLOČENJA, M 1:500

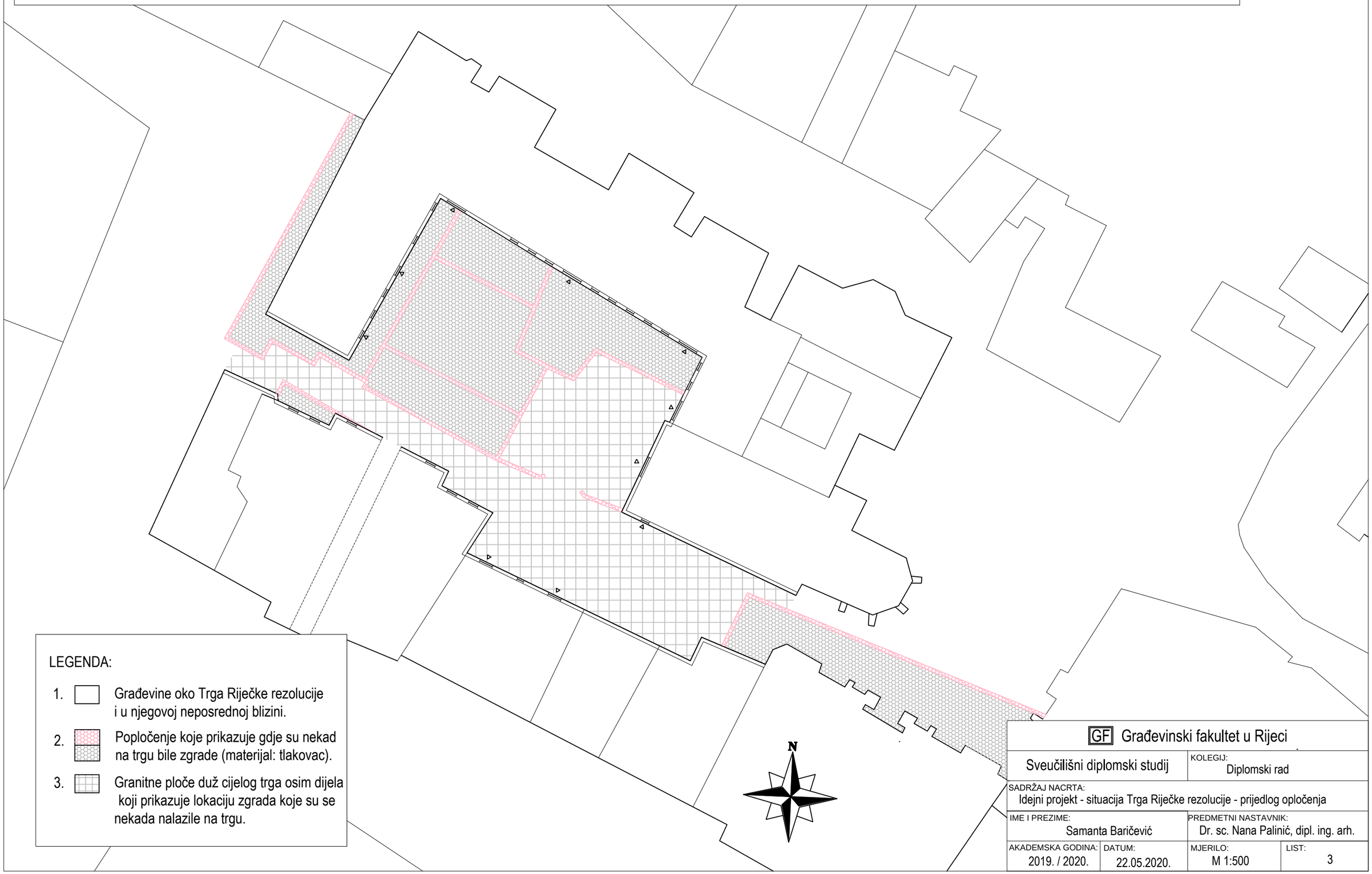

LEGENDA:

1. Građevine oko Trga Riječke rezolucije i u njegovoj neposrednoj blizini.
2. Popločenje koje prikazuje gdje su nekad na trgu bile zgrade (materijal: tlakovac).
3. Granitne ploče duž cijelog trga osim dijela koji prikazuje lokaciju zgrada koje su se nekada nalazile na trgu.

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - situacija Trga Riječke rezolucije - prijedlog opločenja			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 22.05.2020.	MJERILO: M 1:500	LIST: 3

IDEJNI PROJEKT - SITUACIJA PREUREĐENOG TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE, PRIMJER 1, M 1:500

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - nova situacija Trga Riječke rezolucije - primjer 1			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 24.06.2020.	MJERILO: M 1:500	LIST: 4

IDEJNI PROJEKT - SITUACIJA PREUREĐENOG TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE, PRIMJER 2, M 1:500

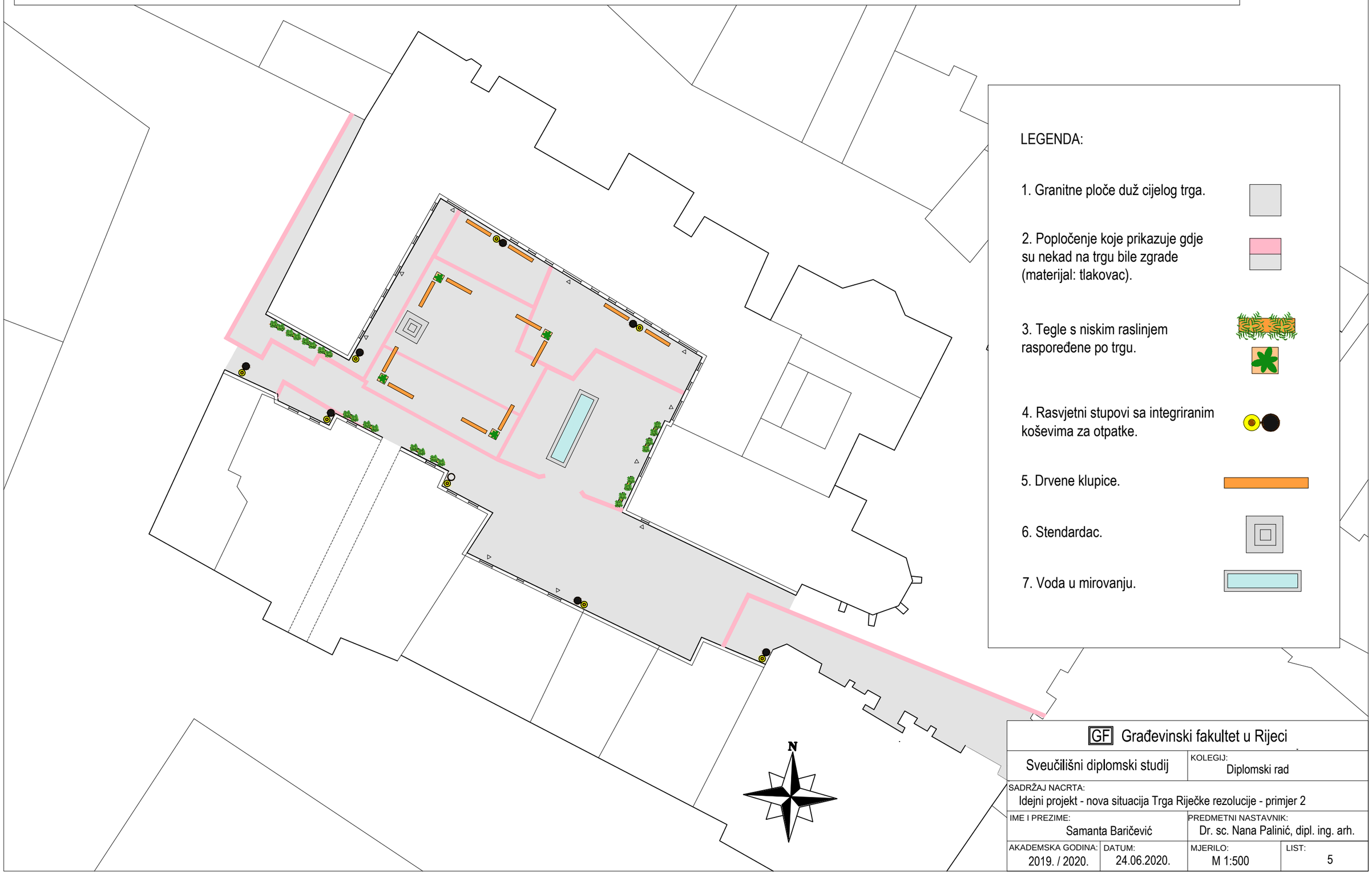

LEGENDA:

1. Granitne ploče duž cijelog trga.
2. Popločenje koje prikazuje gdje su nekad na trgu bile zgrade (materijal: tlakovac).
3. Tegle s niskim raslinjem raspoređene po trgu.
4. Rasvjetni stupovi sa integriranim koševima za otpatke.
5. Drvene klupice.
6. Stendardac.
7. Voda u mirovanju.

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - nova situacija Trga Riječke rezolucije - primjer 2			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 24.06.2020.	MJERILO: M 1:500	LIST: 5

IDEJNI PROJEKT - SITUACIJA PREUREĐENOG TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE, PRIMJER 3, M 1:500

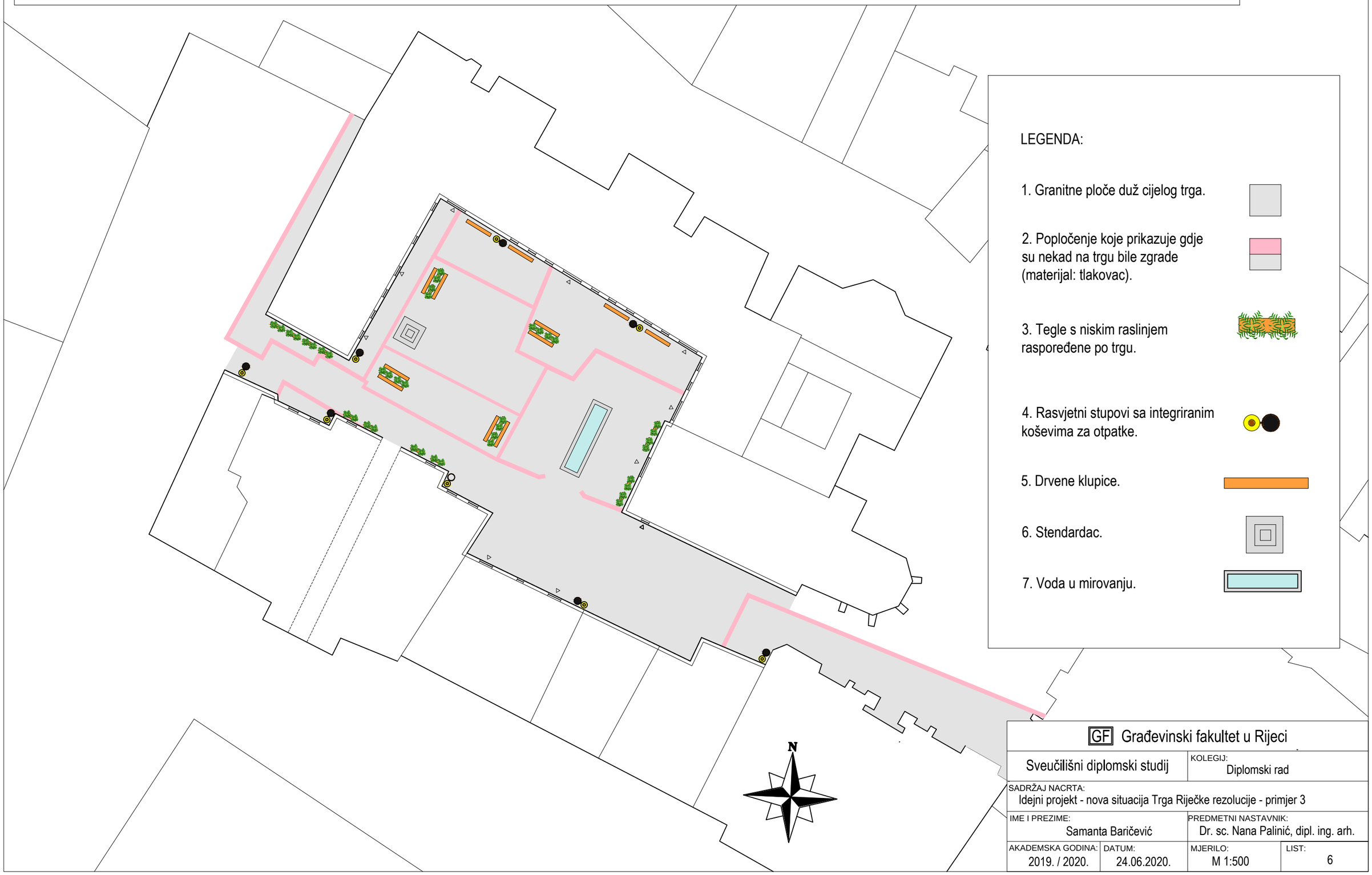

LEGENDA:

1. Granitne ploče duž cijelog trga.
2. Popločenje koje prikazuje gdje su nekad na trgu bile zgrade (materijal: tlakovac).
3. Tegle s niskim raslinjem raspoređene po trgu.
4. Rasvjetni stupovi sa integriranim koševima za otpatke.
5. Drvene klupice.
6. Stendardac.
7. Voda u mirovanju.

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - nova situacija Trga Riječke rezolucije - primjer 3			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 24.06.2020.	MJERILO: M 1:500	LIST: 6

IDEJNI PROJEKT - SITUACIJA TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE U FUNKCIJI KINA ILI KAZALIŠTA, M 1:500

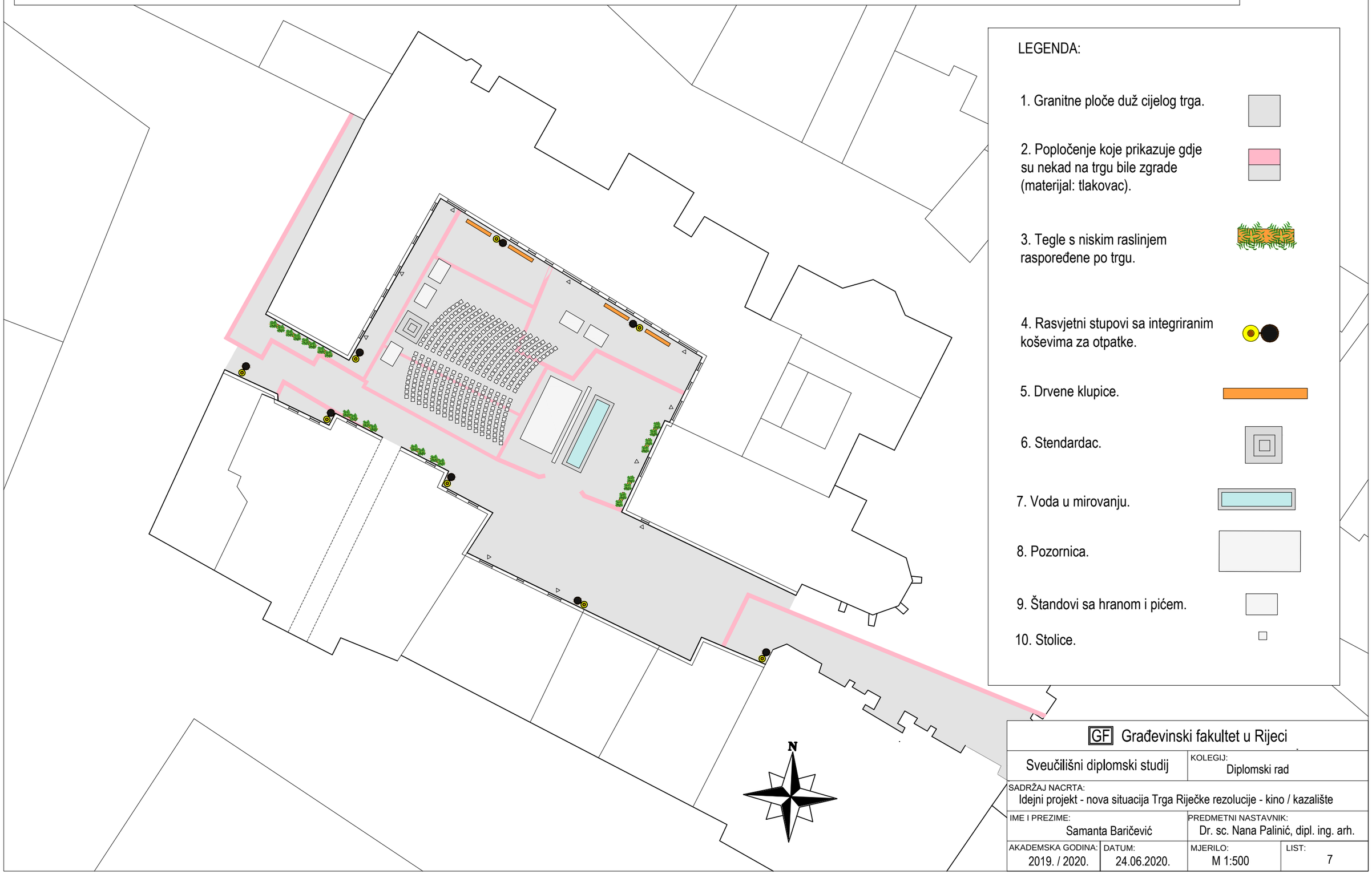

LEGENDA:

1. Granitne ploče duž cijelog trga.
2. Popločenje koje prikazuje gdje su nekad na trgu bile zgrade (materijal: tlakovac).
3. Tegle s niskim raslinjem raspoređene po trgu.
4. Rasvjetni stupovi sa integriranim koševima za otpatke.
5. Drvene klupice.
6. Stendardac.
7. Voda u mirovanju.
8. Pozornica.
9. Štandovi sa hranom i pićem.
10. Stolice.

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - nova situacija Trga Riječke rezolucije - kino / kazalište			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 24.06.2020.	MJERILO: M 1:500	LIST: 7

IDEJNI PROJEKT - SITUACIJA TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE U FUNKCIJI KONCERTA, M 1:500

LEGENDA:

1. Granitne ploče duž cijelog trga.
2. Popločenje koje prikazuje gdje su nekad na trgu bile zgrade (materijal: tlakovac).
3. Tegle s niskim raslinjem raspoređene po trgu.
4. Rasvjetni stupovi sa integriranim koševima za otpatke.
5. Drvene klupice.
6. Stendardac.
7. Voda u mirovanju.
8. Pozornica.
9. Štandovi sa hranom i pićem.
10. Stolice.

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - nova situacija Trga Riječke rezolucije - koncert			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 24.06.2020.	MJERILO: M 1:500	LIST: 8

IDEJNI PROJEKT - SITUACIJA TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE ZA VRIJEME ADVENTA, M 1:500

LEGENDA:

1. Granitne ploče duž cijelog trga.
2. Popločenje koje prikazuje gdje su nekad na trgu bile zgrade (materijal: tlakovac).
3. Tegle s niskim raslinjem raspoređene po trgu.
4. Rasvjetni stupovi sa integriranim koševima za otpatke.
5. Drvene klupice.
6. Stendardac.
7. Voda u mirovanju.
8. Prostor za božićnu jelku.
9. Štandovi sa hranom i pićem.
10. Adventska kućica - prodaja.

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - nova situacija Trga Riječke rezolucije - advent			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 24.06.2020.	MJERILO: M 1:500	LIST: 9

IDEJNI PROJEKT - SITUACIJA PREUREĐENOG TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE, PRIMJER 2, M 1:250

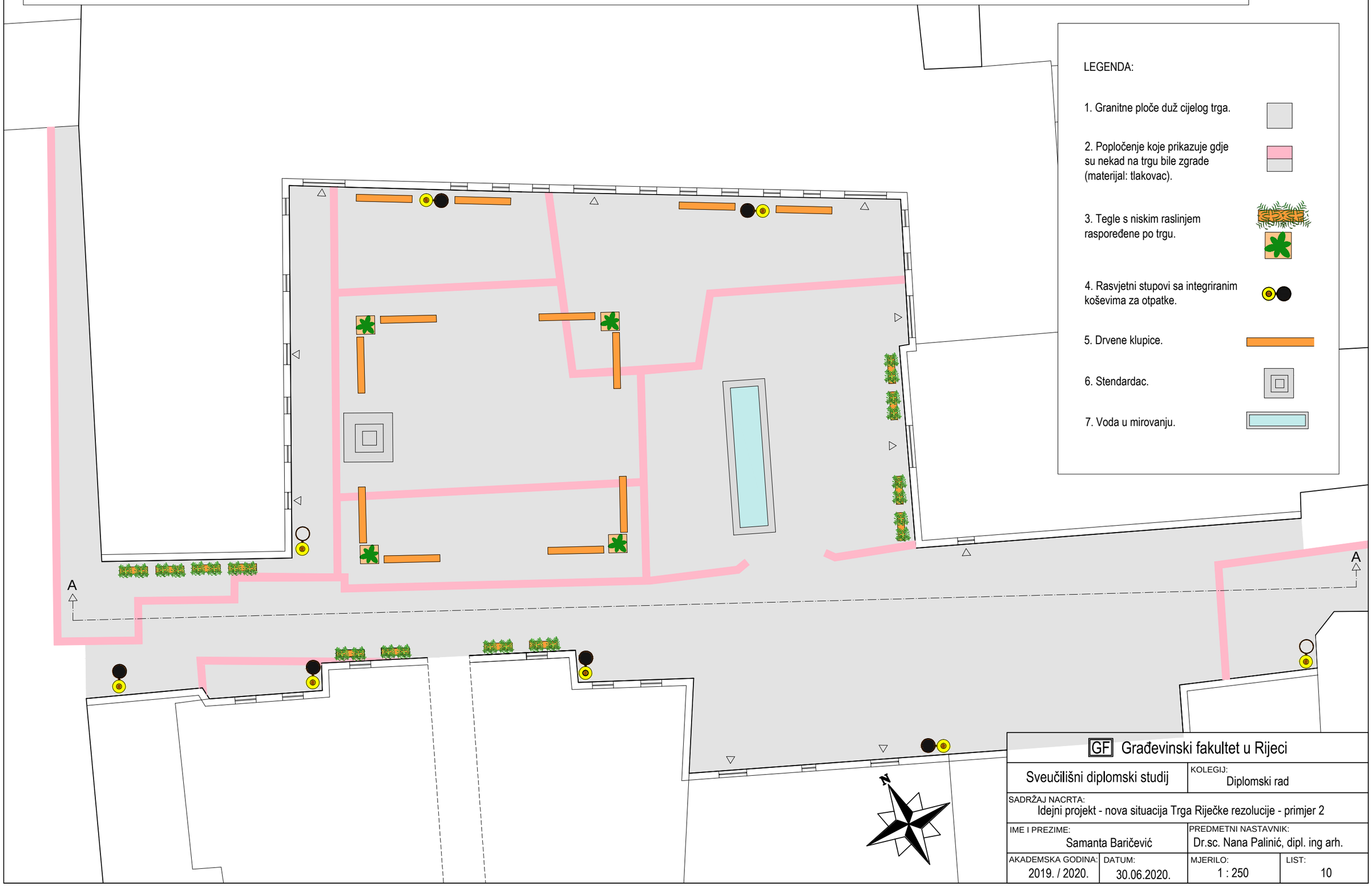

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - nova situacija Trga Riječke rezolucije - primjer 2			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr.sc. Nana Palinić, dipl. ing arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 30.06.2020.	MJERILO: 1 : 250	LIST: 10

IDEJNI PROJEKT - SITUACIJE PREUREĐENOG TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE, PRIMJER 2, M 1:150

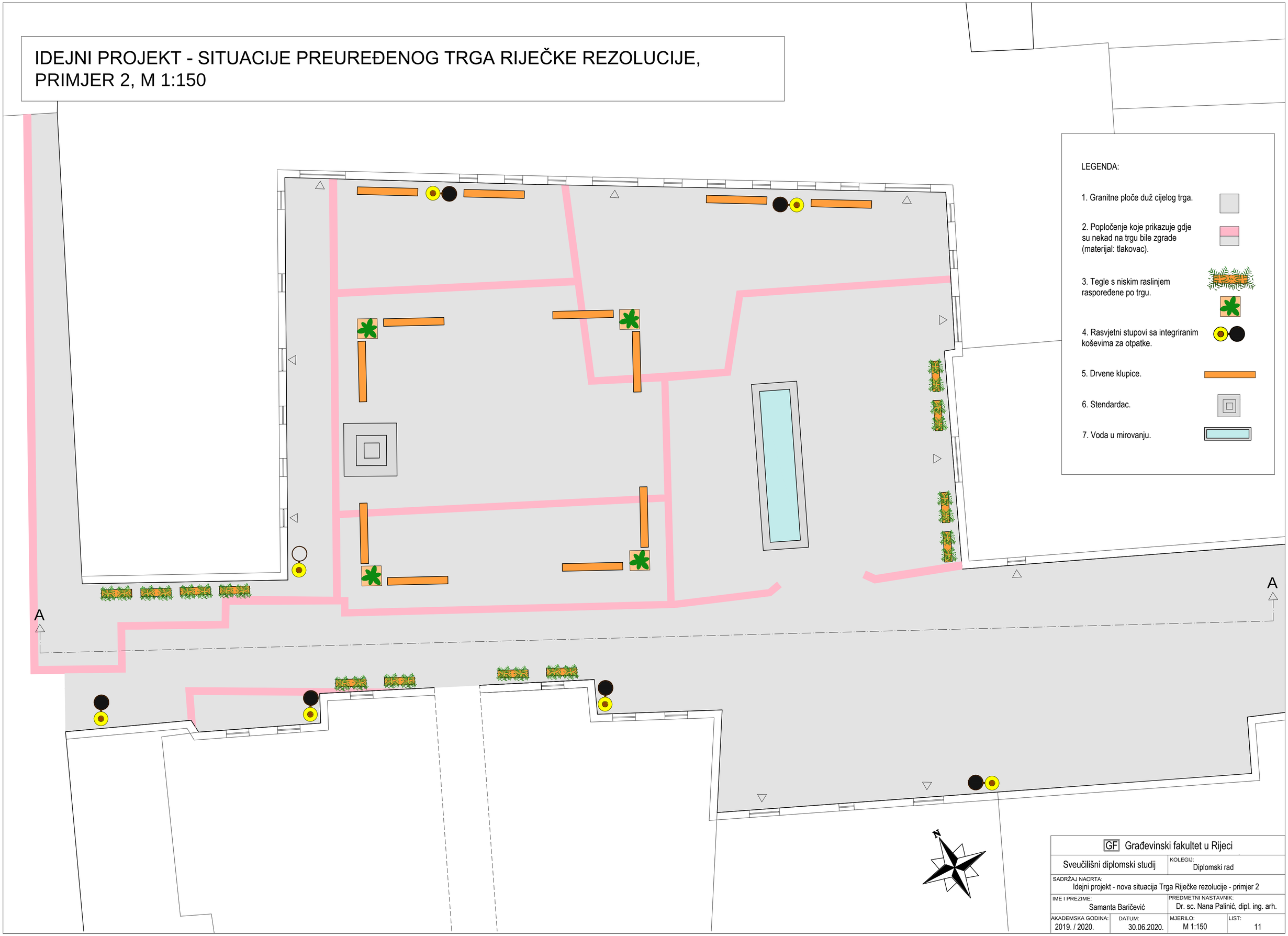

LEGENDA:

1. Granitne ploče duž cijelog trga.
2. Popločenje koje prikazuje gdje su nekad na trgu bile zgrade (materijal: tlakovac).
3. Tegle s niskim raslinjem raspoređene po trgu.
4. Rasvjetni stupovi sa integriranim koševima za otpatke.
5. Drvene klupice.
6. Stendardac.
7. Voda u mirovanju.

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - nova situacija Trga Riječke rezolucije - primjer 2			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 30.06.2020.	MJERILO: M 1:150	LIST: 11

IDEJNI PROJEKT - PRESJEK A-A, SJEVERNO PROČELJE TRGA RIJEČKE REZOLUCIJE, M 1:200

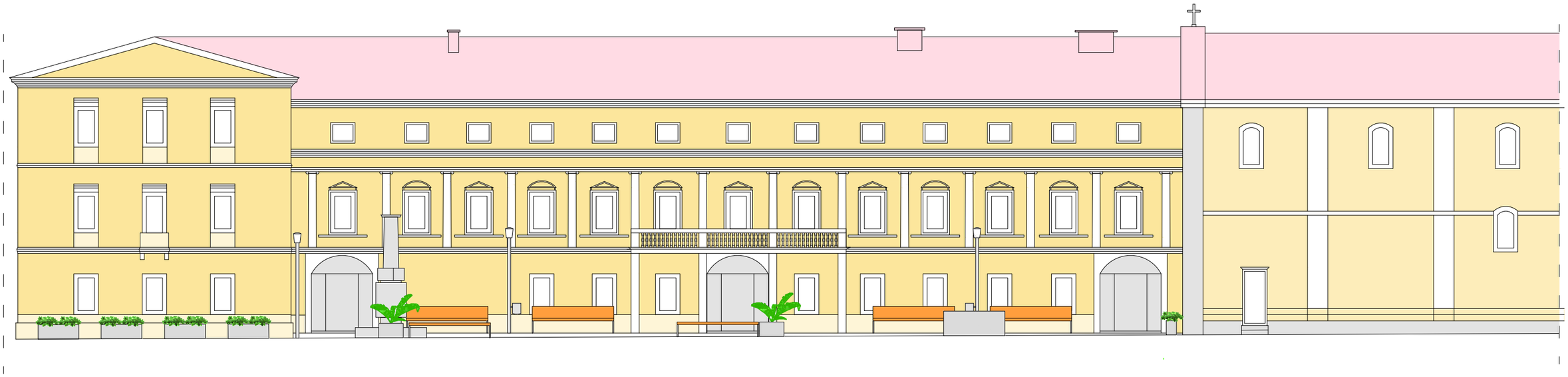

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - presjek A-A , sjeverno pročelje			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 1.07.2020.	MJERILO: M 1:200	LIST: 12

IDEJNI PROJEKT - PRIJEDLOG ODVODNJE OBORINSKIH VODA, M 1:500

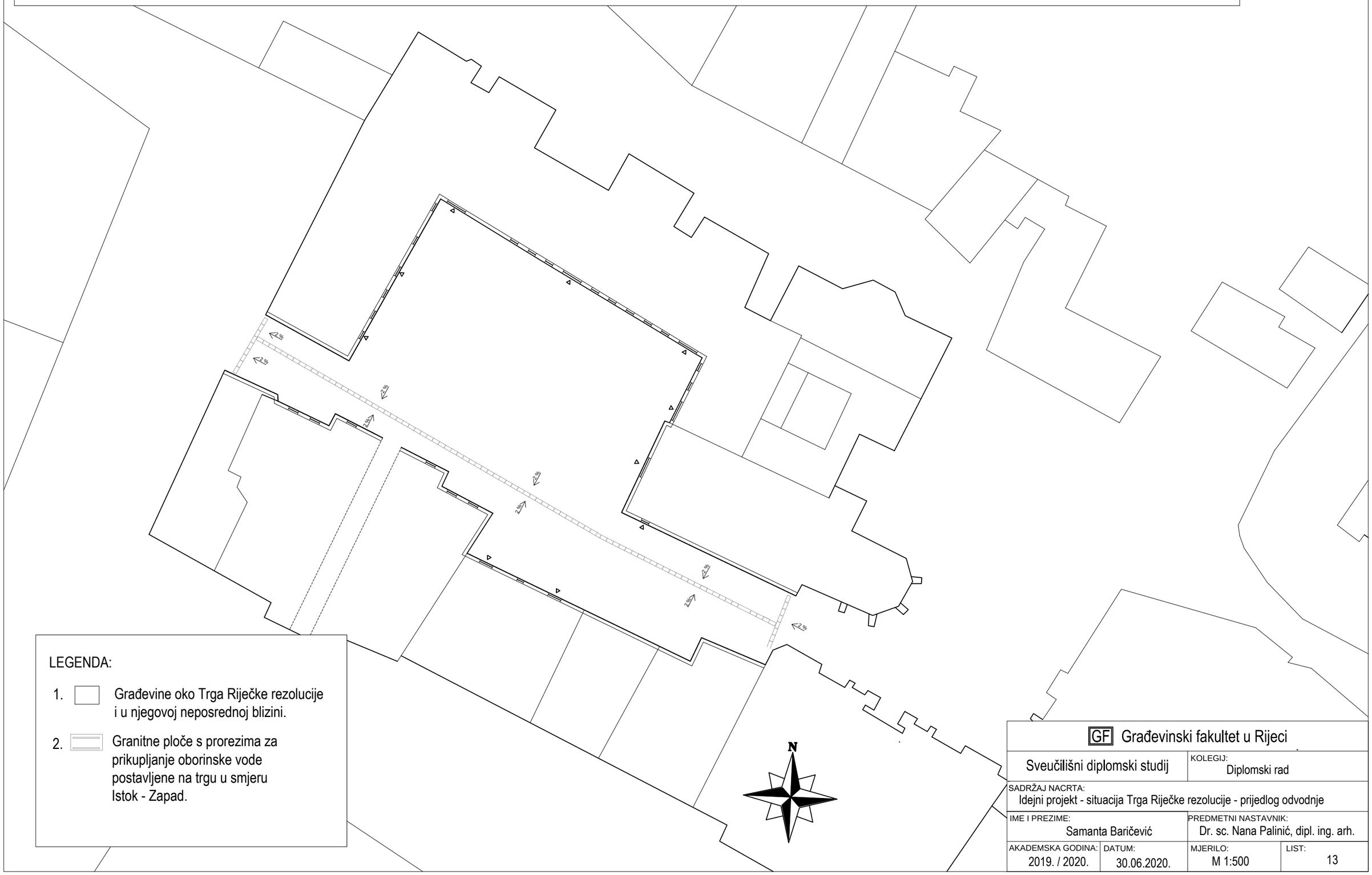

LEGENDA:

1. Građevine oko Trga Riječke rezolucije i u njegovoj neposrednoj blizini.
2. Granitne ploče s prorezima za prikupljanje oborinske vode postavljene na trgu u smjeru Istok - Zapad.

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Idejni projekt - situacija Trga Riječke rezolucije - prijedlog odvodnje			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 30.06.2020.	MJERILO: M 1:500	LIST: 13

6.10. Izvedbeni projekt – nacrtna dokumentacija

6.10.1. Detalj odvodnje M 1:10

6.10.2. Detalj opločenja, primjer 1, M 1:10

6.10.3.Detalj opločenja, primjer 2, M 1:10

IZVEDBENI PROJEKT - DETALJ ODVODNJE M 1:10

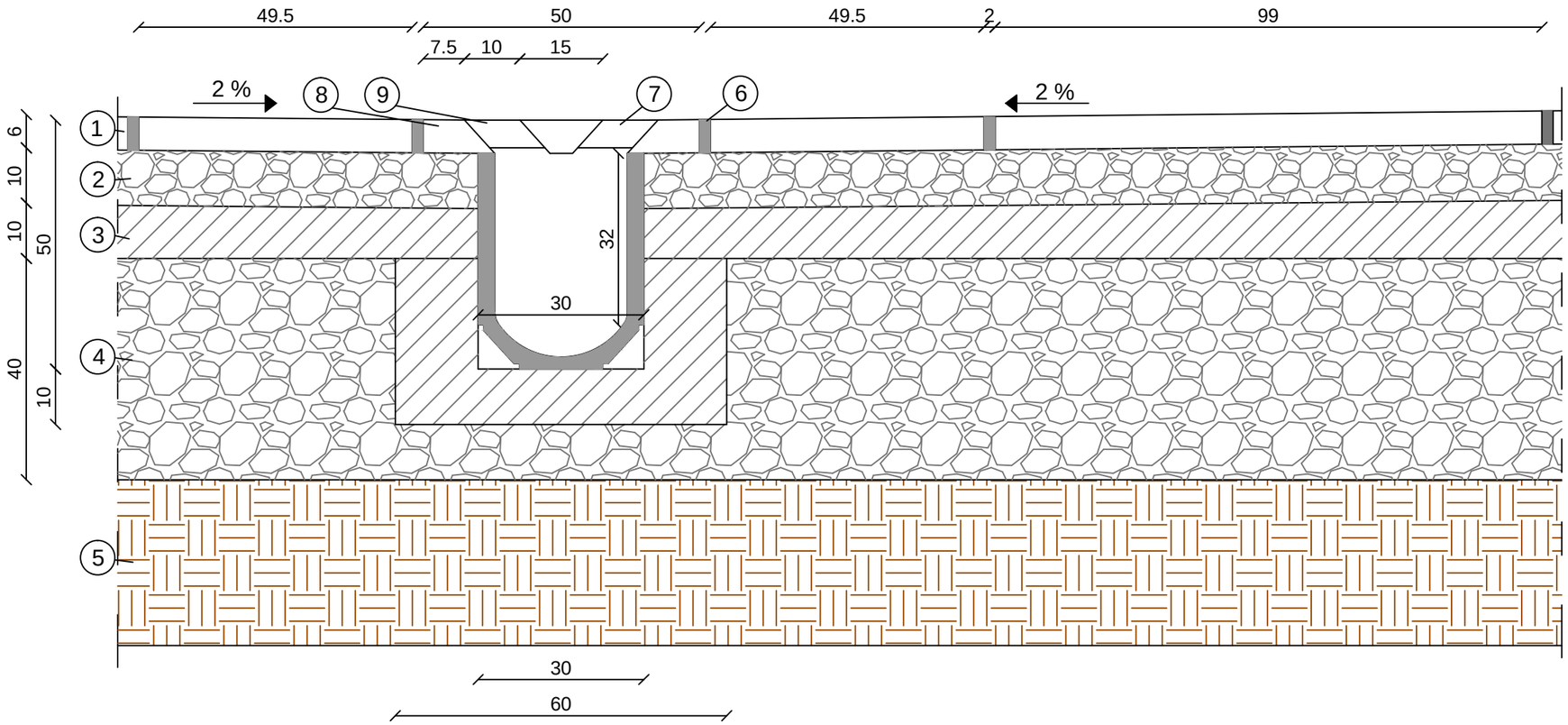

LEGENDA:

1. Četverokutne granitne ploče (70x70x6 cm) postavljene pod nagibom od 2 %.

2. Podloga " MOKRA SIPINA " (posteljica za postavljane popločenja.

3. Betonska podloga nagiba 2 %.

4. Zbijeni tamponski sloj.

5. Zbijena podloga.

6. Fuga između dvije granitne ploče (2 cm).

7. Prefabricirani kanal za linijsku odvodnju.

8. Granitna ploča s prorezima za prikupljanje oborinske vode (100x50x6 cm)

9. Prorez za usmjeravanje oborinske vode u prefabricirani kanal.

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Izvedbeni projekt - detalj odvodnje			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 7.02.2020.	MJERILO: M 1:10	LIST: 14

IZVEDBENI PROJEKT - 1. DETALJ OPLOČENJA
M 1:10

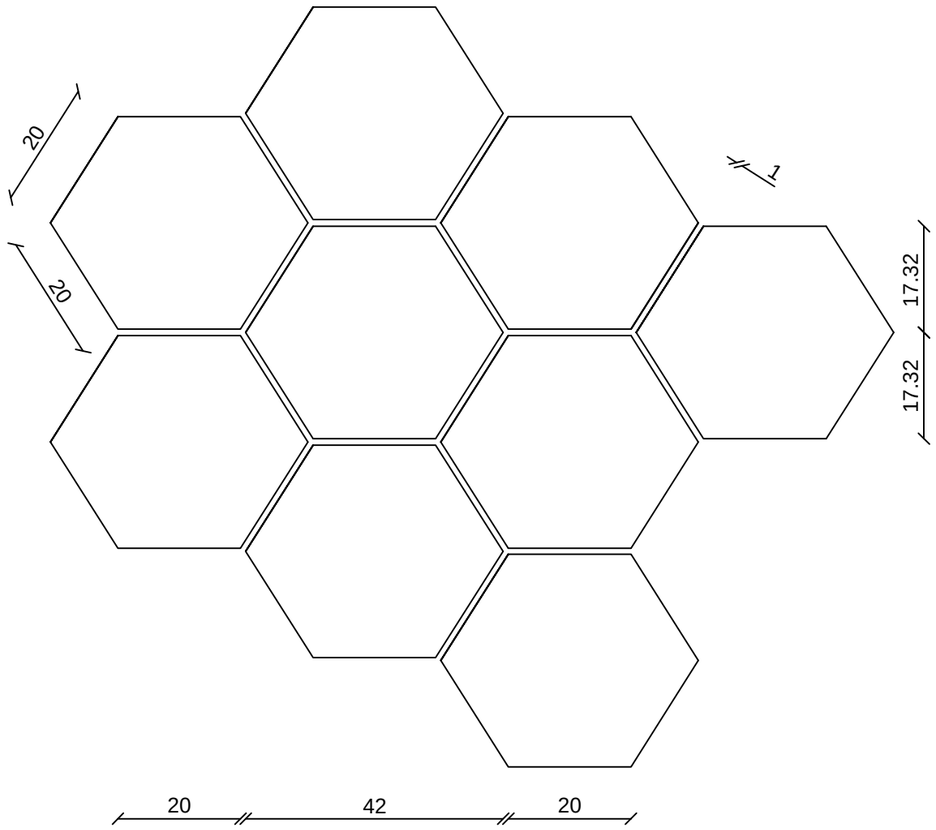

MATERIJAL: Tlakovac

FUGE: Betonske fuge izrađene od cementnog morta, tamnije vrste cementa radi boljeg isticanja ploča i lakšeg održavanja. Ploče će biti postavljene na prethodno uređenu podlogu.

RAZMAK: Razmak između fugi iznosi 1 cm.

NAPOMENA: Ova vrste tlakovca proizvodi se u više boja pa je šarenom ugradnjom moguće dobiti mnogo različitih oblika.
Šesterokutne betonske ploče (tlakovac: 20x20x6 cm) bit će postavljene pod nagibom od 2 %.

PRIKAZ POSTAVLJENIH PLOČA

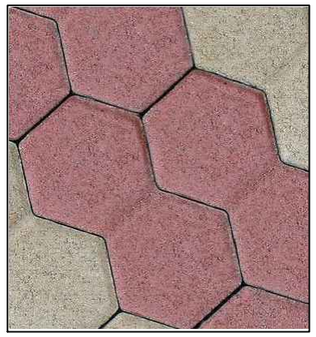

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Izvedbeni projekt - detalj popločenja			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 7.02.2020.	MJERILO: M 1:10	LIST: 15

IZVEDBENI PROJEKT - 2. DETALJ OPLOČENJA M 1:10

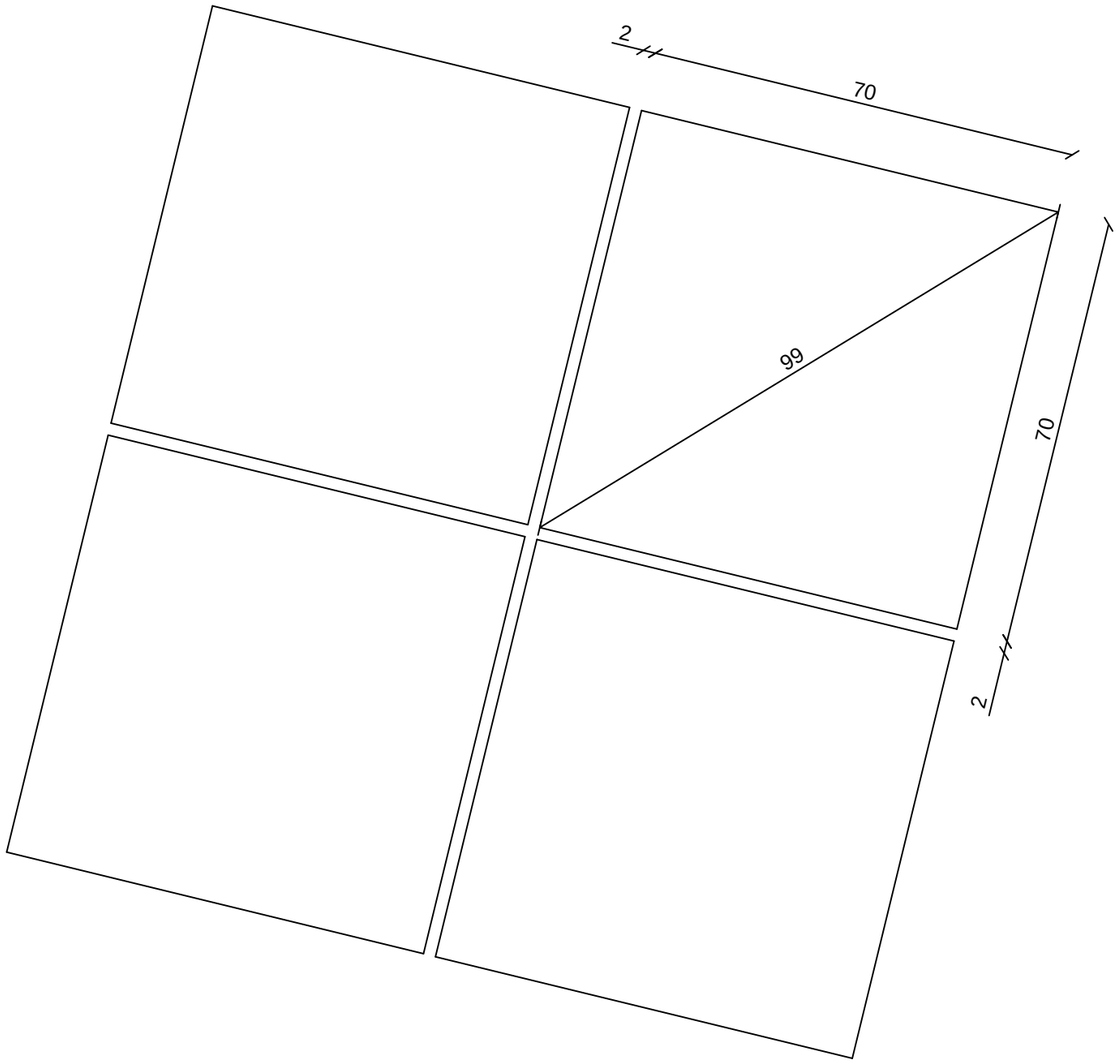

DIMENZIJE:

1. DUŽINA - 70 cm
2. ŠIRINA - 70 cm
3. VISINA - 6 cm

FUGE: Betonske fuge izrađene od cementnog morta, tamnije vrste cementa radi lakšeg održavanja i boljeg isticanja ploča. ploče će biti postavljene na prethodno uređenu podlogu.

RAZMAK: Razmak između fugi iznosi 2 cm.

NAPOMENA: Četverokutne granitne ploče (70x70x6 cm) bit će postavljene pod nagibom od 2 %.

PRIKAZ POSTAVLJENIH PLOČA

GF Građevinski fakultet u Rijeci			
Sveučilišni diplomski studij		KOLEGIJ: Diplomski rad	
SADRŽAJ NACRTA: Izvedbeni projekt - detalj popločenja			
IME I PREZIME: Samanta Baričević		PREDMETNI NASTAVNIK: Dr. sc. Nana Palinić, dipl. ing. arh.	
AKADEMSKA GODINA: 2019. / 2020.	DATUM: 7.02.2020.	MJERILO: M 1:10	LIST: 16

7. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je prikazati važnost javnih gradskih prostora i analizirati Trg Riječke rezolucije u Rijeci na temelju povijesnih planova i, na kraju, dati prijedlog uređenja. Kako bi se došlo do spoznaje na koji se način prostor današnjeg Trga Riječke rezolucije s vremenom mijenjao, za potrebe ovog rada rektificirani su planovi koji prikazuju Stari grad u Rijeci. Cilj rada je bio ponuditi mnogućnost revitalizacije ovog gradskog prostora.

Lokacija i površina koju sam trg zauzima, kao i povijesni značaj koji ima, nije bitno promijenjen. Unatrag nekoliko mjeseci trg je imao funkciju parkirališta, trenutno je pretvoren u pješačku zonu, ali nije uređen. Smisao revitalizacije je da se privuku ljudi, da se vrati starogradski karakter.

Projektom su predviđena 3 rješenja situacije Trga Riječke rezolucije u svakodnevnoj funkciji, dva primjera s instalacijom vodene površine u mirovanju i jedno bez, te još tri rješenja u funkciji određenog događanja (kazališna ili kino predstava, koncert i Advent). Zamišljeno je da se različitim opločenjem prikaže gdje su se nekad na trgu nalazile zgrade, što ujedno pokazuje i koliko je trg bio manji u prošlosti.

Smatram da bi Trg Riječke rezolucije novim uređenjem kakvo je u radu opisano privukao puno više ljudi i postao mnogo ugodnije mjesto za boravak.

8. LITERATURA I IZVORI

8.8. Literatura

1. EKL, Vanda: Živa baština: studije i eseji, Rijeka, 1994.
2. KLEN, Danilo: Povijest Rijeke, Rijeka, 1988.
3. LOZZI BARKOVIĆ, Julija: Međuratna arhitektura Rijeke i Sušaka, Rijeka, 2015.
4. MATEJČIĆ, Radmila: Kako čitati grad, Rijeka jučer, danas, Rijeka, 2007.
5. MILIĆ, Bruno: Razvoj gradova kroz stoljeća 2/Srednji vijek, ŠK, Zagreb, 1995.
6. SCHWALBA, Rastko: Igor Emili, Rijeka, 1999.
7. Povijest Rijeke, više autora, SO RIJEKA i ICR, Rijeka, 1988.
8. PALINIĆ, Nana: „Javne zgrade i prostori“ , skripta, Rijeka, 2011.
9. PALINIĆ, Nana: „Urbanistički razvitak Rijeke“ , skripta, Rijeka, 2011
10. KUSTIĆ, Ivan: „Koblerov trg – povijesni razvitak i projekt uređenja trga, diplomski rad, Rijeka, 2012.
11. MARIJANOVIĆ, Nina: „Trg Žabica u Rijeci – Povijesni razvitak i prijedlog uređenja“, diplomski rad, Rijeka,2015.
12. MALEŠIĆ, Nino, Preimenovanje ulica i trgova Grada Rijeke I. dio, http://www.geografija.hr/hrvatska/preimenovanje-ulica-i-trgova-grada-rijeke-i-dio/ posjećeno (2017.)
13. WIKIPEDIA: Giovanni de Ciotta, https://hr.wikipedia.org/wiki/Giovanni_de_Ciotta posjećeno (10.08.2019.)
14. LOKALPATRIOTI, Povijest plina u Rijeci, 2011. god. https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=86&t=1283, posjećeno svibanj, 2020. god.
15. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA: Riječka rezolucija, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=52867 posjećeno (11.08.2019)

8.9. Izvori

Slika 1: Atenska agora. 4
Slika 2: Rimski forum. 4
Slika 3: Njemački srednjovjekovni gradovi. 5
Slika 4: Renesansni grad Palmanova. 6
Slika 5. Trg svetog Petra u Rimu. 6
Slika 6: Kasnobarokni kompleks Versailles. 7
Slika 7: Regulacija Trga Zvijezda. 8
Slika 8: Jadranski trg u Rijeci 1959. godine. 8
Slika 9: Humanitarni koncert „Sve za našu djecu“ na Trgu Riječke rezolucije 2018. godine. 9
Slika 10: Piazza di San Girolamo, 1841. godina. 10
Slika 11: Città vecchia I, Piazza del Municipio, 1931. godina. 11
Slika 12: Rijeka 1580. godine, autor Ivan Klobučarić. 12
Slika 13: Trg Riječke rezolucije 2019. god., dok je služio kao parkiralište. 14
Slika 14: Karta lokacija pretpovijesnih gradina u Rijeci i široj okolici. 15
Slika 15: Cardo i Decumanus maximus na području Staroga grada Rijeke. 16
Slika 16: Liburnijski limes. 17
Slika 17: Ostaci Rimskih zidina iz antike. 17
Slika 18: Zidine ispod robne kuće Korzo. 18
Slika 19: Rijeka oko 1550. godine. 21
Slika 20: Augustinski samostan, grafika iz 17.st., pročelje crkve sv. Jeronima. 22
Slika 21: Tlocrt Augustinskog samostana, prizemlje. 23
Slika 22: Tlocrt Augustinskog samostana, 1. kat. 24
Slika 23: Tlocrt Augustinskog samostana, 2. kat. 24
Slika 24: Tlocrt samostana i crkve svetog Jeronima. 25
Slika 25: Crkva svetog Jeronima danas. 26
Slika 26: Freske na svodu kapele Sv. Trojstva u sklopu crkve sv. Jeronima. 27
Slika 27: Crtež Rijeke iz 1579. godine, autor Ivan Klobučarić. 31
Slika 28: Nacrt riječkih utvrda i kule sv. Jeronima, izvješće G. Pieronija iz 1639. godine. 32
Slika 29: Riječki Stendardac danas. 35
Slika 30: grafički prikaz Rijeke iz 1671. g., autor Giorgio Genova. 39
Slika 31: J.W. Valvasor je 1689. g. tiskao knjigu Dika Vojvodine Kranjske u kojoj je objavio grafiku Rijeke. 40
Slika 32: Dolazak Karla VI u Rijeku, 1728. godine. 40
Slika 33: Rijeka u prvoj polovici 18. stoljeća. 41
Slika 34: Plan Rijeke iz 1760. godine, detalj. 43
Slika 35: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1760. god. 43
Slika 36: Plan Rijeke iz 1776. godine, autor Von Benko (Penko), detalj. 44
Slika 37: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1776. god. 44

Slika 38: Plan Rijeke iz 1795. godine, detalj. 45
Slika 39: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1795. god. 45
Slika 40: Unutrašnjost crkve sv. Jeronima. 46
Slika 41: Tlocrt bivšeg augustinskog samostana - koji Anton Gnamb, po zadatku, pokušava preurediti u Gubernijsku palaču, 1789. god. 47
Slika 42: Tlocrt bivšeg augustinskog samostana - koji Anton Gnamb, po zadatku, pokušava preurediti u Gubernijsku palaču, 1789. god. 48
Slika 43: Tlocrt bivšeg augustinskog samostana - koji Anton Gnamb, po zadatku, pokušava preurediti u Gubernijsku palaču, 1789. god. 48
Slika 44: Pročelje bivšeg augustinskog samostana - koji Anton Gnamb, po zadatku, pokušava preurediti u Gubernijsku palaču, 1789. god. 48
Slika 45: Projekt preuređenja Augustinskog samostana u gradsku bolnicu,Anton Gnamb, crtao Andrija Ljudevit Adamić, 1796. god. 49
Slika 46: Projekt preuređenja Augustinskog samostana u gradsku bolnicu, Anton Gnamb, crtao Andrija Ljudevit Adamić, 1796. god. 50
Slika 47: Plan grada oko Augustinskog samostana, Antun Gnamb, 1805. god. 54
Slika 48: Plan grada Rijeke iz 1814. god., detalj. 55
Slika 49: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1814. god. 55
Slika 50: Trg pred Magistratom, A. Deseppi, 1846. god. 56
Slika 51: Plan grada Rijeke, oko 1850. godine, detalj. 57
Slika 52: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1850. god. 57
Slika 53: Plan Staroga grada Rijeke iz 1861. godine, detalj. 61
Slika 54: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1861. god. 61
Slika 55: Plan Staroga grada Rijeke iz 1870. godine, detalj. 62
Slika 56: Detalj plana Tr5ga Riječke rezolucije iz 1870. god. 62
Slika 57: Plan grada Rijeke iz 1876. godine, detalj. 63
Slika 58: Detalj plana Trga Riječke rezolucije iz 1876. god. 63
Slika 59: Plan grada Rijeke iz 1883. godine, detalj. 64
Slika 60: Detalj plana Trga Riječke rezolucije iz 1883. god. 64
Slika 61: Plan grada Rijeke iz 1889. godine, detalj. 65
Slika 62: Detalj plana Trga Riječke rezolucije iz 1889. god. 65
Slika 63: Giovanni de Ciotta. 66
Slika 64: Zgrada Domoljubnog kazina, izgrađena 1845. godine 69
Slika 65: Piazza del Municipio oko 1903. godine, razglednica. 71
Slika 66: Tlocrt i pročelje krila palače Municipija, 1873. god. 72
Slika 67: Tlocrt i pročelje krila palače Municipija, 1873. god. 73
Slika 68: Plan obnove interijera palače Municipija, 1873. godina. 74
Slika 69: Nacrt plinske rasvjete s kraja 19. st. 75
Slika 70: Riječka ulična plinska svjetiljka. 76
Slika 71: fontana Mustacchione, presjek. 78

Slika 72: Fontana Mustacchione.....78
Slika 73: Plan Staroga grada Rijeke iz 1901. godine, detalj.....81
Slika 74: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1901. god. 81
Slika 75: Plan grada Rijeke iz 1914. godine, detalj.....82
Slika 76: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1914. god. 82
Slika 77: Plan Staroga grada Rijeke iz 1931. god., detalj. 86
Slika 78: Detalj Trga riječke rezolucije iz 1931. god. 86
Slika 79: Plan Staroga grada, Carboni i Lado,: postojeće stanje 1934 - 1938. god., detalj.....87
Slika 80: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1934. - 1938. god.....87
Slika 81: Regulacijski plan Staroga grada, Carboni i Lado, 1934. god., plan vrijednih građevina, detalj.....88
Slika 82: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1934. god. 88
Slika 83: Plan srušenih građevina nakon rata ucrtane 1945. god., Carboni i Lado, 1934. god., detalj.....89
Slika 84: Detalj plana Trga Riječke rezolucije iz 1945. god.....89
Slika 85: Plan Staroga grada Rijeke iz 1955. godine, detalj.....93
Slika 86: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1955. god. 93
Slika 87: Riječki Stari grad, plan uređenja, stanje 1971. godine, detalj. 94
Slika 88: Detalj plana Trga Riječke rezolucije iz 1971. god.....94
Slika 89: Riječki Stari grad, plan uređenja, objekti izgrađeni nakon 1945. god., stanje 1995. godine, detalj. 95
Slika 90: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1995. god. 95
Slika 91: Riječki Stari grad, plan uređenja, režim zaštite objekata, stanje 1995. godine, detalj. 96
Slika 92: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1995. god. 96
Slika 93: Riječki Stari grad, plan uređenja,valorizacija objekata, stanje 1995. godine, detalj. 97
Slika 94:Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1995. god. 97
Slika 95: Riječki Stari grad, plan uređenja, objekti izgrađeni nakon 1945. god., stanje 1995. godine, detalj. 98
Slika 96: Detalj Trga Riječke rezolucije iz 1995. god. 98
Slika 97: Saverio Muratori, projekt građevinske sistematizacije Gradske vjećnice – Palazzo di Città, 1937., generalna situacija 102
Slika 98: Saverio Muratori, projekt zgrade Gradske vijećnice – Palazzo di Città, inačica pročelja.....103
Slika 99: Saverio Muratori, projekt zgrade Gradske vijećnice – Palazzo di Città, inačica pročelja.....103
Slika 100: Saverio Muratori, projekt zgrade Gradske vijećnice – Palazzo di Città, inačica pročelja.....104
Slika 101: Saverio Muratori, projekt zgrade Gradske vijećnice – Palazzo di Città, inačica pročelja.....104
Slika 102: Saverio Muratori, građevinska sistematizacija Gradske vijećnice – Palazzo di Città i Piazza Dante (danas Trg Republike Hrvatske).....105
Slika 103: Saverio Muratori, projekt Gradske vijećnice – Palazzo di Città, 1937., pročelje prema Piazza Dante 105
Slika 104: Igor Emili. 107
Slika 105: Zgrada Kraša. 110
Slika 106: Geodetski i ortofoto snimak Trga Riječke rezolucije. 112

Slika 107: Sjeverno pročelje Trga Riječke rezolucije. 113
Slika 108: Istočno pročelje Trga Riječke rezolucije. 113
Slika 109; Restoran Municipium 115
Slika 110: PAR – Visoka poslovna škola 116
Slika 111: KanalRi – radiotelevizijska kuća 116
Slika 112: Dominikanski samostan. 117
Slika 113: Zapadno pročelje crkve sv. Jeronima. 117
Slika 114: Istočno pročelje crkve sv. Jeronima, trobrodno svetište. 118
Slika 115: Zgrada Radio Rijeke, južno pročelje 118
Slika 116: Zgrada Radio Rijeke, sjeverno pročelje. 119
Slika 117: Prolaz kroz zgradu Radio Rijeke sa Korza prema Trgu Riječke rezolucije 119
Slika 118: Prolaz kroz zgradu Radio Rijeke sa Trga Riječke rezolucije prema Korzu 120
Slika 119: Spomen ploča prvim riječkim novinama pod nazivom Neven. 121
Slika 120: Stendardac 121
Slika 121: Uklesane godine izrade i restauracije. 122
Slika 122:Reljef sv. Vida s maketom Rijeke. 122
Slika 123: Ulica Marina Držića s Istočne strane trga prema Koblerovom trgu. 123
Slika 124: Komunikacija Trga Riječke rezolucije sa Trgom Republike Hrvatske 123
Slika 125: Šaht za odvodnju oborinske vode ispred crkve sv. Jeronima. 124
Slika 126: Šaht za odvodnju oborinske vode ispred restorana Municipium. 124
Slika 127: Koš za bacanje otpadaka ispred zgrade KanalRi. 125
Slika 128: Koš za bacanje otpadaka. 125
Slika 129: Betonska vaza za cvijeće ispred crkve sv. Jeronima. 126